

.....
289-809^{92K}

Mohácsi
népkönyvtár

Petőlei István

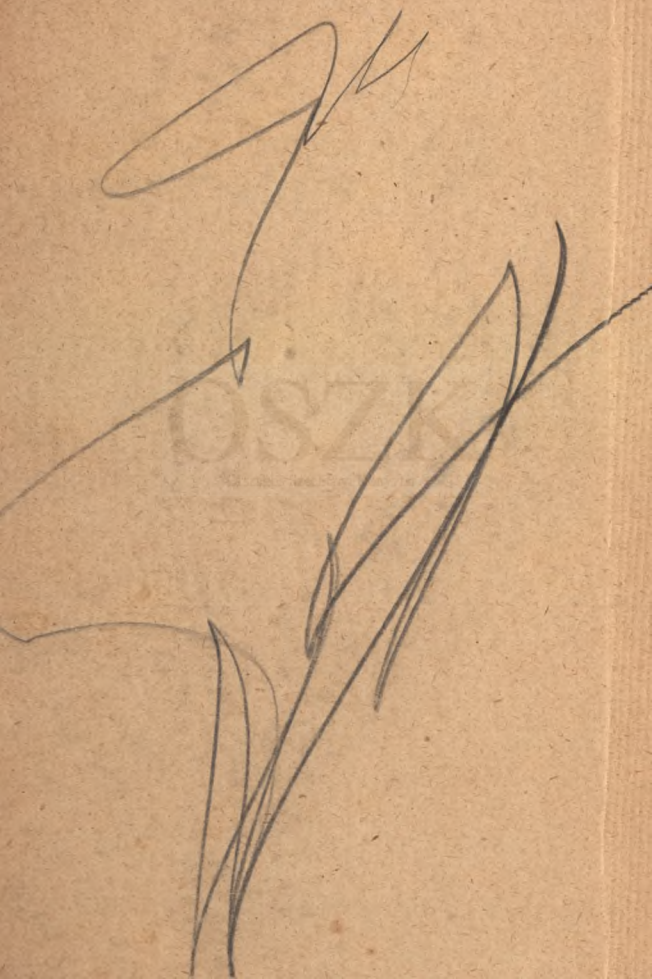
OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A Magyar Nemzeti Könyvtár
Országos Tanácsának ajándéka

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

AZ ÉN UTCZÁM.

2216

OSZK

Central Széchényi Library

17

PETELI ISTVÁN

✱

AZ ÉN UTCZÁM

A Múzeumok és Könyvtárak
ORSZÁGI TANÁCSA által
szorgalmazott
Mohácsi népkönyvtár
241 szám.

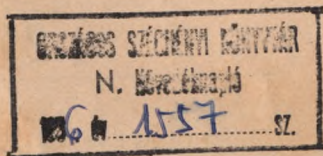
BUDAPEST

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1886

289803

Budapest. Pallas részvénytársaság nyomdája.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM.

	Lap
1. Őszi napsugár	<u>1</u>
2. Szeret	29
3. Szomszédaim:	
I. Patakiék és a néni	77
II. A rácz Boglánról	<u>94</u>
III. Klára az anya	104
IV. Sugár, a buba	115
V. A porkorum inspektor	<u>122</u>
VI. Kati	133
VII. Két gyermekről	147
4. A kapu be van zárva	167
5. Máli	207
6. Rossz vásár	251

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ŐSZI NAPSUGÁR

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

ŐSZI NAPSUGÁR

NAGY lettél Mária — mondja félénken egy koppadt, magas, lomha férfi a borjút őrző parasztleánynak.

— Hol jár az úrfi? Nem hódra megy?

— Szép is lettél Mária; hirtelen lettél szép. De nem szeretnél topánkát a lábadra? Felszúrja a tövis.

— Dehogy szúrja, — mondja kaczagva s talpát játszva végighúzza az ugaron. Gömbölyű bokáit, melyek kibukkannak a vastag szöttes köntös alól, a kezében lévő száraz kóróval vígan csapkodja. «Mit csinálnék én a topánkával?»

— Én adnék, — ejti ki akadozva az úrfi, — nálam kapnál Mária... — zavartan néz szét a

tájon. — Tietek ez a borjú? — kérdi aztán. — Szép jószág!

A leány végig dől a zöldülő gyepen, merészen szeme közé néz az úrfinak, s aztán csengve kaczag. Fehér fogai kivillannak s fényes fekete szeme ragyog. «Ugyan menjen az urfi!»

Nem messze onnan az omlásos oldalon, a lombtalan kökénybokor-ágon a leánykamadár ugrál vígan; kis begye reng, dereka hajlong. A kakasmandiko lilaszín csengetyűi mellől, az omlás alján visszapipeg egy parányi jószág valamit feleletül. Aztán locsogni kezdenek s huss! — tovalibbennek a napfényben.

Lenn az aljban a mocsarak szélei zöldülnek. A sás keskeny nyelve kinyúlik a barna vízből s ing a fényes fodrok felett. A mohos ringy-rongy fűzfak honnan, honnan nem, életet lopnak s madarat csábítanak sárgászöld ágaikra. Mint annyi halvány rózsaszín fátyol, olyan párázat valik el a széles víztükörről s omlik a füzesre, hogy ott rongygyá szakadjon. Nagy, titokteljes, mély csendesség óvja fűnek, fának, szerelmes madár szívének kifakadását.

— A vizre megyek — dadogja az úrfi.

— Isten nevében!

Baktat barázdáról–barázdára lefelé. Hátban egészen fiatal embernek látszik; nyulánk, kárcsú. A puska lóg a vállán s egy lombos, sárga vizsla kering előtte.

— Azt, topánkát — mondja halkán a leány — és aranyos szoknyát. Tetszik neki ez a gondolat. A tükrös házban táncz lenne s «csókolom a kezedet Mária, instállak!» ezt mondanák a cselédek.

Keblén összefogja a varratos, durva leninget, mosolyog és tünődik. Hátrafekszük, karjait felnyújtja az égnek, s felsóhajt. A nap beragyogja arczát s formás testét. «Szép lettél Mária! — súgja. — Szegény úrfi!»

A borjú odalépked a feje mellé s ráfű széles orrán át. — Buczi, ne piszkos — kiáltja — s átfogja nyakát. Aztán himbál a karjánál fogva, a mint rángatja az állat.

Félig gyermek még s olyan friss, mint az új rügy a gyertyánbokron. Izmos karjai vannak s barna bőre. A vér átlehell sárgás képen s szemei fénylők, elevenek, mint a harmatcsepp. A virágos fekete keszkenő lecsúszik gömbölyű nyakára s fekete, erős haja látszik, makranczos, göndör szálaival. Ideges, kissé hajlott, száraz orrának czimpái billegnek, a mint lélegzel.

— Huj jé! — kiáltja talpraszökve s meg-
iramlik. Az állat nevetséges ugrások közt követi.
— Huj jé! ki tud jobban? — s fel a hegyen,
le a völgybe, árkon, barázdán át.

Az úrfi kutyája ugatva szalad elibe és a leány
lihegve áll meg.

— Nem maga után jöttem úrfi — mondja
csengve — csak a bucsi kerget. Milyen jó így
futni. Na! tudna így futni, úrfi, mi?

— Nem Mária, — felelé halkán — már én
nem tudok.

— Hát miért?

— Miért? — és elfordul. Akarnál-e a tóra
jönni, Mária? Tudsz a rúddal bánni, úgy-e?

A leány vontatva felel. «De mi lenne a bo-
czival?» Érzí, hogy valami kellemetlent mondott,
s szeretné megengesztelni az úrfit.

— Megkötjük. Akarja Mária. Behajtunk a
tóba, én nem tudok egyedül hajtani... Na, félsz
tőlem?

— Én félnék? Miért?

A hitvány csolnakot betaszítják a partról s
az úrfi belép. Mária felfogja szoknyáját s átfut
a sás között. — Hopp! — kiáltja beugorva s
kezébe kapja a hosszú rudat. A csónak orra

csikot hasít a vizen, a mint megtaszítja. Az aczélbarna tükrön át a leveles, bogos hínár látszik a sáros fenékről. Gyenge fodrok úsznak a síkon.

A nád tövén récze csusszan végig s átlátszó szárnyú lepke siklik el, megérintvén a víz felületét. Vakkanás hallszik messziről. A hód szalad át egyik nádcsomóból a másikba. A sás suhog. Glu, Glu...

— Pedig én nem ok nélkül mondtam Mária, a topánkát. Én nem is tudom, hogy jutott az eszembe, de sokszor látlak, s ma valahogy megmondtam. Egyedül, egyes-egyedül vagyok abban a nagy házban; tudod. Hiszen jó az úgy, már nekem úgy jó, de ott kettő is jól elférne. Rossz az a ház, rossz, de jó lehetne, a régi lehetne, tudod... Csakhogy te nem jönnél hozzám, úgy-e Mária?

— Miket beszél az úrfi. Ügyeljen, ne mozogjon, mert belefordulunk, na! Beszélje az effélet másnak, magának valónak.

— A nekem valónak! — mondja lassan, s int, mintha mondaná: ki való már nekem? — Aztán kezeit czondra kaputjába mélyeszi s rábámul a fodrokra, melyek a csobogó rúd nyomában kelnek.

Nagy csizmái, abaposztó nadrágja van, mint a parasztleányeknek. Úgy meggörnyedve vének látszik. Orczáin durva, lomha a bőr s gyér bajusza színetlen ajaka felé hajlik. Telt a képe s szűk a válla, a melle. Homloka felett gyenge, ritka a haj. Olyan — úgy mondják felénk — mint a szegény ember búzája. A szeme körül széles barna karika, de ég a tekintete, a mint a leányt nézi. Az a két szem fiatal csak rajta.

Csúfalkodva fordult a leány felé.

— Te kinéztél már valakit magadnak, úgy-e Mária! Ne tagadd no, nem nagy szégyen. Aztán szereted is, néha meg is csalod — s megéltek. Ő is megcsal, de gyermeketek lesz s koldúsok lesztek. Mindegy. Egy nyűvel több, vagy kevesebb, ki veszi azt észre? A bornyútok majd benn lakik a házban veletek s a libák is benn laknak, — hát még egy gyermekbogár is elfér, mi? Jó na... a miket beszéltem, felejtsd el mindjárt. A topánkát, tudod. Mire ide topánka?

És olyan merően nézte meg a Mária lábfejét, s a bokáját, hogy a leány önkéntelenül eldugta köntöse alá. Miért? Eszébe se ötlött addig, hogy dugdosni való az. Az arcán se takarja el a bőrt ime!

A sás ingott, sóhajtott, a mint a szél űzte. A partról integettek be a kökörcsin fehér csengetyűi, s a szentgyörgyvirág sárga kis szemeivel benézett. A mély csendben a bogarak zümmögése hallatszott s alant a tó végében zuhogott a malom.

— Kifelé hajtom! — mondta Mária.

— Miért?

— A borjúért. Nem szeretek itt egyedül lenni az úrfival.

— Már nagy lettél, igazán Mária. Tudsz *fél*ni, látod?

A leány elfordult.

A kutya szűkölt, ugatott a parton, ráugrott a csolnak orrára, mikor az a parthoz ért. Eloldta Mária a bornyút s elindult a tó mentén az ösvényen.

— Várj meg! Menjünk együtt!

A leány összehúzta nyakán a durva inget s sietve, szóttanul haladt, lopva vetve egy-egy kérdő, félig mosolygó tekintetet az úrfira. Valami gyenge kaczérság is volt ebben a pillantásban. A jó, biztos földön bátrabbnak érezte magát. Mitől sem félt, mert mindenesetre ő az erősebb.

Lába egy rögbe ütődött, s felszisszent. Az a topánka! Addig észre sem vett volna egy kis göröngyöt.

Ez a vad úrfi mit is akar? Mióta a füstös téli lyukból kibujtak a parasztok, s hogy a mezőről leolvadt a hó, s az aszott szalag alól félénken dugta ki sárgás fejét az új fű, untalanul azon a környéken lopja a napot, a hol Mária csavarog a borjával. Vesztegetett rá tekintet s szót. Káromkodásnál egyebet nem igen hallott pedig más tőle.

— Né — mondta egy rongyos fészekre mutatva megvetőleg — né! ott laksz s oda bemégysz, úgy-e? Abba a mocsokba, nyomorúságba, úgy-e? Az ablakotokról, látom az egyik tábla papirost leverték, s rossz szoknyával dugták be. Szivárog ki a füst mellette, s te ott megélsz? A penészes földön fekszel, mint egy kutya s az apád megrúg, ha útjába állsz?

A leány lesütötte szemeit.

— Látod az én házamat?... Gazos, gazos, de fa ég a kemenczében s meleg van. Puha ágyban fekszem s a nap arcomra süt reggel. Tükröm van, tudod, s szép régi selyem kendőim.

A tehén az istállóban lakik s a tyúkok a kamrában . . .

— «Hej, Mária, hej! — kiáltotta egy hang, hol jársz?

Egy legény szólott a nád-korlát mögül. Egy tömzsi, vállas, hosszúhajú, kicsi szemű, veres képű legény.

— György az ott — mondá halkán az úrfinak a leány — György, ki feleségül akar venni. Aztán kedvetlenül köszönt a legénynek.

— Jó dolgú s az övé a ház, apám is akarja.

— Hát te?

A leány felhúzta a vállát s elfordult. Átfogta a borjú nyakát, veregette s a domboldalra nézett, hol az úrfi kőháza feketéllett.

Esteledett. A köd felkúszott a tóból a tetőre. Az oldalokat mintha füst este volna meg. Tehénbögés hallatszott s a tőről valami vízi madár elnyujtott búgó hangja. A csupasz hegyek a távolban, egymásután takaróztak be az este köntösébe.

— Aztán én mit csinálnék ott? — kérdezte Mária az úrfi házára mutatva s megállott.

Az úton egy ekét vonszolva lépkedett két sovány tehén! Az emberek közül az egyik,

kik mellette jöttek, valami nótát tütyölt. Elementek az úrfi mellett s megbólintották a fejüket.

— Hé paraszt — rivalt rájuk hirtelen s ki egyenesedett — odanőtt az a kalap a fejedhez?

A fiatalabbik visszafordult s végigmérte az úrfit a szemével. Aztán nyugodtan haladt tovább. Az úrfi megkapta a puskája szíjját. Mária ijedten lépett félre.

— Ne félj — mondta s bágyadtan eresztette le a kezét — már elmúlt ... Kérdeztél valamit?

A leány nyugtalanul nézett a domboldalra. György, az a tömzsi veres legény lassan jött lefelé, szemével őt ügyelve. Hirtelen az úrfi felé fordult.

— Cselédnek? Ugy-e nem cselédnek?

— Akármikor jössz, megvered az ablakot s beeresztlek s akkor a tied lesz az a ház s neked engedelmeskednek. Tied a mi benne van s a kert is és az almáriomok. A pinczében még van bor, de a kamara szegény. Te majd megtöltöd s a gyepes úton ösvényt versz a hársfák alatt. Ott úri delnők jártak hajdanában. A borostyánost mintha szerelmes madár rakta volna fészkeül. Tied lesz a selyem, a tükrök, minden... Hát te mit adsz nekem érte?

A tömzsi legény közeledett. A leány égő tekintettel nézett az úrfira s sebesen felelte:

— Mit adhatnék?

— Szerethetnél?

Mária felhúzta a vállát, mintha azt mondta volna: Tudom is én?

Az úrfi haladt fel az ösvényen. A kutya ott baktatott lustán a laba mellett s lecsüngő kezeihez értette olykor a fejét.

Mária utána nézett gondolkozva.

— Mit mondott neked? — kérdezte a törpe legény, kit urául szemeltek ki — mivel töltötte meg a fejedet? Hé! Hiszen kinézed a szemed mindjárt.

— Ne szorítsd úgy a karomat.

— Ah! hát faj már neked, ha hozzád érek?

Mária haragosan rántotta ki magát a legény kezéből s szaporán indult meg, eldobva mérgesen a borjú istrángját.

A legény megfogta az állatot s a leány után ment. Öreg ember állott a hitvány fészek ajtajában. A leány, mintha nem is látná, úgy ment be mellette. György azután odakötötte a borjút a ház előtt a czövekhez.

— Jó dolga van *annak* — mondta — csavarog a mezőn, ki tudja hol s ki tudja mit csinál. Ked tudja? Mer én vak vagyok úgy-e? Meg se lát úgy sűg-bűg avval. Az Isten, nem tudom hogy forrasztja össze a csontját, ha én szétverem...

— Megbolondultatok? — morogta az öreg.

— Kérdezze meg, mit mondott neki az úrfi? Mit pussogott a fülébe. Hivja ki, hogy nézzek a szemébe, kérdezze, hogy hol jártak? Kellek-e, azt akarom tudni? Csúfra, kaczagásra, mire tartanak engem?

— Szólj neki na, Mária.

A leány gyűlöletes tekintetet vetett rá s mátatott a nagy füstös tűzhelyen. Szép fejét durczásan megszegte s felrántotta a vállát.

— Hát szólj hé! — rivallt rá az öreg.

— Mit szóljon? — mondta keserűen György.

— Mit beszéljen ő a paraszttal, mikor úrfival ölelkezhetik.

— Az nem igaz, hallod — riadt fel a leány.

— Nem igaz, na látod György.

— A tón voltatok együtt.

A leány leült az ajtóküszöbre, háttal fordulva a legénynek. A sárfal s a nádfedél fényes fekete volt, mint az üveg a füsttől és minden ó, min-

den avatag s szenyynes. A rothadáson nőtt az a gyöngyvirág. A kemenczén csillámpolt kékesen a törmelék s keserű füstje úszkált a szobában szerte. Nagy, néma szürkület a völgyön. Álmos a hegy, a levelező fa; nyugalomra készül. Csillagok ülnek ki.

Az öreg indulatosan szorongatta az ökleit.

— Szólj, szólj — rivallt rá. Mérgesítette a hallgatás.

— Te szégyen, te kuvasz, te macska, hát hátat vetsz nekem? — és belekapaszkodott a leány hajába s felrántotta. — Talpon állj, te rongy előttem, ide nézz, ide beszélj. — Megtaszította, hogy az ajtóra esett s visszarántotta ismét. — Ki ez a fiú, he! ki vagyok én, he!

— Hát mit tettem? — kérdezte sírva a leány.

— Ne bántsa ked — morogta a legény és elfordult. Az öreget ingerelte a csendesítés. Oda verte a falhoz a leányt s kiáltotta: «Itt állj, ide nézz, ide beszélj».

Egy vén asszony ott ment el az úton.

— Mit csinál kend? — mondta — nem hagyom ezt a szegényt. — Az öreg a leány felé ütött néhányszor, aztán bement mérgesen a vaczokba.

— Te szegény — mondta a vénasszony — látszik, hogy nincs anyád; miért bántott?

Mária leült a vályogolt párkányra, fejét tenyerébe fektette és zokogott. A mint ott előrehajolt, haja lehullott az ölébe s eltakarta arczát, kezeit. A legény megkerülte a házat s a domboldalra heveredett. A sötét égről mint annyi apró szikra, úgy bukkannak ki a csillagok. Egy himes takaró lesz az, mely a mezőségi magas, szakadásos hegyek éleire van megerősítve. Kutyák ugatnak a falucskában szerte-szét, felelgetve egymásnak.

— Tűrj, tűrj kutya — zokogja a leány — rugd, üsd, kergesd. Hát mit tettem?

— Menj be Mária — mondja az öreg asszony.

— Nem én, nem, hogy verjen, rángasson. Nem megyek többet. Inkább kopjék el a kezem idegenek kilincsén, de nem nyitom ezt ki... Látja, hogy tesznek velem. Elmegyek magához, Zsuzsa néni, elhalok a küszöbe előtt, de ide nem... nem megyek.

— Oh báránykám, nem úgy van az. Az uram a korcsmában; utána indultam. Veszett, mikor ittas, csak én tudom s az isten. Hogy jönnél te oda. Hiszen csak apád mégis, vagy mi?

Mária felugrott s szétvette homlokáról a haját.
— Akkor máshova megyek, máshova tudom... azért is...

— Itt vagyok — mondja s megveri a kőház világos ablakát.

Az öreg asszony, ki odáig kísérte, viaskodik a kutyával.

Az ajtó kinyílik, az úrfi kilép.

— Itt vagy Mária? — E kérdésbe az ijedtségnek némi árnya vegyül. — Itt vagy, hát lépj be. Ki jött veled? az is lépjen be. Nézd, itt lakom. Miért jöttél?

— *Miért?*

— Jó, de mi lesz? Itt elférsz Mária. A szemed ki van sírva; bántottak úgy-e? Én nem bántlak. Ne félj, megvédelmezlek... Mitől tartsz, te leány? Ide jöttél, most tőlem félsz, lépj be bátran... Mit is csináljak? de ne húzódj Mária, mintha pestises volnék. Semmi veszedelem nincs e szobában. Az a vén asszony örködni fog feletted.

— Én csak idáig jöttem nagysás úrfi...

— Ne gagyogj — riadt rá — látod, hogy a leányka fél. Bementek, benn ültök! Nem

szeretem a parasztot, ha felel. Itt nem bánt senki. Én a kertben leszek, aztán elhúzódok valamerre, ne gondolj velem...

A szobában drága kemencze mellett egy rongyos, avatag szúszék. Rozzant nagy ágy s előtte piszkos tartóban hitvány faggyúgyertya. Az ablak mellett a földön viseltes ruhák s zab elszórva. A szegletben nagy pipatartó néhány, csutorátlan szárral. Képek a falon, szigorú orcájú férfiakat ábrázolók, kik gyűrűs kezeiket a kard markolatán tartják. Egyiknek az aljára nagy betűkkel írva: «LAD. BOÓR ANN. 1702.» Puskák egy fülkében s mindenféle ringy-rongy vasak, üvegek. A virágos diványon kosarak s zsákok; néhány rossz lábú szék megtámasztva a falak mellé s az ajtó megett megbarnult víz-hordó légely. Az úrfi magára rántja durva zekéjét s kilép a tornácz ingó deszkáira.

— Nos — mormogja, kezével végigsimítva nagy homlokát s kopaszodó fejbőrét — nos, most mi lesz? — Lemegy a kőlépcsőkön az udvarra.

— Asszony, nálam, e házban asszony? Ez a gaz, ez a pusztulás asszony miatt van. Az átkot, a romlást az hozta fára, kőre, az én fejemre... Asszony ott benn!

Kinyitja az istálló ajtaját s benéz az ürességbe. — Asszonyért üres. A négy almás szürke ott állott, a hámok itt. A nyergesek a tulsó oldalon. Az almásszürkék voltak itt az utolsók. A kocsi helye is üres (a rudnak vágott lyuk, mint egy szem úgy néz.) Azon vitték az úrfit a városba tanulni. Szép délczeg gyerek volt, karcsú, büszke, mint egy tündér-királyfiú.

A gazos, csűrös-kert felé fordul.

A szamártövis megszáradt kőrői feketéllnek ott. Az asztagok, a szénarakások helyén fű nő.

A cséplő csűr ajtaja nyitva, mint egy óriási üres száj. Ott *akkor* rakva volt minden. Az öreg kocsis kajibájának egyik oldala a földre roskadt. A vén hársak bogzanak csak vidáman a korlát mellett. A kasokról leszakgatták a léczeket. Azon át lehet a kertbe jutni.

Boór Gergely, az úrfi apja, ott roskadt le a hajdan üveges veranda előtt. A harangozóra, ki a liczitalásra verte a dobot, rá lőtt s lám a vén ember csak megélt. Egy kissé sántit s megérzi az időjárást, hanem Boór Gergelyt az égi golyó eltalálta jól.

Mindezt miért? Egy asszonyért, a kit Boór

úrfi szeretett a nagy városban s a kiért elverte az apja vagyonát.

Ah! szép volt. A színházat majd szétrepesztették a tapsok, mikor ő kilépett. Sugár magas, mint az a jegenye ott, szeme mély, mint a feneketlen tó és ép olyan kitanulhatatlan. Ha mosolygott, megvilágosodott körülötte a hely s nevetését hallja, hallja most is...

Megáll s a néma éjbe néz. Szeme, a jka nyitva egy perczig. Figyel. Aztán lankadtan, lustán törtet tovább az ösvényen. A szobából, a homályos üvegen átszűrődik a gyertya hitvány világa s tánczol a barna oszlopokon.

Irigyelték tőle. Minden földi király irigyelhetett. Ah! mindenét odaadta az áraban. Fiatalságát, vagyonát, erejét, jövőjét. Drága volt-e?

És apját is érte...

Öregén jött haza. Tud-e ő gondolkozni is? Utálni tud csak — vezekelni. Mindenütt fáj, a húsa, a csontja, a feje, a szive... Bűn, károhozat az asszony...

És ott benn van egy. Valami paraszt kölyök. Egy czéda, czafrang leány, a kinek egy félszó kellett csak s ott hagyta a szeretőjét. De Boór hogy mondta ki azt a fél szót? Boór: a ki

réme a falunak, a kitől a kutyák is félnek. A ki ha szegény is, de a ködbe vesző időkben lett s ivadékról-ivadékra nemesbedett úr. A kinek bölcsőjénél is kalaplevéve állott a paraszt, mint a hogy az oltár előtt.

Az a kialudt vér s azokban a rossz csonatokban a velő megmozdult még egyszer egy perczre. Bánja.

És e paraszt leányka! im el mert jönni. Ott van. A vén Boór képe alatt pihen...

A hold feljött. Az éj tele volt mindenféle hangokkal. A bokrok között ha végig futott a kutya, madarak rebbentek fel s vakon verődtek a lombtalan ágakra. A kuvaszok vakkantak fel a faluban. A korcsmából muzsikaszó hangzott ki. A szobában égett a gyertya. Boór úrfi az ablakhoz ment s megkoczcztotta.

— Add ki Mária a puskámat. Azt ott a farkasra valót, ott a fal mellett. Vigyázz rá. Ne félj, pihenj le, zárd be az ajtót. Mitől tartatsz te nálam?

Hiszen ő hívta. Az a leány ott: elveszett. Nincsen a faluban legény, a ki többet ránézzen. Idegen hajlékba szökött, s egy éjszakát töltött ott. Hívta, csábította őt, szerencsétlenné tette...

Vállára vetette a puskát s végig ment a régi úton. A hegyhát nagy diófái s aztán az elvadult fedetlen szőlőtőkék között, a birsalma bokrok mellett felért az oromra. A hold halvány kékes színre festett egy-egy foltot. Kikerülte.

— Hej, te úrfi, hová lettél? — szólott egyszer alant egy rekedt, ordító hang, — hej, te leánybolondító, állj elé, kelj ki az ágyadból, mert fedeledre küldöm a veres kakast!

Boór úrfi megállott a hegytetőn. A tömzsi legény kiabált, György, kit a Mária urául szemeltek ki.

— Hej, czudar, az vagy, nem félek sem a szemedtől, sem a születésedtől, elcsaltad, elloptad ötet. Te rothadás, te nyavalya. Az a lány az én gyűrűsöm. Széjjel téplek érte előbb, kiszedem a csontodat a húsodból.

A legény kifeszítette a mellét s öklével fenyegette a nagy házat. Arcza ki volt gyulva, szemei kikelve a helyükből. Részeg volt.

— Mit fogsz tenni Kis György? — szólalt meg az úrfi hangja a háta mögött s vállára egy kéz nehezedett. A legény megkapta a kezét, aztán visszafordult.

— Mit fogsz tenni? — kérdezte lassan. — Eleresztette György a kezét s szemét a földre. szegezte.

— Látod ezt a puskát, György, tele van. Farkasra töltöttem. Meghúzom a ravaszt, látod, s azzal úgy elmulsz, mint egy kimondott hang. Hát mire ordítasz, György. A kalap a fejedén. Nem szeretem.

Csúfolkodva, vontatva beszélt. A legény levette kalapját. Feje félig kijózanodott.

— Ne félj. A leány ott alszik benn. Ha üvöltsz, felvered. Menj odébb. Ott a nyárfák alatt elmondod, mi a bajod. Ne félj. Gazember vagy, káromkodtál. Ha bot volna a kezemben, végig húznék rajtad. Bot való a paraszt hátára, a puskámtól ne félj.

— Hát mi kell? — mondta, mikor a padnál voltak. — Leányt jöttél kérni. Így kérik azt, hé?

A holdvilág apró darabokra szakadva esett a kicsi térre. A Boór úrfi arczát is megvilágította egyik. Úgy állt ott, mintha úriszéken biráskodnék egy nemes életére törő jobbágy felett. Puskáját a fához támasztotta. A kutya melléje feküdt. A mi erő aludt benne, megbredt mind, mind visszatért petyhüdt beteges tagjaiba, hitvány csontjaiba.

— Beszélj, — mondá, — hallani akarlak. Lassan, okosan szólj, György. Ugy kívánom.

— A leány az én jegyesem, nagysás úrfi, — mondta alázatosan a legény — együtt nőttünk fel s örökké úgy tudtam, hogy senkié másé. Ő is úgy tudta. És én dolgoztam az apjának is, neki is. Az úgy van, hogy szeretett engem s a házam is készen van. Az apja vett egy ládát virágvasárnapkor a vásáron, azt már hozzám is hozták. Még a fazekakat is ő választotta ki s az anyja osztovátáját az én ereszemben állították fel. Én is árva vagyok s jól összetaláltunk. Máriát a nagyságos asszony — áldott legyen a pora is — taníttatta olvasni s ő mindent is tud. Én megbecsültem volna; a világon csak ő van nekem egyedül... egyes egyedül...

Boór úrfi levette szemét a legény arczáról s a gyepen tánczó holdfényre vetette.

— Soha még koczódásunk sem volt, mert a lelkemet kívánhatta volna s azt is odaadom. Azt senki se tudja, milyen ő, mikor vig, csak én. Mert az apja durva ember, de én csak ma bántottam meg, a miért, a miért... De úgy volt nagyságos úrfi, hogy már most pünkösdkor

lesz. A tiszteletes úr tud róla. Megoktatott s ki is kérdezett. S akkor egyszerre valami kicsi szóért ott hagy engemet. Hát miért? Hát akkor vegyék el az életemet is. Hogy lennék én el nála nélkül?

— Mi van még, György?

— Jól van, el fogok én is veszni, mert mit csináljak? Éjszaka van, de hát az isten mind-egyikünket lát... Nem félek én attól a golyótól, nagysás úrfi nem bántok én senkit, de koldús öltöztessen fel irgalomból a koporsómban, ha élni hagyom azt ott gyalázatban.

Boór úrfi végig törülte megizzadt, kopasz homlokát. Szél surrant végig az ágak között.

— Lépj utánam, György, — mondta halkán, lépj bátran.

Lassan előre ment. A régi üveges veranda lépcsőjében megbotlott s előre esett.

— Fogd ezt a puskát, György, — mondta s átnyujtotta. — Vigyázz, kemény a töltés benne. Tartsd meg.

Erősen a szeme közé nézett, aztán a puskacső üregére.

Az asztal mellé húzta a széket s a fiókból papirost vett ki.

Fejét lehajtotta az asztalra s nehezen lélegzett.

«Kezedben a puska, György, mondta lustán nyujtva a szókat, elcsábítottam a szeretődöt. Annyi az egész, hogy meghúzod a ravaszt. Nem jártál-e puskával soha? Czélozz ide a homlokomra, látod, s annyi erővel, a mennyi egy makranczos szarvasbogár elmozdítására kell, én senki vagyok immár. Az osztováta a házadban s a tulipános láda is. Az ágy megvetve vár. Lenne tehened, szekered, szántanal, vetnél. Az asszony ételt vinne a mezőre, megölelne. Gyermekeid lennének szép szeműek, mint az anyjuk, megcsókolgatnád. Télen mesét mondana nekik az asszony s fonna vékony lenet... Mária az én házamban van. Ide csaltam. Kezedben a puska. Hát mi lesz György?

A legény lesütötte a fejét; oda támasztotta a puskát az oszlophoz s félre lépett.

— Igaz, György, tömlöczbe kerülnél.. Hadd el, — kezével intett — hadd el, más-kép lesz.

— Itt a gyufa György, állj mellém és világíts.

Aztán egyenként lobbantak ki a fácskák s Boór úrfi a fényüknél irt sebesen.

«Hagyom minden ingó és ingatlan tulajdonomat: mezőboóri ősi házamat, a hozzátartozó kerttel s minden felszerelésével egyetemben; a pulykaváron lévő öt magyar holdnyi földemet, tórészemet, annak minden járulékával Bab Máriára, Bab György leányára örök tulajdonul és írom és aláírom e végrendeletemet tulajdon kezemmel...»

Aztán nyugodtan behajtotta a lapot s felkelt. Puskáját a vállára vetette s a kerti útra szállott.

— Te nem tudsz írást úgy-e György? Nem baj. Azt ott elviszed a bíróhoz holnap. György! Nemesi szavamra mondom neked, hogy Mária ártatlan tőlem. Nem illetem őt egy rossz kéz-fogással sem. Az isten úgy bocsásson meg nekem.

Aztán sietve ment az úton.

— Ne merj követni! — mondta szigorúan, mikor hátrafordulva látta, hogy a legény távolról kíséri.

Lehaladt a gázos ér mellett, hol az út fut el, s megkerülte a tót. A csónak ott állott, a mint elhagyták. A boczi ahoz a tönkhöz volt kötve. A csapáson, mely az erdőcskéből hozza le a vizet a tóba, óvatosan kapaszkodott fel.

Egy-egy kő megindult a lába alól s nagy zörgéssel rohant végig. Aztán loccsant a hallgató, fekete nagy tükörben.

A szemben levő kopasz hegy mögül valami halvány, rózsaszín árnyék kelt ki s az ormokról párázatok váltak el.

Boór úrfi visszafordult. Az ősi ház körvonalai látszottak, a nagy kert és a vén hársak. Azok alatt pihennek a Boórok... Mind derék lovagok. Egy se volt hitvány.

A kis paraszt leányka már ébred bizonyosan. Milyen szép. Mint a harmat, olyan friss s a kit keblére ölel, ah!... És szemeiben boldogság volt, mikor mentek amott az úton és hallgatta, a mit neki Boór úrfi mondott és szívében bizalom. Hozzá menekedett.

Boór felsóhajtott, mélyen. Szemeit nem birta levenni arról a csúf fekete házról, hol annyit szenvedett.

Panaszos, kétségbeesett szegény szívéből fakadt hang hagyta el az ajakát.

Aztán az oromról lefelé ereszkedett az aljba. Mezőboór eltűnt előle...

SZERET

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

121

SZERET

ABA ÁGNES, a szelíd varróleányka egy este, mikor a munkából hazafelé sietett, nagyon megijedt valami bogártól, mely egyenesen az arcának repült. Szemeit behunyta, könnyedén felsikoltott, egy lépést hátrált s kiejtette ujjai közül a rózsabimbót.

Hogy felpillantott azonban, hát egy igen nagyon csinos fiatal embert látott maga előtt, ki a lehullott rózsabimbót nyujtotta át. Elpirult, minthogy azt hitte, hogy igen nevetséges, a miért úgy megriadt egy bogártól. Pedig csak nagyon szép volt.

— Ez a virág a kegyedé.

— Köszönöm.

Kissé ügyetlenül hajolt meg és tovább ment, hanem néhány lépés után lopva visszaneézett. A fiatal ember azon helyben állott még. Ugy látszott, csak arra várt, hogy Ágnes visszatekintsen. Hamar utólérte.

— Nem fél egyedül járni? Hazakisérem, ha megengedi.

— Köszönöm, nem, nem. Csak itt lakom — felelte és sebesen haladt.

Az kellene csak, hogy meglássák őt egy idegen fiatal emberrel, akármilyen csinos legyen is az. Még egészen világos volt. Alig lehetett hét óra. — Hazaérve azonban némi vádacsskát érzett szívében, a miért olyan kurtán, szárazon felelgetett. Meglassította lépteit s míg a szobaajtóig ért, egészen levert lett.

— Beteg vagy, Ágnes? — kérdezte a sánta kis Rebi — a lakótársnéja — mikor belépett.

— Ah, hova gondolsz?

Letette a kalapját, megnézte magát a tükörben, leült, ismét felkelt és nem tudta, mit mondjon. De hát mit is mondjon? Egy kissé sétált, a székeket rendezte, kinyitotta a szekrény ajtaját meg betette s aztán miért, miért nem, ki tudná? kinézett az udvarra.

Oh! A fiatal ember a kapuban állott.

Boszankodni kezdett és igen helyesnek találta, hogy kurtán beszélt vele. Hiszen az egy vakmerő ember, sőt több: tolakodó. Feltette magában, hogy nem gondol rá. Az ablakközbe ült és tépegetett egy cserép rezedát. A rózsabimbót — *azt* a rózsabimbót ellökte az ablak párkányáról a mutató ujjá hegyével.

Rebi felkelt, a szekrényig tipegett s enni-valókat rakott az asztalra.

— Min gondolkozol Ágnes? — kérdezte.

— Ugyan ki gondolkozik? Milyen furcsa vagy ma.

Kissé izgatottan felelt. Hiszen ilyen ő más-kor is. Szótlan és csendes. Rebi csak fecseljen ha tetszik, de Ágnes nem szokott. Mit ügyeli, mit fürkészi őt? Mit kémkedik utána? Igazán haragudott.

Hanem azért csak leült az asztalhoz.

A tányéra mellett egy szál csinos kék selyem harangvirág állott. Kicsinylőleg pillantott rá, mert Rebi csinálta. Aztán ügyelte, hogy észre veszi-e az a kémkedő, santa gyermek ezt a tekintetet? Észrevette. Szomorúan sütötte le a fejét. Akkor mosolygott ismét Ágnes és

engedelmet kért e mosolylyal és vége volt a haragnak.

Hogy is tudott volna ő rossz lenni? Soha se volt. Árva volt s Rebivel éltek közös háztartásban. Ágnes varrni járt, Rebi virágot csinált, de otthon, mert sánta volt s egy kicsit hiú s szégyelt nappal az utcán biczegni. Este szoktak sétálni a házak mellett. Egy kis szobát tartottak ketten és igen boldogok voltak. Pedig Rebi sokat fecsegett, mindig álmodozott és olyan vidáman kaczagott, a hogy nem illik egy szegény leányhoz. Ágnes komoly, szótalán volt és sokszor szidta Rebit könnyelműségeért.

Felkeltek az asztaltól, de nem mentek sétálni. Azt mondta Ágnes, hogy nagyon bágyadt s minthogy hazudott, hát elpirult. A rózsabimbót pohárba tette, aztán varrt és elpihent.

Álmában néha azt mondta: «Köszönöm» és mosolygott.

Másnap reggel már elfeledett mindent és egész nap dolgozott vígan. Estére kissé törődött, de serényen indult haza megszokott útján. A fordulónál egy elhaladó szekér miatt meg kellett állania. Halkan kérdezte valaki:

— Nincs ma virágja, kisasszony? Nem fogadja el az enyémet?

Megismerte a hangot s mielőtt tudta volna, mit felel, azt mondta:

— Köszönöm.

Azt mondta s két szép rózsabimbó volt a kezében. Tudta is, hogy mit mond?

— Nagyon siet, kisasszony?

— Én? — és remegett.

— Tudtam, hogy erre jön és vártam.

— Honnan?

— Ott voltam a hol lakik s egy furcsa kis leány mondta meg.

— Rebi nem furcsa.

— Nem akartam bántani.

Az nem volt szép, — gondolta, — hogy tudakozódni járt, de elfelejtette mindjárt ezt a gondolatot is. Kissé kábult volt. Mire tudni azt Rebinek? Csak az maradt meg a fejében, hogy várt rá.

Valószínűleg ismerősök is láttak az úton egy idegen fiatal emberrel. Nem is gondolt rá. A rózsák szárát erősen szorította. Szerette volna, ha már otthon lehetne és igen izgatott volt.

— Mindig erre szokott járni?

— Mindig.

— Minden este? És nem fél?

— Kitől?

— Én is itt lakom közel. Legyünk ismerősök, aztán jó barátok is, ha megismer.

Egy szót sem felelt. Gyorsan lépdelt tova s fellélekzett, mikor a ház elé ért, a hol lakott. Megfordult, hogy köszönjön. A fiatal ember kezét nyújtotta. Azt csak el kellett fogadni.

— Mikor van itthon?

— Én nem vagyok itthon.

— Nekem soha?

— Csak ilyenkor.

— A nevem Bandi. Csibi Bandi. Orvos vagyok.

Ágnes befutott a szobába. Nagyön rosszul esett neki, hogy orvos az a szép fiatal ember. Ő se tudta, miért esett rosszul. Rebi hamisan mosolygott.

— Kerestek, — mondta. — Azt hiszem rokonod, mert mindent akar tudni.

Ágnes nem is felelt.

— Szép férfi, csak a bajuszát nem szeretem, meg aztán szőke. Az én ideálom a barna.

Azon éjjel, mikor a gyertyát elfújtak, Rebi csendes sugdosást hallott:

— Akarsz valamit? — kérdezte.

Ágnes hallgatott. Égő arczát elrejtette a párnába. Szégyelte, hogy olyan gyenge volt. De hát mikor soha sem esett neki semmi olyan jól, mint az, hogy halkan sokszor egymásután súgja a setétségnek azt a nevet:

— Bandi, Bandi, Bandim.

Soha sem szeretett. Nem volt ideje hozzá. Az anyja, mikor örök álomra hunyta le szemeit, átkozta a szegénységet, a sorsot, égi, földi hatalmakat. Szörnyen viaskodott a megbírhatlan halállal. Ágnes nem felejtette el soha azt az órát. Attól kezdve ő is igen félt a szegénységtől, a sorstól, égi, földi hatalmaktól s bezárva a szívét, a száját, csak dolgozott, hogy éljen. Aligha tudta, hogy nagy leány, de bizonyosan nem is sejtette, hogy szép. Ezek mind nem látszottak szükséges tudnivalóknak előtte.

Pedig, istenem, miért gondoljon a szegény egyébre, mint a mi szükséges? Rebi is elég bolond, hogy gondol. Hogy szóba áll az udvaron lakó kereskedő legényekkel, sőt kaczag sokat és fecseg szüntelenül. Hogy azt a sok mesét, mit hallott valaha hegytetőn magányo-

san álló házakról, nagy, homályos termekről, délczeg lovagokról, aranyos boldogságról, mind megtartotta a fejében s várja gyermekésszel, hogy igaziból betelnek.

— Tudod, Ágnes, — fecsegte úgy néha este, mikor a homályos szobácskában ketten maradtak, — hátha mi most csak aluszunk és álmodunk? Hátha tündér-anyánk egy bogos cserfa-levéltre fektetett minket, pókhálót borított a szemünk héjára s egy szent János-bogárkát ültetett mellünkre. Hátha durva ágyacskánktól s bogárka terhétől álmodunk mi most rosszat, szükségét sokat. Hátha leveszi szemünkről egyszer a takaró-hálót s felébredünk s ott lesz, jaj te! ott lesz a csiga habjára épített kristály-palotácska, tűfoknyi ablakain rózsaszírom ernyőkkel, cseresznyemag szobácskaival; a páfrány levelekből álló erdő, a békateknyő-ágban futó patak s a mi lovagunk, a mi szép, szép lovagunk, ki csinosan hajlik meg, így ni s azt mondja: «Kis feleségecském, be sokat aludtál . . .»

Bolondság, bolondság. De hát mért jut az eszébe?

Hánykolódott álmatlanul.

De hát miért gondol ő a Rebi álmára? És betegnek érezte magát és boldog volt mégis.

Oh, jó a napfény. Hogy jött, szétfoszlott minden kábultság. Gyengén sóhajtott. Aztán felöltözött és szörnyű sok hibát kapott a ruháján, meg a haján, meg a csipkefodrokon, meg a kalapján és három szeplőcskét a szeme alatt feltűnően rútnak talált. Bosszankodott is érte.

Munkába ment és egész nap sokat nézte az órát. Rontott a varrásán untalanul, bosszankodott és egyszer halkan dúdolni kezdett. Este felé sokszor tekintett az ablakra s olyan zavartan köszönt, mikor elindult, hogy az asszony, a kinél dolgozott, szemébe kaczagott. Ez a kaczagás úgy fájt, mint egy ütés; szeretett volna sírni. A lépcsőn lefutott és gyorsan ment haza felé. Lesütötte a fejét, kissé remegett s várta, hogy honnan jön majd a hang. *Az* a hang.

Aztán meglassította lépteit. Már majdnem haza ért. Elfogta a keserűség.

— Hát nincs itt senki? — kérdezte magában és viszszanézett.

Senki. Szakgatottan sóhajtott és az ajka rezgett. Mindegy! A kapuig ért és be akart lépni.

Ott volt.

— Itthon vagyunk, — azt mondta, — én is itt lakom ma reggeltől fogva. Köszönjön szépen a szomszédjának csinos bókocskával, vidám tekintettel, s adja a kezét.

Ágnes mosolygott. Mintha nagy fáradság után pihenőre ért volna, olyan boldog nyugalmat érzett. Szembe nézte Bandit kerekre nyitott szép fekete szemeivel.

— Haragszik, hogy szomszédja vagyok? Egy kis szobácska volt kiadó itt mindjárt a lépcső mellett. Oda költöztem. Ne menjen még be, kérem. Kérem, csak a szegletig jöjjön, annyi a mondani valóm.

— Nem fél már tőlem? — azt kérdezte mikor kiléptek a kapun. — Nem kellene, hogy idegennek tekintsen. Én, mikor először láttam is úgy éreztem, mintha csak megtaláltam volna. Elvesztettem bizonyosan valahol születésemkor, tudja! S most magára akadtam ismét. Együtt úszkáltunk az alvó vizekben, mielőtt láttuk volna a napot. Hisz-e a mesékben, Ágnes?

A leány ránézett és igent intett a fejével. A fejük felett egy ablakban madár szökdösött a kalitkában és csattogott.

Bandi beszélt:

— Tudja, miért énekel? Párját hívja, keresi. Él valahol az övé is virágos mezőn, erdő rejekében, de hol, ki tudja? Hívja, kiáltja nappal, éjjel: hátha megtalálja? Mindennek meg van a maga párja. Van, a ki addig bolyg utána, míg halálosan elfárad. A ki szerencsés, ráakad fele útban s fele életének boldogsága felér az örökkévaló gyönyörűséggel.

Csak suttogva tette hozzá:

— Én megtaláltam...

Ágnes szédült volt. Nem tudott volna egyenesen lépni s azért megállott. De érezte, hogy lecsüngő kezét megfogja egy kéz, s hallotta a mint súgják a fülébe:

— Én megtaláltam, maga nem, édes?

Felemelte a fejét s remegve felelte:

— Én is.

— Én is, — azt mondta és mintha megkönnyebbült volna. Semmit nem mondhatott volna igazabbat, természetesebbet.

Bandi egy kicsit fölkapta a fejét és kételkedve nézett a leányra. Alsó ajka megrándult s némi kicsinylést fejezett ki, mintha azt mondta volna: «Eh, ilyen könnyen?...» Aztán eleresztette a

kezét s megváltozott hangon, a miben a hetykeségnek érzett némi árnya, mondta:

— Térjünk hát vissza...

Ágnes nem nézett rá. Vívódott azon, hogy kezdje, a mit mondani akar és nem találta a szót.

— Az álmok, az álmok, — akadozta, — a Rebi álmai. Azt hiszem kezdek felébredni. S aztán... mi lesz aztán?

Nem tudta folytatni. Szemébe nézett Bandinak és a keze után nyult. Mikor megszoríthatta, gondolatai mindjárt megkapták a talajt a min járjanak.

— Én nem vártam, nem sejtettem. Én semmit se hittem, senkit se szerettem. Én dolgoztam mindig, és nem tudtam, hogy miért kellene örüvendeni? Azt hiszem, hogy maga ezt mind tudja. Mikor édes anyám megcsókolt, akkor mindig olyan boldog voltam, mint mikor maga a rózsabimbót adta. De az rég volt. Azt is tudja, úgy-e, hogy ő meghalt? Hogy talált maga reám? Tán ő is tud róla. Azóta soha senkivel nem birtam olyan bátran beszélni, mint magával. Olyan jól esik; ha azt érezné! Mert jobb, sokkal jobb és nagyobb mindenkinnél, a kit láttam.

Az arcza égett Ágnesnek s a szeme boldogan ragyogott.

— Mégis...

— Bandi kételkedve nézett reá. Kaczér-e vajjon ez a leány vagy ártatlan?

— Most menjünk be. Rebi is vár. Jöjjön mondjuk el neki. Ő igazán jó. No jöjjön.

— Most nem, édes, majd később.

— Később? de ma?

— Ma, édes, ma. Add a kezedet. Nem úgy. A kesztyűs kéz csak annyit ér, mint a hazugságba takart igazság. Add a kezedet.

Ágnes sietve engedelmeskedett. Bandi szemébe nézett a leánynak, megfogta csinos kis kezét és megcsókolta. Ágnes befutott az ajtón. Bandi utána nézett és csettentett ujjával.

— Nohát, — mondta, — ez is megvan. — Mosolygott és valami víg áriát kezdett halkán füttyölni.

Benn a kis szobában Rebi mosolyogva hallgatta azt a sok szót, a miben Ágnes öntötte ki a szívét. Mindent elmondott, a bogarat, a rózsát, a madarat. Hiszen az mind olyan természetes, abban semmi titkolni való sincs.

Hallgatta s egy rosszul sikerült bazsarózsát bontogatott szét, sziromról sziromra.

— Most már hárman leszünk, — mondta csendesesen, — hárman tündérek. Ő is a cserelevélen s mellén a Jánosbogár. Vegyük be őt is, Ágnes. Majd együtt ébredünk meg s ő lesz a te lovagod. De hát ki lesz az enyém? ...hát az enyém?

De azon este nem jött el Bandi s Ágnes egy kicsit nyugtalan volt. Bizonyosan nem jöhetett. Ki bírálgatná a mit ő tesz? Mikor a gyertyát eloltották, megölelte Ágnes a párna csücskét s szívéhez szorította. Sokszor rebegette hangtalanul:

— Te ... te, és boldog volt, hogy tegezheti. «Te, Bandi».

Szólíthatja-e vajjon Bandinak?

A reggel is eljött. Vasárnap volt. A mig öltözött, matatott, rendezett: mind úgy tett, mintha valaki szünetlenül súgdosná a fülébe:

— Megtaláltam «a párom.»

Még kora reggel volt s a nyitott ablakon át, a szomszédház kertjéből madárszó hallatszott. Könyökére fektetett fejjel hallgatta Ágnes.

— Hívja a párját.

Szerette volna tudni, mit tesz Bandi. Mosolyogva hallgatta Rebit, ki egy csokor se-lyemvirágról beszélt, mely tán szép volt, tán csúf volt. Csak egy-egy szóthallott a beszélgetés-ből. Egyszer csak megölelte a sánta leányt, oda szorította magához erősen és megcsókolta.

Megelevenedett. A szótlán gyermekből, ki azt tanulta, hogy féljen, sok-sok mondani valóval tele leány lett egy nap alatt. Egyszerre megszeretett mindent a világon. Olyan szép is az élet, olyan édes.

Már késő, — oh milyen késő — volt az idő, mikor a nyitott ablakon át meglátta Bandit. Majdnem kilencz óra lehetett. Jó reggelt intett és elpirult a homlokáig.

Bandi köszönt és tovább akart menni. Utána kiáltott duzzogva:

— Hová megy, hát nem is szól? Milyen rest. Most jön ki, pedig milyen szép a reggel. Soha sem láttam ilyen vidám reggelt. Aludt ugy-e? Tudja, Rebi azt álmodta, hogy a tündér levette a fátylat a szemünkről. Min-dig ilyen bolondokat lát. De maga nem is tudja még a Rebi meséjét. Nem jön be?

Bandi halkan felelt néhány szót és kutatva tekintett szét az udvaron.

— Meglátnak együtt, — súgta magyarázólag.

— Hát baj-e az?

Ránézett kérdőleg a leányra. Az a nyílt bizalom, az a természetes öröm, mely előmlött az arczán, zavarba hozta. Ismét azt kérdezte magától:

— Kaczér-e ez a gyermek, vagy ártatlan?

— Nem félsz-e te?

— Mitől? Sőt annyi sok mindent szeretnék mondani. És megmutogatnék egyet-mást, a mit szeretek. Dolga van úgy-e, az van és én háborgatom?

Bandi elfordította a fejét. .

— Az van, édes, — felelte halkán, — az, dolgom. Most nem, majd este, tán.

— Tán? — s a hangja is, a szeme is elborult Ágnesnek.

— Akarod? — kérdezte hirtelen elhatározással, — jó, bemegyek.

És belépett. Szemben találta Rebit, ki se-lyemmel tele kosárkájával jött ki az udvarra. Az akácza alatt szokta csinálni virágbok-

rétáit; ott találkozott a kereskedő legényekkel.

Ágnes a szobácska közepén állott. Gyönyörű volt. A ruhájának rövid ujjából kilátszottak gömbölyű karjai s fehér nyaka fedetlen volt. Bandinak kigyult a szeme, a mint végig nézett rajta és keskeny ajaka megnyílt. Nem mozdult és nem szólott. A leány lehajtott fejet e tekintetre s előre nyújtott keze lehullott. Nyugtalanság lepte meg, szerette volna, ha kisebbre húzhatná össze magát. Nem tudta miért, de bántót talált valamiben. Karját védelemre nyújtotta ki Bandi elé, mikor ez feléje ment hogy átölelje s visszalépett.

— Mit tesz, — kérdezte félve, — mit akar?

— Gyönyörű vagy édes, — lihegte.

— Ne bántson, ne . . . ne.

Bandi izgatottan mondta:

— Hát bánt, hogy szeretlek? Jó. Isten veled.

— Ne menjen, ne, — esdekelt. — Nem akartam. Én nem is tudom, mi lelt . . .

Kedvetlenül fordult vissza a kérő szóra és leült.

— Miért ment ki Rebi? — kérdezte hidegen

— Haragszik?

— Nem tesz helyesen, ha elmond neki mindent. Az óvatosság soha sem árt, higgye el.

— Rosszul tettem? — Az ajka remegett s a szeme megnedvesedett.

— Nem, semmit sem tett. Hanem mennem kell. Egy betegem van, a ki vár reám. A kezét se adja?

Rá nézett a leány könnyező szemére. Kellemetlenül érintette a sírás. Szárazon mondta:

— Látja, nem kellett volna, hogy behívjon. Éreztem, hogy nem lesz jó.

— Ne haragudjék rám. Ha tudná, hogy vártam, hogy kívántam látni. Semmi egyébre nem gondoltam. Mert én soha sem voltam ilyen. Megmondhatja ezt mindenki. Itt ügyeltem az ablaknál mióta hajnalodott, s valami akar-
tam mondani, a mi most már nem jut eszembe. Bizonyosan megbántottam, de nem haragudnék, ha tudná, hogy megbántam. Tudom, hogy ügyetlen vagyok és félénk, de hát sok rossz ember bántotta az anyámat. És engem is. De azért nem vagyok én rossz. Igazán nem.

Volt valami megható a bocsánatkérésben, melyet olyan bűnért vezekel, a mit nem is-

mer, a mi Bandit zavarba hozta. Gyöngéden fogta meg a leány kezét s megszorította.

— Igazán dolgom van. El kell mennem, de te szép vagy, jó vagy.

Aztán elment. Gondolkozva lépett ki. Megtörölte a homlokát, s az ajkába harapott.

— Bolondság, — gondolta, — ostobaság, de a leány átkozottul szép és az együgyűségig ártatlan. Az ember belekábul, s azt se tudja mit csináljon.

Keskeny bajuszát pödörgette, s pálczájával csapkodta a levegőt.

Hopp — vakkant fel — fogjam-e? ereszszem-e? Megszámlálom a gombjaimat, határozanak azok.

Arcza felderült. Nevetve olvasta kabátja gombjait.

— Páros, — mondta, s kilépett a kapun — foglak Ágnes.

Tíz lépést azonban alig tett az utcán, és visszafordult. Merengve nézte meg a házat. Aztán könnyen felsóhajtott, tágra nyitotta szemeit, s ujjait végig taszította a haja között.

— Az ördög vigye el — morogta —

az egész komédiát. Megérem, hogy szerelmes leszek... No, az lenne még szép.

— Beteg a kisasszony? — kérdezte gúnyolódva az udvarban egy szabóné Ágnest, — hogy az orvost hívatta? — és kaczagott. Azután hátra ment az özvegy péknéhez, a ki kutyáival és macskáival lakott két szobában, és nagy tenyércsapdosások között adta elé a «sunyi varróleánynak» az esetét, ki «úrfit fogott magának». A pékné is csapdosta a kezét, s rázták a fejüket, s a mai pogányvilág romlottsága felett sokat sóhajtoztak.

A nap eltelt. Az udvaron jöttek-mentek, kaczagtak, vesződtek, mint rendesen. Rebit megkereste néhány kereskedő legény az akácfa alatt. Nagyon ki voltak pomádézva, simított nadrágban, újdonat kabátban ékeskedtek; jó izűeket nevettek és gyakorolták magukat a santa, kis tündérujjú leányzóval az udvarlásban. Az emeleten ütöttek-verték egy zongorát egész délután, s a pékné intette folyton kutyácskáit, hogy ne jajgassanak a zene hangjaira. A lépcső mellett, a kis szoba ajtaját nem nyitottak ki egész nap. Bandi doktor nem jött haza. Este sem.

Aztán felgyújtották a kapuközben a lámpát, a csillagok feljöttek, s a hold is. Elpihent minden. A csendességben hallatszott a madár csattogása, a melyik kalitkába zárva epekedett berkek homályán bolygó hűtlen társa után.

Ágnes nyitott ablak mellett nézte az éjt. Már nagyon késő volt, mikor az utca-kaput valaki megnyitotta. Hangosan beszéltek.

— Zsivány vagy, öreg, — monda egy hang.

— Csókolom az új angyalt, — kiáltotta a másik.

A kaput becsapták. Ágnes érezte, hogy ő jött be. Lélekzeni sem mert. A lépcső mellett levő szoba ajtója megnyílt és bezáródott. Az ablakon át kiragyogó gyertyavilág néhány perczig tánczolt a szemben fekvő falon.

Aztán sötét lett.

— Hová visz? — kérdezte Ágnes másnap este.

— Tudom is én? Mellettem vagy s bolyongunk. Nem szereted-e?

Kézen fogózva mentek, s himbálták karjaikat, mint a gyermekek.

— Mikor kicsi voltam, szöktem meg így hazulról, tudja. Oh, nagyon bátor leányka voltam. Közel laktunk a Maroshoz. A part mellett van egy fűzes s abban öreg, csúf bogos fák. Az egyik az én házam volt. A bubáimat tartottam benne, mert apám megvert, ha otthon játszani látott. Más félt volna este ott járni. Engem ismert ott még a madár is. Kirakosgattam az ágakra a rongyokat, és kisasszonyosdit játszottam. Mikor haza mentem, nem szóltam, akárhogy bántottak, mert elrontották volna a házamat. Nem jön arra? Hiszen mindegy magának.

— Mindegy, édes . . .

A Maros ott futott a lábuk mellett. Holdfény tánczolt zakatoló fodraival. Egy kissé titokszerű volt az est, hasonló egy nyilatlan rózsabimbó félig takart kelyhéhez. A falombok közt világosság derengett át, s az aljban homály borongott.

— Elesel, édes, ha sietsz. Átkarolom a derekadat.

— Nem, nem. Nem sietek.

Aztán eleresztette egyszerre a Bandi kezét, s bekanyarodott egy ösvényen. Ott volt a

berek. A fűzfa ágai felé hajoltak, s megérintették arczát. Feddőleg szólt hozzájuk:

— Hizelegtek ti is?

Békateknyők ragyogtak a porondon, s a bokrok között megcsippent az éji nyugalmból felzavart veréb. Ágnes futott előre. Aztán leverten állott meg.

— Jöjjön nézze, itt volt az én fám. Elpusztult. Ki bánthatta, mikor nem állott útjában senkinek.

— A sorsa érte el. Minket is elér valamikor. Gyöngén ölelte át a leányt. Hiszesz-e a sorsban, mely úr felettünk? Hiszesz-e örömet s fájdalmat osztogató hatalmában? Hiszed-e, hogy ő vezetett engem a te útadba?

— A sors? Nem. Az anyám. Ne, ne rontsa meg az én álmomat. Hiszem, hogy ő vezette. Mert nekem nincs senkim, csak ő. Hányszor segített rajtam, mikor egyedül maradtam és kértem: ha tudná. Ő volt, ő.

És önfeledten hajolt Bandira.

Az anyjára gondolt, ki onnan felülről is ügyel reá.

Bandi magához szorította.

A leány felnézett rá. Ismét azt az égető

ragyogást látta szemében, a mitől megrémült egyszer. Ki akart bontakozni.

— Nem bocsátlak, édes, maradj itt.

— Nem, nem. Most nem vagyok olyan bátor, mint kicsi koromban, — és hátrált pár lépéssel. — Nem szeretek itt lenni. Ez a csendesség ijeszt, vagy mi? nem tudom, csakhogy félni kezdek. Látja, mit tett velem? Mert én nem voltam ilyen. Most sokat beszélek és gyenge vagyok. Mióta magának engedelmeskedem, nem fogadok szót magamnak. Kérem, kérem, menjünk innen.

S nem várva választ, szétjáratta a tekintetét még egyszer a berek homályán s visszaindult.

Bandi setéten nézett utána. A fellegvár ormáról a messzeszóló trombita hirdette a kilencz órát s a sétatér fekete vadgesztenye fáinak közül emberszó zsongása jutott el hozzájuk. Ágnes fellélekzett. Valahogy, valamiért, de jobban érezte magát a zajban.

Szótlanul haladtak végig a Marosparton. Nem találkoztak senkivel. Az utczákon égtek a lámpák s a járó-kelők közül néhány fiatal ember fejbiczczentéssel köszönt Bandinak. Igen gyanakvólag és kíváncsian nézték Ágnest. —

A nagy góth templom mellett befordultak a kis utczába, a hol laktak. Bandi tompán szólt a leányhoz:

— Valami nagy dolgot mondok.

— Úgy-e nem rosszat?

— Nem; neked nem az. Egyedül én szenvedek miatta. Akarod hallani?

— Szenved?

A kapu még nyitva volt. Beléptek.

— Szeretném, ha az én szobámba jönél. Nálad nem beszélhetek.

— Szenved? — nem hallott egyebet. — Elmondja úgy-e? Jöjjön.

S megfogta a kezét s a kicsi padhoz vezette az akác alatti, a hol Rebi szokott ülni. Az udvar néma volt egészen.

— Szenved, miért?

— Várj csak Ágnes, — a leányhoz hajolt egészen s átkarolta. — Bánkódnál utánam, ha nem látnál?

— Meghalnék.

A Bandi ajakán egy gyenge mosoly szaladt át. Odaszorította magához a gyermeket s folytatta:

— Elutazom holnap.

Panaszosan nyögött fel Ágnes. Ijedtség s kétségbeesés ült kerekre nyitott szép szemén.

— Elutazik?

— Meg kell lenni, de visszajövök.

Elalélt volna, ha nem ragaszkodik abba a szóba «visszajövök».

— Mikor?

— Nem szeretsz úgy engem, Ágnes, mint én téged. Nem vagy képes arra. Nincs bizalom hozzám s én nem tudom mi van bennem, a mi visszataszít. Kivágnám. Nem tehetsz róla. A szerelem úgy lesz, mint a harmat. Ki küldi, nem tudja azt senki. Megszeretsz tán, ha megismersz, csak ne legyen késő. Ne szakíts félbe, édes... Megszeretsz tán, ha az enyém leszel egészen. Édes! akarsz-e az enyém enni? Az enyém egészen. Akarsz-e csendes otthonnal birni, melynek te légy a királynéja. Asszony lenni; az én feleségem. Az én édes, kicsi feleségem.

Ágnes majd megfult. Az öröme éppen olyan kínos volt, mintha szenvedett volna. Azt hitte, elalél és vergődött az ébrenlét és kábultság között. Nem tudott ülni. Felugrott és beszaladt a szobába.

Sírnia kellett. Hozzá támaszkodott a falhoz és zokogott.

Bandi bosszúsan kelt fel. Az ajakát összeharapta s azt mondta:

— Ismét kisiklik . . . a kígyó!

Azt hitte, hogy a sötét ablak őt nézi, őt gúnyolja; őt a falak, a fa, meg a homályosan világító lámpa. Szeretett volna valamit összerögni.

Akkor hirtelen kihajlott Ágnes az ablakon és halkán kérdezte:

Elutazol? — Nem is várt a feleletre, hanem utána tette: — Szeretlek. — Aztán eltűnt, mint egy tündér.

Ráborult az ágyra és sírt, nevetett. Rebi ráhajolt.

— Hallgatsz rám?

A leány meg sem mozdult.

— Hallgass, — folytatta ingerülten. — Hazudott Bandi. Egy szó sem igaz abból, a mit most sugdosott. Csak játszott veled, hogy megcsaljon.

Ágnes felemelkedett. Szemei ragyogtak a sötétben. Szárazan felelt:

— Te hazudsz.

— Bolond s rossz vérű vagy s lépre mentél, mint egy éhes madár. Itt várlak ma este, itt ébren, félve. Mit törődöl te már velem? Elkóborolsz az isten tudja hol, isten tudja miért . . . Mind ilyenek vagytok!

— Hitványság, hogy így mersz beszélni.

— Hitványság, a mit tettél, — felelte kicsattanva, aztán mást gondolt s engesztelő hangon folytatta: — Csak megcsalt egy hitvány ember. Tudod, hová utazik? A mátkájához. A mit most súgdosott, hazudta. Mátkája van. Rendezi is már a szállást a piaczsoron. Ide csak érted jött, hogy felvegyen, mint egy útszélen talált virágot, s aztán eldobjon. Tudom is, hogy ki a mátkája, s tudom mikor esküsznek. Ne félj, elfelejt már holnap. Nem te vagy az első.

Vontatott, ércztelen hangon kérdezte Ágnes.

— Ki mondta?

— Mindegy, akárki. Mindenki tudja, de én csak ma délután hallottam. Tudod, az a fiatal ember mondta, a ki tőlem megveszi a virágokat. Sajnál téged s azt mondta: mégis csak szerencsés kópé az a doktor. Ha veled találkozónék,

azt mondta, megmondaná, hogy gazdag gyerek a doktor, s legalább mert gazdag... legalább te... húznád meg jól... Ocsmányság... Így beszélnek rólad...

Ágnes összeszorította ajkát és meg se szisszent.

De hát mit akarhatott vele? Mit vétett ő neki? Ha útjába tévedt, miért nem tért ki? Miért várta? Miért kereste?

Tenyerébe szorította a homlokát és leguggolt agyában. Nehezen, szakgatottan lélekezett, de könny nem fakadt a szemében. Pedig úgy érezte, mintha minden kérdés, a mi agyába tolul, egyet feszítene a koponyáján.

Miért jött utána, miért csalta, hízlgő szóval miért bolondította? Kezének szorítását a kezén, karjainak ölelését a derekán még érzi. Lehellete még itt van az arcán, sugdosó szava az emlékezetében. Hiszen nem álom mindez. Hitegetésére, ígéreteire, kérdéseire: «Akarsz-e az én édes kis feleségem lenni» tanu az isten.

Ha hazudott, miért hazudott?

Ha! de hátha nem hazudott?

Kimondhatlanul megkönnyebbült erre a gondolatra. Felkelt és járkálni kezdett. Hátha csak irigylük őt tőle. És tán Rebi irigyli? Úgy lesz bizonyosan. Érezte, hogy megfeszülnek az idegei s átjárja a düh minden ízét. Megragadta a Rebi karját és megszorította.

— Úgy-e hazudtál?

— Ne kínozz, ne szoríts!

— Hazudtál?

Oh, milyen boldog lett volna, ha azt mondja «Hazudtam».

— Ha tudnád, milyen igazán sajnállak s hogy utálok azt... azt a gazembert. Megfojtanám, ha lehetne. Várj. Holnap elmegy, meglásd s csak vasárnap jön haza. Akkor kiviszi a barátjait a mátkájához s hétfőn esküszik. Várj. De én *azért* csak úgy szeretlek, mint eddig, mintha semmit se tettél volna. Nem hagy-lak el soha. Elélünk mi ketten s sírunk. Aztán meglátod, jó az isten.

— *Azért*? De hát miért? Mit tett ő?

Kábultság fogta el. Ujra kezdte a kérdéseket és eszébe jutott minden. Az éneklő madár, a rózsza, a berek, melynek fűzfáját utólérte a sorsa és az a tekintet, az az égető tekintet. Miért

ijedt meg tőle? Ha jó volt, ha igaz volt, ha nem hazudott, ha szerette, hát miért támasztott ijesztő sejtelmeket a tekintete?

Hát kinek vétett Ágnes, hát kit bántott? miért érte el őt is sorsa? Eszébe jutott az anyja és sírni kezdett. Leborult az ágyára. A hajnal is úgy találta, gyötrődésben, könnyben. Hallotta mikor az ő ajtaja kinyílt. Kocsit hoztak s a szabóné hangosan kívánt szerencsét és örömet a doktor úrnak. A kocsis becsapta maga után a kapuajtót, mikor a táskát kivitte. Az a csattanás benyilalott az Ágnes szívébe, úgy mintha egy sírbolt ajtaját zárnák reá.

Délfele a szabóné meglátta Ágnest az ablakon át. Nem is köszöntötte, hanem vigasztalni kezdte mindjárt.

— Oh, nem első maga, szívem, kit a férfiak megcsalnak. Mind olyanok azok, fel se vegye. A magáé igazán úr és csinos kölyök. Az ember, tudja kedves, ha fiatal volna, nem tudom mit csinálna érte. Azért bizony kár, hogy kiveresítse a szemét, lelkem.

Délután az a kereskedő legény volt náluk, a ki Rebitől a virágokat szokta megvenni.

Máskor mindig igen kecses udvariaskodással szokott finomkodni Ágnes körül. Mosolyogni szokott és lelkes bókot pazarolt a «varró-leányok gyöngyére». Most csak úgy fél szemmel nézett a szeglet felé, hol Ágnes ült megvonulva. Végezte a dolgát s kiegyenesített derékka, megszegett nyakkal köszönt, leereszkedéssel búcsúzva.

— Kegyeibe ajánlom magamat.

— Oh, meghalok, Rebi, — sirt fel.

— Ne is ügyeld, kedves. Számba se vedd a sok lelketlent.

Órákig ült egy helyben s nézett maga elé. Úgy elfoglalták a gondolatai, hogy sokszor visszasan felelt a Rebi kérdéseire. Tépelődé-sében néha egy-egy hangos, heves vagy panaszos szót ejtett ki és a kezével kísért a gondolatait.

Éjjel felzokogott sokszor s úgy meglepte a fájdalom, hogy majd megfult. Az izgalom, a kétségbeesés megsápasztotta az arczát, szemének tüze elbágyadt s az ajka ellágyult. Olykor egy-egy rózsaszínű folt ült ki a képére.

Sohase volt szebb.

A mint a napok multak, mind nyugodtabb lett, sőt az apróbb sértésekre se ügyelt sokat.

Mert bántották. A ki tehetette, legalább egy mosolylyal, egy szánó tekintettel tudtára igyekezett adni, hogy tudja a bánatának okát. Oh, bizonyosan mindenki tudja azt. Rossznak tartja őt mindenki, könnyelműnek, gyalázatosnak.

Számba se látszott venni. Tán el is vesztette azt az érzékét, a melyiket ember-szó fulánkja, tekintet éle megérhetne. Nem fásultság vett erőt rajta, hanem mintha daczolni akarna bíráival, elitélőivel, szemébe nézett mindenkinek és el se pirult.

— Sunyi, az is volt, azt megmondtam én — sápitozta a pékné és ölelgette a kutyait. — Kiláttam én már rég belőle s tudtam, hogy rossz vége lesz. De — tette hozzá és összecsapdosta tenyerét — ilyen fiatalon, ilyen romlottság. Krisztusom, Krisztusom! Mi lesz a világból.

Az éjjelei mind szörnyű hosszúk voltak, de a vasárnapra virradó, mintha örökké akart volna tartani. A hold uszkalt, a csillagok fénylettek, mérhetetlen idő telt el. Felkelt Ágnes, megjárta az udvart. Kis ökleivel rátámaszkodott az

akácza alatt álló asztalkára s nézte sokaig. Aztán leült a padra s egy könyv hullott a szeméből. Megrázkódott s felugrott, mintha rosszat tett volna.

Mikor végre hajnallott, kiosont a kapun. *Azóta* nem járt az utcán. Néhány paraszt lézengett, a kik a piacra hoztak eladnivalót, meg a pékboltból jött ki nagy kosárral egy gyerek. Messziről rekedtes énekszó hallatszott, a mivel valami korhely társaság könnyített a maga vigságának a terhén. Ágnes megvonult egy kapuközben, nehogy meglássa valaki.

Aztán szekerek jöttek s élénkülni kezdett a piac. A boltokat kinyitották s némelyikbe szállingózni kezdtek a vevők. Egy álmos öreg ember támasztotta a korbácsnyeleket meg a seprüket az ajtóhoz az egyiknél, s láthatólag boszús volt, hogy vásárlók háborgatják ebben a munkájában.

Két parasztot, a kikkel Ágnes egyszerre ment be, össze is szidott, a miért alkudoztak. Ágnes hát hamar végzett és szaporán ment ki. Egészen fellelegzett, mikor odaig ért, ahol lakott.

A szabóné az udvaron volt s végig méregette a leányt.

— Sétálni volt kedves, — kérdezte, — ilyen jókor? Jól teszi, ha nem búsul! — Aztán olyan vérig boszantó csúfolódással tette hozzá: — Hol volt kedves? — hogy Ágnes szerette volna szétszakgatni érte.

De elfordult és bement a szobába. Köszönt Rebinek, megcsókolta s kérve súgta:

— Ne haragudj rám, lelkem — és megtelt a szeme könnyel. Kitörölte.

Aztán szokatlan gonddal kezdett öltözni. Egy kék karton ruhát vett fel, melyről azt mondta ő, hogy gyönyörű. Minden fodrát megigazította s a csipkéket nagy gonddal rendezte el a nyakán, mellén. Hajával elbabrált sokáig s aggódva nézegette kissé piros szemhéjait s arczszínének haloványságát a tükörben.

Leült az ablakhoz és várt. Egészen nyugodtnak látszott, csak a szemében volt valami tűz, a mi lelkének izgatottságáról beszélt.

Egyszer kérdezte Rebitől:

— Mikor jön meg?

— Csak nem akarod látni?

Elfordult. Minden kocsirobogásra felemelte a fejét s várta az ő hangját.

Nem kocsin jött pedig, hanem délfelé elsétált gyalog. Megismerte a lépteit, a mint a kapualján végig jött.

— Nem ide szállott, — gondolta. Kissé reszketett.

Elment az ablak alatt. Ágnes kihajlott, elpirult és mosolygott.

— Csakhogy megjött, hogy vártam.

— Egyedül vagy?

Ágnes félig a szoba felé fordulva felelte:

— Rebi magunkra hagy. Úgy-e?

Bandi belépett. Rebi eltordult és kiment.

— Beteszem az ablakot — súgta titkolózva a leány. — Nem akarom, hogy lássanak. Várjon.

Betette és azzal Bandihoz szaladt és átölelte a nyakát. Hízelegve szólt hozzá:

— Azt hittem, megcsaltál és nem is jössz vissza. Hogy tudtál ilyen sokáig elhagyni? Hol voltál, adj számot. Ne, ne. Tudom hogy szeretsz — úgy-e szeretsz! és vágytál vissza.

Ott csüngött Bandin s lázas gyorsasággal beszélt. Engedte, hogy átöleljék a derekát és odasímult a melléhez, mint titkos erőtol fölvert mély víz a parthoz. Csak suttogott mintha titkolóznék.

— Ülj ide, ide mellém. Hogy epedtem utánad, hogy szeretlek. Reád gondoltam mindig.

— Én is, Ágnes, minden perczben.

— Nem voltál hűtlen? Egy cseppet se?

Bandi átfogta a gyermek fejét, szemébe nézett és viisszasúgta.

— Édes kis feleségem.

Ágnes feljajdult, mintha megütötték volna, de mosolygott ismét és még jobban rá hajlott.

— Nem a feleséged, — rebegte, — az nem leszek. Nem, nem. Nem is akarok. Szeretnél-e úgy is, ha nem lehetnék?

Bandi meglepetve nézte.

— Miért Ágnes?

— Búsulnál-e? Fájna-e szíved utánam?

Alig hallatszott, mit beszél. Egészen tompa volt a hangja. Szüneteket tartott, feleletre várva.

— Mátkás vagyok már rég. Kis koromtól fogva s másé leszek. Úgy kell. Másé! De nem szerettem soha senkit rajtad kívül, az isten tudja. S ha te nem szeretnél, meghalnék. Szeretsz-e ezért, akarsz-e így?

Bandinak kigyult a szeme s arczán megleeenedtek az izmok.

A meglepetés halk hangja szaladt ki ajkán s hévvel ismételte többször.

— Szeretlek, szeretlek.

— És nem sajnálod egy cseppet sem, hogy nem leszek mindig a tied?

— Hiszen azért, — de mást gondolt s újból ismételte; — szeretlek, szeretlek.

Egy perczig természetellenesnek találta ezt a tartózkodás nélkül való odaadást. Szembe nézte Ágnes, s meglepte a tekintete. Őrült vágyat olvasott belőle egy szó vagy egy csók után. Egészen arczáig hajolt és oda tapasztotta ajkát a leány égő ajakához.

Ágnes eltaszította. Ruhájának gombjaiba kapott s nyögte:

— Megfulladok, — látszott, hogy kínnal küzd.

Bandi feléje ment. Karjait elébe tartotta s hangosan kiáltotta:

— Ne, ne . . .

Aztán megszorította halántékát s mintha felébredt volna, súgta:

— Most ne, majd később. Estefelé, mikor szürkül. Várom. Majd bemegyünk magához. Látni akarom, hallani akarom, szeretni akarom, a míg élek . . .

Lerogyott a székre.

— Távozzék, — kérte, — most távozzék. Akarom, hogy elhagyjon.

— És nem csalsz meg? Látlak este?

— Én? Azt hiszi? Siessen, úgy akarom.

A legnagyobb izgatottsággal üzte; kezét sem nyújtotta oda s mikor kiment, zokogásba tört ki. Eszébe jutott Rebi. Kezeit égő arczához szorította és feltörölte könyeit.

A sánta kis leány lábacskaínak kopogása hallatszott az ajtó előtt. Ágnes felszökött helyéből és az ágyhoz ment. A fal felé fordult és zavartan babrált.

Rebi belépett és elfordult. Az ablakhoz biczegett, felnyitotta és kikönyökölt. Akármit csinálhat tőle «az a leány». Most már nem szeretete őt; haragudott rá. Hallotta, hogy mozog, hogy tesz-vesz. Bánja is ő, akár mit csinál. Mindazáltal meggyült a szemében a köny.

Halkan szólították, megfordult. Ágnes az ágyon feküdt és panaszos hangon beszélt.

— Milyen boldogok voltunk ketten, édes. Te azt mondtad, hogy igen csendes vagyok

és mintha búsulnék örökké. Miért hallgatok mindig? azt kérdezted. Vak vagyok, mert nem akarok látni, pedig ez a világ is elég szép. Hanem a tied az szebb volt. Tudod, az a bogos cserefalevél meg a bogárka a mellünkön. És a tündérpalota, és a lovag, a ki kérdi: «Miért aludtál olyan sokáig édes feleségem?» Te Rebi édes, én *felébredek*, fel fogok most ébredni, meglátod, és látni fogom tündér anyámat és a lovagot, tudod.

— Miket beszélsz?

— Kérlek. Látod, én most rest vagyok, de én is ápoltalak, mikor beteg voltál. Úgy szeretted, ha «leányomnak» hivtál. Ápolj te is most. Kérlek. Ott van az én fiókom, húzd ki s add ide, édes leányom; látni akarom.

— Milyen vagy most és olyan nehéz fojtó itt melletted a lég.

— Oh, dehogy. Látod ebben a fiókban minden az anyámé volt. Ez az ő könyve volt, s együtt olvastuk. Csókold meg te is. Ez a szalag, meg ez a kis kulcs. A szekrényt eladtuk, mert éhezünk, de a kulcs nekünk maradt. Ez az olvasója, s ez a zsebkendője. Ott van abban a tárczában egy tincs ősz haja. Pedig

nem volt öreg, hanem sokat szenvedett. Édes, édes anyám».

Kezébe vette; megcsókolta, és sírt. Aztán gyengén átölelte a Rebi nyakát, és oda húzta szomorú kis fejét a magáé mellé.

— Úgy-e, te nem haragszol rám? És nem fogsz haragudni soha. Igérd meg, édes. Sűgok valamit neked. Én nem vétkeztem. Most el kell ezt hinned. Majd te ezt megérted egyszer. De igazán, igazán én jó vagyok, tiszta vagyok most is. Csókolj meg, s aztán hagyj itt. Nem bántottalak soha sem, hát miért ne szeretnél te engem örökké? Úgy-e szeretni fogsz?

Megcsókolta arczát, szemét, haját, aztán megfogta a kezét, és homlokáig vitte.

— Úgy-e forró? Add ide, a mi édes anyámé volt. Tedd mellém, aztán hagyj itt. Szeretném, ha kinn ülnél az udvaron, mert pihenni akarok, egyedül akarok maradni.

És befordult a fal felé, és elhallgatott. Néha összerázkódott, belékapaszkodott az ágy fájába, de egy hang, egy sóhajlás se hagyta el az ajakát. Egyszer idegenül, szinte rémülve nézett szét.

— Hátha nem jön el? — rebegette és feljajdult.

Szürkült. Mind nyughatatlanabb lett. Hánykódott, s arcza hol kigyult, hol halálosan elszápadt. Felkelt, de alig birt járni. Egyszerre felkiáltott.

Ő jött be a kapun.

Megsímogatta fejét s az ajtó felé indult. Meg kellett hogy fogódzék minden bútor darabban. Ráette a kezét a kilincsre és kilépett.

Bandit szemben találta. Rádőlt a karjára és intett.

A lépcső melletti kis szobára mutatott.

A kulcs fordult s beléptek a Bandi szobájába.

— Végre itt vagy — lihegte Bandi.

Ágnes azt sugta:

— Vedd le a kulcsot. — A falhoz dőlt, míg Bandi sietve zárta be belülről az ajtót. — Add ide nekem a kulcsot. Úgy-e, jó erős a vasrostély az ablakon? Nem jöhet be senki? —

— Nem jöhet, édes —

Kebelébe rejtette a kulcsot és szétnézett. Bandi karjait terjesztette felé. A leány lehullott egy székre, s hangosan mondta:

— Megmérgeztem magamat...

Bandi egy ugrással mellette volt.

— Meg akarok halni itt előtted, hogy *láss* és el *ne felejts*.

— Ne tréfálj, Ágnes, ne bolondíts meg. Ha megtévedtél, segítek rajtad, meggyógyítalak, de nem igaz úgy-e — nem igaz? —

— Nem akarok meggyógyulni. Szenvedni akarok, hogy te láss, és ki ne szakadjon a képem az emlékezetedből, a míg lélekzeni tudsz. Feleségednek hívtál, vágytál reám: hát tied vagyok, itt vagyok.

— Ágnes, édesem, édes lelkem. Rettentő játékot játszol. Ez örületes beszéd. Szép vagy, gyönyörűség, a mi reád vár. Hát nem szeretsz már, nem akarsz boldog lenni?

— Most is hazudsz, még most is! Milyen hitvány vagy! A jegygyűrű az ujjadon, s a mátkád vár, és most is csalsz engem? Mit vétettem neked? Miért kínoztál, miért ámtottál? —

— Add ide a kulcsot —

— Ne érints —

— Add ide, erőszakkal is elveszem. Add ide kérlek. Orvosságot hozok, meggyógyulsz, s boldogok leszünk. Örökké szeretlek, soha el nem hagylak.

— Soha el nem *felejt*sz. Azt akarom. Kisérlek a szememmel, a merre bújsz.

Bandi megfogta a leány vállát és megrázta.

— Ide kell adnod. Segítségért kiáltok —

Őrülten kapkodott mindenfelé, s csapdosta ökleivel az ajtót. Felszakította az ablakot s kiáltotta:

— Törjétek be az ajtót, segítsetek.

— Hiába kiáltasz. Ide csalogattál, itt vagyok. Nem akarok meggyógyulni, nem azért jöttem. Nézz meg jól, no, nézz, nézz, nézz . . .

És arra fordította a fejét, a hova Bandi húzódott. Iszonyú fájdalom kínoztá, de szemét nem vette le a férfiúról, ki a fal mellett a szögletben eszmélet nélkül lomhán hullott le a földre és ott összeesett . . .

SZOMSZÉDAIM

Országos Széchényi Könyvtár

I.

PATAKIÉK ÉS A NÉNI

GDES!
Az én városom a világhoz mérve csak egy csepp. Benne legkisebb az én utcám s az utczában az én fészke.

A fészke csak zsindelyes és meszelt, hanem az árendásé cserepes és festett. De én nem irigylem, mert annak nincs kertje, az enyémnek pedig van. Árnyékos és virágos kert és sok, sok madár fészkel a bokrai között. Pedig a Maros berke is közel van s mégse költöznek oda a madarak. Szeretnek engem.

Az árendás persze nem lakik az én kicsi utcámban. Ő nagyon gazdag és igen pompás felesége van, a kit a piac illet meg.

Drágaköveket és sok piros selymet visel s örökösen keztyűt hord a kezén. Nézik is sokan a drágaságait s bizonyosan tud az egész világ arról, hogy ő milyen gazdag. Akármerre menne, még a tulsó felén a földnek is kilátnák belőle, hogy ő az első asszony nálunk. Én is hiszem, hogy hozzá hasonló árendásné nincs több.

De hát én nem róla akarok beszélni, hanem a házának a lakóiról, az öreg néniről és a gyermekekről, meg Patakiról.

Ez a Pataki valamiféle mesterember, hanem bizony én nem tudom, hogy miféle, mert igazán mindenhez jól ért. Legtöbbet halászik, de talán tán mégis leginkább suszter, a mely mester-ségben olyan bódító jártassággal bír, hogy rá tudna a megrendelőjének a lábára disputálni egy akármekkora halászbarkát, ha elkezdené magyarázni, hogy az a lábfedő miért bő itt, miért kell hogy nagy legyen ott és tág mindenütt.

Ezenkívül ért a vasak csiszolásához, a ker-tészethez, a madarászathoz és engem örökké zavarba ejt a kritikaival; akármit csinalok, azt ő mind jobban tudja.

Csak egy flanel réklit vesz fel, keresztbe fonja mellén a karjait, sétál le s fel az ember előtt s egész délután át diskurál, de annyi bölcsességgel bizony, hogy abból egy könyv is kitelnék.

Fiatalos arcza van, de a haja félszürke. Fris, mint egy suhancz és hajlékony, mint egy gyík. Éppen olyan élénk a szeme is mint a gyíknak, csak hogy kék. Ritkán lehet látni, mert nem szeret szembe nézni.

Felesége volt, hanem hitvány volt.

— Elhagyta, könyörgöm, a posztját — azt mondja Pataki, a mi azt jelenti, hogy meghalt. Mindig nagyon képletesen és virágosan szokott beszélni Pataki. Akkor hagyta pedig el a posztot, mikor Pataki Szamosujvártt volt «az intézetben». Ezüst piczulákat csinált ónból s minthogy rosszul csinálta, becsukták. Pedig szentül hiszem, hogy csak az irigyei fogták rá, hogy rosszak voltak. A milyen ügyes ember, aranyokat is tudna csinálni, ha akarna.

A felesége hát elhagyta egy kis nyomoruság miatt, s két gyermek meg az anyó fogadta Patakit, mikor hazatért.

— De hát mit tegyen, könyörgöm, az em-

ber — beszélte — hisz vérbőli vérek a porontyok, kiket még a pelikán is köteles volna felnevelni, ha övéi volnának. Nem dobhatók el, könyörgöm, mint macskakölykök, bármily szigorú a világban élés a porció és egyéb csapások miatt.

Az öreg asszony pedig bárha kétszeresen juttatja az embernek eszébe a porciót, nem dobható el, mert egyszer «valaki» a háznál, a kire gyerekeket bízni lehet, másszor túlságos vénsége mellett is szerez valamit a házhoz.

Egy idegen városban élő lakatos fia négy pengő forint tartáspénzt fizet érte.

— Négy pengő — mondja Pataki és vékony orrának czimpáit megvetőleg nyitogatja ki, — egy kutya élelmezése által is felemésztetik, azonban könyörgöm, némely embernek szíve van, másnak nincsen. Illető lakatos vérbeli vére a vénségnek — fia lévén, — nem kompareal még se többel anyjának fentartásához, bárha törvénnyel fenyegettem is. Én nekem, könyörgöm csupán anyósom a vénség — s tetszik tudni az anyósok! — de szívem van, szívem.

Szíve! Hanem azért mikor halat fog, azt megsüti magának s a gyermekeket kiküldi a vénséggel az utczára járkálni.

Az utczán az ő felükre délután süt a nap, azért az én házam árnyékába ülnek le a gerendára. A gyerekek összehordanak mindenféle köveket, porcellán darabokat és papirosokat, a vénség pedig gunyaszt mint egy szürke gém. A papirost átkötik spárgával s az a bubá: a kavicsok pénzek. Mintha nagy gyermekek volnának, sokszor elfelejtik a bubát, szétszórják a pénzüket és sikoltoznak. Arra a libák a tóban gágognak, a madarak a kertben felrebbenek és a kutya, a kuvasz, ugatni kezd. Olyankor én megharagszom szörnyen és kinyitom a kaput.

A kapu csengettyűjére ijedten huzódnak meg az apróságok, a kik nagy regulához vannak szokva és igen félénkek. A vénség felnéz; ha megismer, hát végig fut a mosoly száradt orcáján, mint a téli tájon a napsugár, s azt mondja mentegetőzve:

— Csak a gyermekek, instálom.

— Nem baj, néni, — s úgy elfeledem, hogy haragudtam, hogy hívom, jöjjenek a kertbe.

Szabódik, aztán megköszöni s félénken belép. A kisebbik gyerek fogja a kötenyét, a nagyobbik e'ötte tipeg.

— De a kert végébe szeretnék menni, instálom, — mondja — az nekem igen kedves hely. — Arra végig bandukol a görbe úton, a gyermekek utánna s a hátulsó kis kapun kikéredzik.

Ott foly a Maros. A korlát mellett bodzafa van szederindával befutva, annak az árnyékába ül és gunyaszt tovább. Túl a Maroson a Bese erdő zöldel. A hegy tetején a nagy sík, az oldalon a bükkök. Arra fordítja gyenge, veres karikával gyűrűzött szemeit. A Maros szalad, szalad s mintha lihegne a nagy futástól — úgy morog. A marton a bükkök tetején zumognak a legyek és libegnek a napfényben.

A vénség nézi, nézi a Bese tetejét, aztán a legyeket, aztán a vízfodrokat és bólintgat.

— De nem alszom én, instálom, — mondja — csak rosszak a szemeim.

— Rég romlottak meg, néni?

— Ki is tudná, instálom, hogy mikor!

— S aztán miért?

— Hát sokat sirtam,

— Bánata volt, néni?

— Az ember nem lehet, instalom örökké vig.

A hangja meglágyul s én nem merem tovább kérdezni.

— De istenem, örökké ha nem is, hát volt valamikor igazán vig a vénség?

— Volt bizony, könyörgöm — feleli Pataki, ha kérdem; — törvényes hitestársának oldala mellett, kinek képét még mostan is szívében viseli. Mert könyörgöm, gyenge a fehérnép, bárha az ember ebben a világban, mikor a porció és egyéb csapások által sujtoltatik, nem kellene hogy gyenge legyen.

S Pataki tart nekem egy praktikus elvekkel tele szónoklatot.

Ő maga is hordozná, úgymond, a gyenge nőnek, ki elhagyta a posztját, — képét a szívében, de súlyos az élet s az embernek oda se kell nézni a tegnapi napra, hanem állandóan lesni kell a holnapot.

Persze igen értelmesen beszél Pataki és so-kaig. Van ideje hozzá. Csak gazdag embernek való luxus arra gondolni, a mi volt. Attól kell félni a mi következik.

Ami volt az: por. Nem Pataki van hívatva arra, hogy feltámaszsza.

Pataki csak arra van hívatva, hogy egy kicsit dolgozzék és sokat tekeregjen, meg arra, hogy regulára tanítsa a népet.

A kisebbiket Annának hívják, azt kivált regulázza. Szőszke, kicsi szemű, kicsi szájú gyerek, s a posztját hűtlenül elhagyott nőhöz hasonlít.

— Éppen olyan csavaros, semmiskedésekkel telt lény — mondja Pataki, — mint porrá vált hitvesem. Fortélyos módokon töri kis agyát az ételekbeni dúskálkodás után, telhetetlen lévén. Többször koppantom meg agyát, mi észbeli tehetségének felfrissítésére jótékonyan hathat.

Tán sokszor is koppantja, de én ezt nem állítom határozottan. Mert Pataki bizonyosan e dologhoz is jobban ért más lényeknél. Sőt theoriai képzettsége igazán dús. Ha csizmát varr, akkor is milyen csudálatosakat tud elmondani arról, hogy neki micsoda reform-ideái vannak-e művészetre nézve. Én nem is tudom, de tán e bőrdarab kiismerésén, idomíthatóságának mértékein alapul a theoriája.

Csakhogy ritkán varr. Mindenből keveset szeret dolgozni. A változatosság után rajong s lenézi a sorsabeli embereket, kik kábítóan unalmas egyformaságban élik napjaikat. Ha egyebet egyáltalában nem tud csinálni, regulázza a népeit. Hallom sokszor, a mint szídja a nénét vénségeért, vakságaért s a mint fenyegetődzik, hogy majd segít ő ezen a nyomorult dolgon.

Segített is most a tavaszon.

Előre láttam, hogy törí a fejét valamiben. Kemény pomádéval kente gyér gyenge bajuszát és haját, úgy hogy a fésű által vont barázda jól meglátszott rajta. Nagyon nyalkán ment az utcán s rázogatni kezdte járásközben a nyakát meg a derekát, fiatalos módon. Valami barnás keztyűt is láttam a kezén s ezüst óralánczot a mellényén. Többször sétált az utcában egy czifra, nagytalpú, széles dereku leánnyal s ilyenkor urasan gestált a kezével s úgy sifitelt a czipőjével, hogy visongott belé a porond. Mosolygott is finomul, — De a gyér fogai látszottak s a talpast többször pógány kaczagásra ingerlé.

Most a tavaszon tisztelettel jelentette nekem, hogy a kiváló árendásnének a nevelt leányát hitestársul volt szerencsés megnyerhetni.

— Bárha zsidó hölgy az árendásné, de ritka nő és a leány nem zsidó, a mi különben nem képezne akadályt a mai civilizált korszakban.

Tulajdonképen szakácsné volt az árendásnénél a talpas, hanem Pataki szerette nagy mondásokkal kápráztatni hallgatóit.

Hogy új asszony költözött a házba, az öreg nénire meg a két gyermekre nem volt valami nagy szükség. Azok kinn csatangoltak az utcán, kivált úgy ebéd idejekor.

Barátságot kötöttem velök.

A nagyobbik leánykát Klárinak hívták. Az nem félt tőlem egy cseppet sem. A kisebbik csak a «nanyó»-tól nem tartott. Klári már akkora volt, hogy felérte a kapum kilincsét. Megrázta.

— A nanyó ide kinn van — mondta bizonytalan hangon.

A kapu sarkánál állott a nanyó, s a köntösébe félig bele temetkezve a kicsi Anna.

Más köntös volt a nanyón a régi babos helyett. A talpas adta. Sok fodorral és ráncz-

czal rakott lilaszin köntös. Csak lötyögött a nanyón, mert ő szörnyen aszott és kicsi volt, a talpashoz fogvást.

Beléptek a kapun és ismét megálltak egy csoportban.

— Oda kíváncsoznom a Maros mellé.

— Csak bátran, néni.

A gyermekek hallgatva, lesütött fejjel, tipegtek végig a kerten s a nanyó botorkált a sima úton.

— E tájt laktam instálom, *akkor* — magyarázta egyszer nekem. — De mi már öregek voltunk. Hanem az uram mindig virtusoskodott. Mondtam neki «ne légy gyermek Mihály, mi lesz belőlem, ha elhagysz?» és sirtam. Hanem vele ki birt volna. «Muszáj a becsületért», azt felelte s elment... elment... Azért vágyom én ide, mert látom a Besét. Arra ment el.

— Dehogy látja, bácsi — szólott bele Klári, — az ujját se látja.

— A leányom csak akkora volt mint Klári — folytatta remegő hangon, — hanem Mihály itt hagyott minket a becsületért. Hát mi kik vagyunk? Elsőbb az neki? Soha se voltam

nála nélkül egy hétig se. Hanem azok bolond idők voltak. Trombitáltak a piaczi kútnál a veres nadrágos katonák s énekelték az utcán, hogy: «elfogyott a regimentje». «Én is felcsapok» — mondta az uram. — Belekapaszkodtam a nyakába és sirtam. «Ne, lelkem, ne csapj fel...» «Elbirom én még a kardot, aszszony» — azt felelte. — Bejött a házba és bokázott, ugrált, mint egy fiatal legény s megforgatott engem is. Aztán elmentek arra, a Bese felé. A tetőig kísértem.

És sirni kezd a nanyó. Anna oda simul hozzá. Nézi, nézi s prűnnyög ő is.

— Rég volt az már, néni.

— De hát sok baj volt azóta, instálom... a leányom is oda van s ez mind azért történt, hogy ő elment a becsületért. A becsület? Hát mi?

Klára simogatja a nanyó homlokát s haragosan lökve meg Annát, suttogja:

— Mit sirsz még te is, béka.

Aztán én behuzódom s a nanyó néz hitvány vizes szemeivel a Bese felé.

A gyermekek mindenféle bolondságokat csinálnak. Összeszedik az almafa virágjának le-

hullott rózsaszín szirmait s a nanyó fejére dobálják. A kicsi tánczol és sikoltja: «havaz, havaz...» A nagyobbik pedig felfújja sovány arczat és utánozza a szél sivitását. S a fűben ülő összegörnyedt vén asszony ölébe hulló gyenge szíromból, ha megnedvesedik vagy egy, duzzog érte az unoka:

— Mert te örökké is sirdogálsz, nanyó, pedig tudod, hogy apa nem szereti.

Az egész április hónapban csúf esős volt az idő; nem sokszor jártak hozzám. Pataki azt felelte, mikor az okát kérdeztem, hogy: «Agg állapotja miatti gyengeség folytán nagyon hitvány constituczióban van a vénség, kinek jobban léte iránt azonban én csak legyen nyugodt; mert jól tudja ő, hogy oda van nőve a lelke az ő testéhez. Pedig elég terű bizony — tette hozzá fejrázogatva — ebben a világban, hol a porció és egyéb csapások ugyancsak ránczigálják a polgárságot.

Május elején csakugyan jobban is lett az öreg asszony.

Egy délután megrázta Klári a kilincset s félénken mondta: «a nanyó ide kinn van.»

Nagyon oda volt a nanyó. Alig látott meg engem, pedig mellette álltam. Kétfelől fogták a kezét a gyerekek.

A míg végig ment a kerten, folyvást zsörtölődött.

— Bolondot csináltak belőlem. Hová visztek? Érzem én, hogy hegyre visztek, — magasra emelte lábát s tapogatva tette le.

Klári kaczagott.

— Oh, milyen bolond vagy te nanyó, hát hol van itt hegy, mikor olyan ez az út, mintegy lapító?

— Jó... jó... tudom én, ne taníts te engem.

A kerten hogy kiértek, mindjárt a bodzafát kereste. Megtapogatta. Aztán próbált leülni a földre és nem tudott.

— Oh — oh! — mondta türelmetlenül haragosan, — hát miért ásattak ide gödröt. Hiszen le se lehet ülni. Menjünk innen... Ne menjünk. Add a kezed Klári, segíts, hogy üljek le.

— Nincs itt gödör, nanyó, csak ülj le bátran, na ne félj!

— Nincs, nincs... csak bosszantok örökké...

Vig és beszédes volt minden. A Maros meg

a fák, bokrok, füvek és virágok s igazán idegenül nézett ki az a haragos elégedetlen gyenge öreg asszony.

A gyermekek nem ügyelték valami nagyon. Ott hagyták, mikor leült s sugdosódtak.

A kicsi erősen ravasz tekinteteket vetett a nanyó felé, a nagy mind emelgette a mutató ujját s piszegtetett. A nanyó keszkenője után vágyakoztak.

— Várj csak — intette Klári a kicsit, — mindjárt elalszik s majd akkor.

A keszkenőt lekerítették s kisimígtatták. A parton a sima pázsitra tették s a csücskék felett megosztoztak. Kavicsokat hordtak, meg egy pár békateknyőt és mesgyét huztak a keszkenő közepén.

— Az a te udvarod, ez az enyém.

A kicsi, üres csigaházakat hozott s összeveszett a birtoka felett a nagygyal. Kiabáltak. Egyszerre megcsendesedett Anna, a Bese felé tekintett s azt mondta. «Na... na...»

Néhány katona bujt ki az erdőszélen s távolról trombita-szó hallatszott. A katonák exercíroztak az erdőben.

Az öreg nanyó is figyelmes lett.

Egészen felijedt.

— Mi van ott, mi? — kérdezte és meg-simogatta gyér fehér haját. Nem is vette észre, hogy a keszkenője hiányzik. Bólintgatott s türelmetlenül rázogatta vállát. Mért fújják? — kérdezte,

— Fújjad, fújjad — folytatta aztán, — hogy szakadj meg belé. Trombita-hangra ment el az öregem is. Mért járnak azok ott?

És felemelte a kezét fenyegetőleg és mormogott.

— Bár ne láttam volna. Ha elment, hát ne hozták volna vissza, ne mutogatták volna nekem. Milyen szál férfi volt, mint egy virág s hogy elcsúfítottak. Nem szégyeltek olyan öreg embert meglőni, a ki csak bolondságból ment oda. Bizonyosan kiállították a sor elejére, hogy ötöt találja a golyó először. Szégyen, gyalázat. Hiszen az nem oda való, azt tudni kellett volna. Annak felesége volt és leánya. Csak a trombita csalta el, meg azok a veres nadrágosak. Milyen volt az az ő gyönyörű piros arcza, mint a viasz, s az az ő drága, dolgozó keze mint a fa, mikor haza hoztak. Hat kellett ez neked? hát szüksége

volt erre a becsületnek? Hogy megöljenek téged,
a bestelen rablók, gyilkosok...

Egészen felmagasodott a gyenge vén asszony
s piros folt ült az arczára.

A két gyermek ijedten nézte.

Akkor sok katona jött ki a Beséből, hol
valamikor elment a nanyó édes ura.

Szaladgáltak le s fel.

Megharsantak a trombiták. Szakgatott éles
hangjuk besívította a Maros terét. Ugy re-
csegték, mintha csúfolkodnának, mintha dühö-
síteni akarnák a nanyót.

A nanyó fel akart kelni. Nem tudott. Csak
a kezével hadonázott.

— Szakadj meg, szakadj meg — kiáltotta
élesen — és összeesett.

Fehér haja szalai arczára, álla a mellére esett
és behunyta szemeit.

II

A RÁ CZ BOGLÁN RÓ L

SZEGLETEN, mely a Marosra néz, Boglán lakik, a vén rácz. Ott láthatod őt egész nap az ablaknál. Boglán már igen vén ember. Azt hiszem nem is lát. A szeme-körül rengeteg ráncz, szemhéjai vértől átfutottak s a golyója mintha vizes volna. De azért csak ügyel mereven, szüntelenül a kanyargó kék viz mellett futó széles poros útra, mely a berek ezüst nyárfái között visz el. Ügyel és vár . . .

Gerendás, ócska ház az övé és minden szerfelett roskatag benne. A székekre csak óvatosan kell leülni, mert a görbe cserfaládákba bevette magát a szű; a padlón csak láb-

ujjhegyen járni, mert a deszkát megette a gomba; a nagy fekete asztal mellett csak óvatosan, mert kiesnek a téglák alóla; a keskeny fekete bőr-divány szakadozott s a tálas inog, zörög, ha előtte megy el valaki. Az ablakok kicsik és üvegük szürke s szivárványos. Ezért mindig alkonyat vagy sötét van benn. Igen szomorú, füstös-fekete szoba a Bogláné. Fecske bizonyosan nem költöznék belé. Csak a pókok szeretik, meg a legyek. De mennyi légy van benne. Mintha a szoba mozdulna meg, ha felkerekednek a falakról, a gerendáról, az asztalról s nyüzsögnek, duruzsolnak s kergetik egymást. És nagy, kövér pókok szőnek hálót hálóra, a fekete gerendától a cserfa-ajtó párkányáig.

Oda nem is jár senki. Mert azok már mind meghaltak, a kikkel Boglán együtt kereskedett, barátkozott, vetekedett.

Itt hagyták mind. A most felnőtt új emberek előtt pedig csak annyi a becsülete, mint egy divatját mult ócska koppantónak. Nem használhatja senki. Lim-lom. Kamrába vele, a hova a többieket tették.

Oh a többiek jó helyt vannak. Boglán is

ott lenne szívesen, de még egy kis eligazítani valója van ezen a világon. Várnia kell még valamire. Az ócska ház ócska ablakában, vén ember türelmével, megátalkodottságával ül, ügyelve a Maros mellett futó széles, poros országútat.

A míg az örmény eljárt hozzá délutánonként, addig csak teltek a napok valahogy. «Ne búsulj Boglán — mondta — haza jön még Magda. Csak ne légy te gyermek, ne türelmetlenkedj, ne heveskedj. Nem repülhet, de eljön csendesen, meglátod.

Ez a vén örmény nagy kártevő és veszedelmes ember volt. Ő is bivaly-kereskedő volt, mint Boglán, a régi időkben és igen szemes, fortélyos legény. Sok jó vásárját elrontotta a rácnak és elejébe vágott a vásárjának akárhányszor. Ellenségek is voltak örökké, addig, míg volt sok más körülöttük, a kivel barátkozzanak. Hanem, a mint kipusztultak a régi kollégák s fogytak a napok, mind közelebb kerültek. Az örménynek sok gyermeke, szép, vig unokái voltak. Szerette is őket, hanem Boglán a mult emléke volt. Azon idők-ből való, mikor még fogékonyság volt a vé-

rükben a gyönyörűségek iránt, velő a csontjaikban s izmaik tele erővel. Mikor dolgozni tudtak, mulatni tudtak, szeretni és gyűlölni tudtak. Öreg ember semmire se való immár.

Ezért délutánonként mindig ellátogatott Boglánhoz: «No, vad rácz — reszelte vastag hangján — te jóllakott bival, nézed a levegőt he? Fejérnépet lesünk a berekből, te zsivány? he?»

Csúf, szabadszájú kamasz volt az örmény s örökké tréfált. Boglán mosolyogva hallgatta. Elültek órákig együtt, pipáztak, szunyikáltak. Egyáltalán semmi mondanivalójuk nem volt s a mit mondtak, bizony nem érdemelt szót. Afféle apró, mihaszna történetek vásárokról, borjúkról, áldomásokról, csinyekről, kaczkias asszonyokról, rászedett férjekről . . .

Egy délután arról panaszkodott a vén örmény, hogy igen bizsereg a vére. Nagy, bogos, szőrös kezét a Boglán ránczos, táskás ujjai közé tette. Izzadt volt. Boglán egészen megfázott tőle s mind törölgette a tenyerét egymáshoz s a nadrágjához. Aztán beszélgettek mindenféle semmiségekről, mint rendesen s aztán a vén örmény haza ment.

Nem, semmi se történt, hanem a Boglán hosszú éjszakája még sokkal hosszabb volt. Nyughatatlankodott, ő se tudta miért; félt, remegett: mitől? Érzett valamit. Honnan jönnek a sejtések, ki mondja meg?

Reggel behívta Pintyát, a régi bivalost. «Menj el Pintya — mondta — nézd meg, mi lett az örményből?» Pintya elbaktatott, visszajött.

«Elaludt», — mondta.

«Fel kell kelteni» — dadogta, rebegette Boglán.

«Mer lehet is azt!»

Többet nem beszéltek róla. A Boglán szemgolyója megtelt vízzel, vékony orrczimpái rángatóztak s az ajaka ellágyult... Valamikor Rebit — dolgos, vig, szép feleségét — se sajnálta jobban. A szive elszorult s úgy behálózta a fájdalom minden porcikáját, mint a pók a legyet. És szívta, tépte...

— Már senkim sincs — nyögte — mind elmentek. Mi is lesz belőlem. Istenem, én uram. Elvettél mindenkit, mit csináljak én már? Mert Magda elfelejtett... Bizonyosan elfelejtett. Ő fiatal és szép, hát jó, jó, de én vén vagyok s mért nem jön vissza? Egy szóért? Elsőbb neki egy komédiás, mint a nagyapja? Na, ez

megtörtént, de már lenne elég, hogy ne legyen én is egyedül. Itt csálnak, lopnak, elromlott a világ. Azt hiszik kincsen ülök, te is azt hiszed úgy-e, Pintya, te bolond? ... Én istenem, én édes istenem ...

Pintya lomhán bólint. Ő csak a bivalos.

A míg folyt a kereskedés jó volt, hű volt s szépen bánt az állattal. De hát most már az egész bival-kereskedésből csak egy zsiros bőrlájbija maradt meg Boglánnak, meg egy pár garasa, a mit: jaj, meg ne tudjon ez a mostani rossz világ. Pintya el is ment szolgálni, mikor Boglán gazda az utolsó állatot eladta. Oda ült egy pár esztendeig, de egyszer csak vissza jött lakni a régi istállóba. Nem tudott megélni idegen helyt. Ott az üres jászolban kiperelt a patkányoktól egy szegletet s behelyezkedett. Napközben járt le s fel a hidláson s beszélgetett magában. Itt állott a Zsuzsi, nagy, derék, széles hátú bival. Ez soha se adta le a tejét, ha csak vizes lepedővel nem terengették le a hátgerinczét. Ott állott a Nyeki, a rugós, döfös; amott az a szép nagy fülű bornyú, a milyen több nem volt.

A kezével simogatta Pintya a levegőt, s úgy

lapogatta, mintha a Zsuzsi puha háta lett volna. Ide volt szokva Pintya ehez az istállóhoz.

Nem tudta elhagyni.

Mi is kell neki? Nyáron kevesebb széna, télen több széna: takarónak, és egy kis bivalszag, a régi, kedves állatok helyén. Ennyi az egész.

Elég az Pintyának.

Aztán ismeri is itt a szokásokat. Felette csekély mértékben háborgatják csúf szőrös fekete fejét a gondolatok s idegenekkel szemben makacsul nem vall akármi ártatlan kérdésre (úgy tanulta ő még a jó időben a gazdájától: «ne tudj semmit Pintya, ne láss semmit»), de annyit mégis kieszél, hogy nagy baj az a Magda kisasszony, a ki egy esős reggel ment el kóberes szekeren egy úrral, mert Boglán téns'ur nem akart valamit, vagy akart valamit vagy mi Mindezt Pintya nem éri fel észszel, de annyit igen, hogy nagy baj itt ez a Magda dolga.

Azért, ha a kertben megérik egy szép vajas alma, azt beviszi:

— Ezt szerette a kisasszony — azt mondja.

Boglán visszafordul az ablaktól: «Tedd a talasra», — rebegi.

S az alma a tálason szintén vár Magdára. Megránczosodik, megfeketedik s meghal, de Magda nem jön. Szegfűket, oroszlánszájakat, levendulákat, viola-csokrokat, hordanak be a talasra. Ezeket szerette. Megaszna ott, várván Magdát. Ajtónyílásra, szekérsörgésre megrezzenek; a kis szoba, a hol lakott, olyan penészes, halálszagu, poros, sötétes. Az asztal kecskeszőr takaróját, a csíkos héju párnákat rágja a szű... Vége Magdának, nem jön.

— Te is voltál fiatal, nagyapa... szeretél-e? — kérdezte — Magda. Elhagynék mindent érte, koldulnék, meghalnék érte.

— Hát koldulj s hát eltakarodj innen. Hogy az én unokám egy komédiás felesége legyen, inkább kiátkozlak. Mert az csak a pénzemre vágyik. Mert te nem tudod, mi a komédiás... ezért kerestem én, ezért fáradtam én? Ha jobb ő neked, mint én, elmenj innen, ne lás-salak.

Igen, de akkor még volt egy pár öreg pajtása Boglánnak.

Most nincs.

Mindegy, csak Magda jönné vissza. Iratott utána, sőt öreg, görbe betűivel, reszkető kézzel írta ő is: «Jőjj vissza, szeretlek; egy kicsit te is szeress. Az urad is jőjjön»

Ah! hogy jőjjön immár . . . hogy hallja a hívó szót A hová ő ment, oda nem jár posta.

Gyenge volt, szenvedett, elveszett szükségben, nyomorúságban. Igen egyszerű történet. De ki merné azt elmondani Boglánnak? Sőt vásárba járó asszonyok irgalomból azt felelik Boglánnak, ha kérdezősködik az unokája után, hogy: «Láttuk lelkem, láttuk, jól van, csókolja a nagyapja kezét . . . Mind készül haza s jön is . . . csak a gyermeke fogzik, betegeskedik . . . De jön, majd . . . jön . . .»

S Boglán zsugorog, őrzi a garasait, hogy ne fogyjanak, mert kell Magdának s a fiának; ül az ablakban s néz arra az útra a Maros felé, a melyiken elment Magda; néz, vár, porfelhőből kibontakozó kóberes szekérre; szekéren szép leányra, leánytól ölelésre, csókra. S Boglán csak gyűjti a jó vajás almát s a szegfűt és orozzlánszájat, édességeket, csecsebecsüket.

Jókor kél, hogy ügyelhesse az ablakot s későn fekszik, nehogy korán hagyja ott. Szé-

gyenlős a leány, hátha elhaladna s nem merne megállni. Majd ő odakiált s kebelére hívja.

S az öreg ház roskad, omlik; benne Boglán a vén rácz bival-kereskedő; Pintya a kótya bivalos s a penészes garasok, sok-sok garas rakáson vasas ládában...

Senki meg ne tudja...

III.

KLÁRA AZ ANYA

EDES! Azért mondom, hogy Klára a szomszéd fazekas *mostoha* leánya volt, hogy te megértsd, mért volt ő olyan engedelmes, hallgatag, alázatos asszony. A szemei is azért olyan nedves, nagy, félénk tekintetű szemek (az ember ha látja, azt hiszi, hogy hosszú szemszőrein mindjárt kigyöngyözik a köny) s az ajaka is azért olyan puha, ideges ajak.

Tudod! Sokat sirhatott, tűrhetett. A fazekas nagy, veres, mérges ember és abbeli rosszalását, hogy a Klára anyja nagy hitványul megszökött ebből a világból, midőn bizony itt még sok dolgozni, izzadni, szenvedni valója lett volna,

a kicsi árvával éreztette. A fazekasnak erre joga volt, mert a Klára nyaka mindenesetre gyengébb volt az igára, mint az anyjáié.

Szereted te a gyengéket, Édes? Nem unod-e, ha sovány, sáppadt, két gyermekkel és sok nyomorúsággal áldott szegény fazekasnéről beszélek, mikor szólhatnék itt mindjárt a harmadik házban — abban a czifrában, drágában — lakó erős, nagy torkú, arany-lánczos árendásnéről is?

Nem? Hát ott kezdem, a hol soha a beszédet kezdeni nem lehet, hogy egyszer Klári férjhez ment. Az, tudod, nem afféle érzékeny dolog volt: sóhajtásoknak, epedéseknek s gitározásoknak betetőzése; hanem váratlan s igen szegényes eset. A legény dolgozott a Klára mostohaapjánál s megszokta a leányt. «Adja nekem» — mondta a veres embernek.

— Minek te? — kérdezte a fazekas és igen csodálkozott, hogy feleségnek kéri.

— Állod az asztalt? — kérdezte a legénytől gondolkozva. — Adsz-e ételt, italt becsületesen?

— Állom.

Ennyi volt az egész. Mondhatom, hogy

derekas multság is vala. Kölcsönpénzből csinálta ugyan a legény, de hiba nélkül. Mind énekeltek s tánczoltak, még Klára is, de igen esetlenül. Egy csizmadia, Bagi Samu lakott itt akkor abban a kis sárga házikóban. Annak volt egy gyönyörű leánya, Ráki, a ki szintén ott volt a multságban. Olyan füzös selyem derekat viselt, a milyen éppen divatban volt s karcsu derekának és szép mellének formája pompásan vált ki belőle. — Klára igen nyomorultan nézett ki mellette s Bagi Ráki csak ezért is (s tán csak ezért) mind ott hizelkedett, nyájaskodott körülötte. Tanította, hogy tánczoljon s maga délczegen kopogtatta ki csepp sarkaival a frisset és úgy kaczagott, hogy felcsengette az emberben az ördögöt.

A vőlegény majd elnyelte Rákít a szemeivel.

— Gyuri hé — mondta a veres fazekas, ki már akkor, mert sokat ivott, csodálatos avas sajtszagú volt — van pap, elvászt s én neked szerzem Rákít Bagi komámtól, ha még egy ilyen murit csapsz...

No. De a lakodalomnak is vége lett s jöttek a hétköznapiak s a vesződés s a gond, a sok, sok munka. A kicsi szamarat befogták, agyagot

hoztak a domb alól. Gyuri ült a lógos padon, kerekítgette a csuprokat, lábasokat; keddenként felgyújtották rendesen a nagy kemenczét s Klára árulta csütörtökön, a fényes, jól kongó portékát. És aztán csupa kedd és csütörtök volt minden napja és semmi vasárnap. Igen szorgalmas, jó szomszédok voltak, soha se czi-vódtak s úgy látszott, hogy ők igazán egy pár magyaróhéj s semmi repedés nincs közöttük.

Egyszer meglegegedetten mondta nekem Gyuri: «Jó keze van az asszonynak, áldás van rajta.»

Az asszony arcza pirosodni kezdett, Gyuri megcsinosodott, megmódosodott s a lakodalom után két esztendőre megvették a Bagi csizmadia kicsi sárga házát.

Már akkor a szép Ráki nem lakott benne. Isten tudja, hova lett. Igen gyönyörű volt szegény leánynak. Nagy hiba az, Édes, a természetől, hogy olyan áros, drága portékát, milyen a szépség, földi nyomoruságokkal küzdő csizmadia leányára biz. Hogy tudja megőrizni ingyen, mikor annyi bőkezű vevő ajánlkozik rá minden bokorból?... Bagi elbúsulta magát s elrészegesedett és a házát is potom áron vesztegette el.

S a mi utcánkban csak teltek egyformán a napok s Kláraékkal igazán semmi se történt, a miről én beszélhetnék neked, édes, ha csak azt nem akarnám elmondani, hogy két gyermekük lett (nem is mondom, hogy szép gyermekek, mert mindegyik szép), hogy Gyuri dolgozott és soha se vigadtak, csak törődtek, izzadtak ; hogy Klára megtanult gyengén mosolyogni, beszédesebb lett, dudolt az apróságainak s nyári esténként ő is kiült a házak előtti padra tere-ferére, ártatlan mulatkozásra, mint a többi asszonyok. A szegény ember élete igen egyforma, édes ! Az egyik nap olyan kevés örömet hoz, hogy a másiktól se követel semmit. Ezért elégedettebb is az úrnál.

Most a tavaszon azonban nagy baj történt. Egy reggel gyékényes szekér állott meg a Bagi csizmadia régi háza előtt. Egy viseltes úri köntösbe öltözött nőcske szállott ki s kérdezte az inastól: «Itthon van az apám?»

— Ez a ház a Nagy Gyurka uramé.

— Hát az apám?

Gyuri kinézett a kapun. Taposta tovább az agyagot s kérdezte: «Kit tetszik keresni?» Aztán valami ötlött az eszébe, mert némi

zavarral gombolta be mellén az inget, bizonytalanul kérdezte: «Maga az Ráki?»

Ő volt. Az asszony is kijött. A kezében a leánykáját hozta. Ráki szintelen, szegényes és igen levert volt. Jöjjön be — mondta neki — pihenjen nálunk, jöjjön...»

— Hát senkim nincs? — kérdezte a szép leány — hát az apám, hát a házunk? hát vége mindennek?

Klára is sirt és a kis buksi négy esztendő s leányka is sirt. A legyek mind felrepültek s zummogtak, bizonyosan abbeli csodálatukban, hogy ebben a házban sirnak, s a szamárbámulóan nézett be az ajtón s a kuvasz is.

— Legyen itt nálunk — mondta Klára. — Az isten jó s csak eligazatja a sorsát. Addig elfér velünk, szívesen fogadjuk.

A hátsó kis szobába költöztették, hol azelőtt a Bagi csizmadia legényei laktak. Ruhával és szeretettel látták el. Hallgatták, ha panaszkodott, és vigasztalták elvesztegetett fiatalságáért, elfecsérelt napjaiért.

Szomorú volt Ráki és szép. Még mindig szép. Undorral beszélt a világról, a rossz emberekről. «Verje meg őket az Isten!» Derekat

már nem szorította selyembe, karját, vállát nem muttogatta divatos gunyakban, de jól állott még rajta minden. Kellemes és bátor beszédje volt. Ha az ember összehasonlítani kezdte Klárával, még mindig igen kíváncsú és bolondító volt.

S hát suttogni kezdtek az emberek a nyár felé egyet-mást s hát sajnálni keztek Klárát. Vén asszonyok zuvatoltak, öreg emberek morgolódtak. «Megmondtuk — állította mindenki — megjövendöltük.» Kellemetlen, néha körörvendő szókat lehetett hallani az estéli összegyülekezések alkalmával. «Nincs portékája — állította az egyik szomszéd — csütörtökön se árultak.» «Nem is lehet — mondta a másik — mert Gyurinak egyéb a dolga, nem a faze-kasság.» Kezdték emlegetni a Gyuri apját. Az is ilyen volt. Csélcsap, rossz vérű. Mennyit keserítette a feleségét. Azt tudjuk mi.

— De milyen begyes lett Bagi Ráki — sugták irigykedve a fiatal fehérnépek. Nem sir már, ne félj, de ránk se néz. Szíjja azokat a bolondokat s koldusbotra juttatja Gyurit is, mint az apját...

— Az ám — hiszen rongyosodik is min-

denki rajta kívül. A gyerekekről vásik le a ruha, a legényt eleresztették... Hát az a szegény Klára... Klára... és sóhajtoztak.

Pataki a flaner-réklis bölcs így szólott: «Mondhatnék valamit, bár mily közöm nekem mások háborgásaival? Kisded hölgyünknek, érte Ráki kisasszonyt, e két világló testrészemmel szerzett tudomásom szerint magzatja *kell* hogy legyen valahol. Elhagyja ő vérbeli vérét, már most mit várhatunk oly nő szivétől. Én magam látok némelyeket s nem látok némelyeket, azonban borítsunk rá fátyolt . . .»

Mindebből annyit láttam én csak, hogy Klára ismét megfonnyadt és éppen olyan hallgatag, alázatos lett, mint a mostoha apjánál volt, azt, hogy Ráki ismét megszépült s hogy Gyuri sokszor jött reggel felé haza részeg fővel, s hogy az udvaruk igen megcsendesedett. Nem jártak, nem keltek a munkások, a kemencze nem füstölt, a szamár nem húzta a nyikorgós taligát.

Egyszer egy csendes nyári este beszélgetést hallottam a korlát alatt. A kertjük oda ér az enyém végéhez s a nyárfa nekik is ring, nekem is s árnyékot ad mind a kettőnknek.

Megismertem a Klára csendes hangját. Valakihez beszélt félig panaszosan, félig kérve.

— ...Gyermekeimért — mondta — két gyermekemért kérem. A nagyobbik Eszti is szereti magát, a kicsi is... Én tudom, hogy az mind jó lelkű, a kit a gyermekek szeretnek. Elveszünk, elpusztulunk... hát mért?

— De ugyan — felelt Ráki kissé izgatottan — mit teszek én?

— ...Esztinek nem vehettem bár egy kötőt, mert nem ad az uram. Most rá sem néz, ölébe se veszi, mint máskor. A kicsi sirt az este s még akarta verni. Istenem! Hiszen én tudom, hogy nem vagyok szép s elég jó sem vagyok, de hát már mit tehessek? Ha maga megkönyörülne rajtunk. Mindenki mondja s én is látom, hogy ő minket már megunt. Igende pedig mi már egygyek vagyunk úgy-e? Mert maga nem is akar az ő felesége lenni, úgy-e? Mit is csinálnának a gyermekeim. Azt nem adom — mondta biztos erős hanggal — nem, a gyermekeimet viszem. Éhezni fogunk, de majd én keresek... Tán a felesége akar lenni?

Elhallgatott s ismét kezdte, csodálatosan bőbeszédű volt. Szakgatottan, de bizonyos ékes-

szólással; alázatosan, de bizonyos bátorsággal, kérve, de vádolva beszélt. Mert anya volt. Gyermekait oltalmazta.

— Minden jó volna ismét, ha maga akarná. Már én akkor láttam a bajt, mikor a lakodalmunk volt. Az... az tudom, hogy szebb, ügyesebb, igen de nekem gyermekeim vannak. Kicserélték, mióta maga itt van. Addig soha sem ivott, hanem dolgozott s megelégedett velünk... Könyörüljön meg rajtunk. Mit tegyünk. Istenem...

Sirt.

— Vétettem én magának valaha? Hát a gyermekeim? Nem is akarunk soha sem, csak mondja meg, mit tegyek az urammal s mit tegyünk magával? Mondja meg, mit akar? Azt, hogy elvesszünk? Jó, mondja meg, hogy menjünk innen, mert maga akarja őtet. De mondja meg. Eszti már elég nagy s a kicsi is elég nagy. Mind elmegyünk. De mért űz el? Hát nem akar könyörölni. Úgy szereti-e őt, vagy engem utál? Hát mondja, feleljen.

Nem felelt. Nekem úgy tetszett, hogy nem csak egyedül sir Klára.

— Úgy-e békét hagy neki, úgy-e nem is

néz rá? Úgy-e? hogy felejtse magát, nem értem, mert én nem érdemlem meg, hanem a gyermekeimért. Tudtam, hogy maga jó. Mindenki azt mondta, hogy megromlott, de a gyermekeim szerették. Látszott, hogy szíve nem rossz. Aztán maga is szenvedett bizonyosan . . . Az isten megáldja, meglátja csak . . .

S másnap reggel bizony Bagi Rákival kevesebben laktak a kicsi zöld házban. Mért ment el, hová ment, senki se kérde, senki se tudta. Klára siratta és a gyermekek is. Gyuri gyanakodva nézte meg a könnyező asszonyt.

Aztán nem beszéltek Rákiról s az udvar viszont élénk s a kemencze füstöl.

Itt baktat reggel a szamár-talyiga után Klára a fényes edénynyel a piacra. Csendes és szerény. A leánykája nyomában. Az asszony rámosolyog. Majd meglátja reggel, Édes...

IV.

SUGÁR, A BUBA

GDES!

Egy este kinn ülök a nagy nyárfa alatt s hallgatom azt a szertelen heves vallomást, a mit a fülemüle tesz a berekben, hát mellettem csak megszólal hegyesen egy fényes hátú bogár.

«No, ilyet hallott-e valaki?»

«Mit bogár?» kérdem.

«Ostobaság csipeget a tücsök a verbénák alól. A penizétum méltatlankodva rázza boglyas fejét, s néhány madár rácsippen a locsogóra.

A bogár megtörölgeti azonban a fejét ragyogó lábával, feltámaszkodik egy fényes fehér kavicsra, kis kakastaréj-magnyi szemeit rám mereszti s azt mondja:

«No ilyet, hogy a Bagi Ráki gyermeke *újból feltalálta a bubát*... Elmondjam-e?»

És választ se várva elkezd egy unalmas történetet a Bagi Ráki csepp leányáról, a kit az anyja a kaáli szőlőpásztorné nyakára kötött.

... «Hát ott ül a fűben a csepp Ráki. Gömbölyű fehér karán van egy pók. Azt ő a pompás fűvön úgy ringatja, hogy a nevetséges úrfi majd megbolondul.

«De hova sietsz pók bácsi — kérdi a szaladgálótól. Talán nem vagyok én erősebb mint te? Hiszen adok én neked mindjárt te ribancz. Csavarogsz he? Elkérezteél valakitől?»

A pók nem szól, csak ráugrik ravasz módon egy papsajt bokorra s tova surran. Lásunk csak fiacskám!

«Mit csinálsz te ott kis leány?» rikoltja le a pinty a faágról. Mért kiabál az úgy? Övé tán a papsajt? Ráki görbén tekint rá s számba se veszi. Fejét feltartva mosolyog a fodormentának, mely neki illatozik s bólingat a dombon levő fáknak, melyek felé bókolnak.

Minden igen nyugtalan. A kofa tücsök nép

nagy lármát csap, a falevelek taszigálják egymást, a legyek játszanak a fűszálakkal s oda fenn a bokrok ágai között dologtalan madarak futnak cziczét.

Egyesegyedül a fényes nap nyugszik pompásan mohok hátán, dombon, mezőn...

Óh, szép erős Nap! fél téged és szeret nagyon Ráki. Reszket, ha ráordítasz a földre, s égő nyilakkal lövöd meg a vén cserfát s megsírat, midőn este aludni térsz. Mosolyog, kis szíve ver a boldogságtól, ha fényes, hatalmas kezeiddel megöleled őt, kit senki meg nem ölel.

Senki, éppen senki. Ügyeld is te őt Nap! Uragyenge rügyeknek, bogarak sokaságának; anya helyett légy anyja, pajtása helyett pajtása...

Mert a bogaraknak mind sürgős dolgaik vannak, a madaraknak játszótársaik, s a szegfűk, oroszlánszájak ha hajlongnak, tátinganak is Rákinak, de bár egy szót nem felelnek a kérdéseire.

A rigók forognak, sikoltoznak, a csízek visitva röppennek el a Ráki feje fölött, s ha néha egy veréb szembe is áll vele s ostobán (inkább saját orrát nézve, mint Rakit) bámul,

bezzeg eltűnik mindjárt, mint a békavirág pelyhe a szélben, ha játszani kezd vele. Pedig bántaná Ráki valamelyiket a viláért? Pedig rossz ő? Nemcsak pajtást keres-e? Hát, s nem veszik be őt mégis a mulatságaikba.

Nagyon szeretne pedig ő valakit. Odaszorítaná a szívéhez, megcsókolná, makkopáncsból etetné jó papsajttal s mogyoróhéjban hozna neki tiszta forrásvizet. És nem verné meg soha, mint megveri őt a szőlőpásztorné s nem mondaná: «mégis megélsz te féreg», pedig ki kívánja?

«Mit csinálsz te ott kis leány?» kérdi ismét a pinty a faágról. E pinty ott lakik az ág tövében, valami kis háza van s azt nagyon őrzi.

«Én itt semmit se csinállok; hát te pinty?»

«Én a gyermekeimet vigyázom.»

«Rosszak a gyermekeid?»

Micsoda kérdés? A pinty kecsesen hajlong s sikoltja:

«Jók, jók, de éhesek» — aztán billeg, vigan elröppen s mindjárt visszatér. Akkor a házacs-kája ajtaján három apró kerek fej buvik ki, azokon sárga szájak vannak s jaj milyen csúful csipognak.

«Nesztek no telhetetlen papzsákok» mondja

a pinty s torkukba dug valamit; de azért tátintanak s kiabálnak.

Ráki felemeli az ujját s komolyan megfenyegeti őket:

«Na, tudjátok! ne legyetek rosszak, mert hoz a néni mindjárt egy tüzes vesszőt»...

De az milyen jó, hogy a pintynek vannak gyermekei. Mért nincs Rákinak is? Bedugja arcát a mentalevél közé s törődik: «miért nincs?» Hol vette a pinty vajjon? Megkérdené; megmondja-e, vagy eltitkolja?

«Add nekem az egyiket pinty» súgja nagy tartózkodással. Ujját befogja a szájába, s savanykásan mosolyogva, kételkedve rátekin. Lám mit se felel. Aztán tenyerébe fogja a fejét Ráki s gondolkodik. Haragszik a pintyre s irigykedik rá.

«Adj nekem is egyet fényes Nap, — kiáltja hirtelen, — a ki az enyém legyen»; felemeli fejét, összefogja kezeit:

«Adj nekem is egyet, mert én nem rontanám el, hanem, meglátnád csak, hogy megölelgetném, megcsókolgatnám.»

Kérve, vágyva, félig sirva, félig nevetve néz fel. Szőszke haját a Nap megsimogatja s orcáját is lágyan.

...Ah! hát szeretnél egyet Ráki, gondoltam, s szeme elé bujtam a papsajt töve alól. Nem jönnél utánnam? De rám nézett, nevetett s követett a dombra a cserebokorig. «Lássuk csak, mit mutatsz?» kérdezte.

Óvatosan mászott a bokorhoz. Hát bokor mellett egy nagy lyuk, a hol a borz lakik, bokor szélén egy pompás kukuricza csutka, melyen még néhány piros szem is van. De ez nem közönséges csutka, hanem lágy, gyönyörűséges, világos színű hajjal ékes, a milyen gyermekek fején nő.

Úgy? Mutatoujját orrocskájára illeszti Ráki, s tűnődik. Egyszerre kiderül az arcza, s a szemei ragyogóbbak lesznek. Gondol valamit.

A hajas csutkával sietve tapog le s munkához lát. Rongyos kis kötenykéjét leoldja s leszakítja a kötöt róla. Egy perczre, úgy láttam, eszébe jutott a szőlőpásztorné s a vessző, mert megállott — de elfeledte rögtön.

«Ez lesz a köntösöd... ez lesz a keszkenőd... ez a hajad, ez a piros szem a szemed s a másik a szád»...

De hol a keze? Hát a pinty gyermekeinek van-e?

«Ez lesz a Ráki leánya . . . a gyönyörűsége. Légy drága a Rákié, szeresd Rákit, mert ő lesz a te édes anyád, énekelni fog neked s enni hoz örökké» . . .

S a csutka az ő kendővel borított hajás fejéből azzal a két piros szemével vígan néz Rakira s engedelmesen simul a keblére. Tűri derekán a spárga szorítását és egy csöppet se durczáskodik, sőt elalszik, a mint a földre fekteti Ráki, s innen-onnan billegetve ringatja csendesen.

S a virágok kinyitják szemeiket s nézik a bubát, a szellő megáll s a cziczét lutó madarak és a falevelek arra fordulnak.

«Látod pinty, — kiáltott Ráki, magasan tartva fel a teremtményt, — neked is van gyermeked, Rákinak is van. Mit adsz neki enni? Ráki mogyorót keres ennek, s mézet szív a csihán virágból. A tiedet hogy hívják? A Ráki leányának neve legyen... mi is legyen?... legyen Sűgár... Édes, aranyos leányom Sűgár»...

És megcsókolja...

V.

A PORKORUM INSPEKTOR.

Ez nagy semmiség, Édes! a mit most beszélek. Egy pap van a dologban, a kit én alig ismerek; egy nyulánk, halvány, kékszemű, finomkezű fiatal ember, a kit oda a sárga hegyek között romló régi barátkolostorba küldtek büntetésül. Azt se tudom mit vétkezett.

Ha jól figyel, láthatja ott messze azt a toronytetőt, a cziheresen túl. A szegény klaszromnak néhány hold földje van, melyet maguk a barátok művelnek. Az alamizsnaszedés igen soványul fizet s a barátok (mind nagycsizmás erős emberek, kik ismerősek a sárral,

esővel, széllel) keményen dolgoznak, hogy megélhessenek.

De milyen rettenetesen üres az a fekete klastrom. Mert sok emberre épült hajdan s most ritkán lakja öt—hat embernél több. A folyosók sötétek s a sok-sok czellaajtón tán meghalt barátok fujják azt a dohos hideg levegőt, mert ott didereg az ember nyárban is. A tánczó deszkák ha végig megy valaki kong, dübörög, recseg körülötte a sok óság és mennyi por száll fel.

.. Azonban mi közöm nekem a klastromhoz? Ferencz testvérről mondok beszédet, a kit oda küldtek büntetésből.

Ebédre mentünk s a refektorium ajtajában őt is bemutatta a főtisztelendő gvardian. «Ő a porkorum inspektor» — mondta. A pap meghajtotta fejét alázatosan és nem nézve senkire keresztet vetett, néhány szót mormogott s leült az asztalvégre. Kényesen nyúlt a rozsfanyelű villához, késhez s a gyűrött abroszra kelletlenül nézett. Nem beszélt egy szót se. Tisztelt testvéreitől (egy vén lompos, fogatlan barát ült jobbra tőle s egy nagy-evő, húsos, harsogókat kaczagó igen közönséges fráter

balra) úgy húzódott, mintha félne. Idegesen emelte fehér kezeit arcza felé, ha a nagyevő testvér hátravetette magát faszékén s egészséges kaczagásra vetemedett. A nagy teremnek egy kis szegelete nyelt el mindnyájunkat. Ott még a szószék is, a hol hajdan a kispapok gyakorolták magukat az ige hirdetésben s sok fekete kép néz le a falakról szájából kinyúló szalagon bölcs tanácsokat osztogatva. A főtisztelendő gvardián, a míg a többféleképen elkészített berbécshúst rágtuk, beszélt a gazdaságról, a köves földekről, terméketlen oldalakról, s valami híres kondor nagy szőrű, nagy fülű koczákról, melyek Ferencz testvér «figyelmes gondjai alatt vannak». Az emberszóra szomjas falak csak úgy kapkodták el a hangokat s nyelték be ívek, faragott üres, poros, falhoz erősített karosszékek. Aztán a falusi nép vállaltalan hajlamai felett panaszkodott s e közben az utolsó fogás berbécshúst is beszállították és felálltunk az asztaltól. A míg imádkoztak, egy púpos fekete leány jött be s a tisztelet teljes híjával lökdöste az atyákat, hogy a tányérokat elszedhesse.

A folyosón Ferencz testvér ismét tüntetés-

szerű alázatossággal hajolt meg a főtisztelendő gvardián előtt s egy szűk ajtón benyitott.

«A könyvtárba megy» — magyarázták nekem félénk csodálattal. Érdekelt a testvér. Szerettem volna látni a könyvtárt. A főtisztelendő azt mondta: «Valóban mi nézni való sincs ott». Kétszeresen támadt hát fel az óhaj-tásom s az ajtóhoz lépve kopogtattam.

Halk szó hívott. A polczokon sok könyv, az egyik szegletben néhány zsák kukoricza és sok kihévelt kender az alsó rekeszekben. A testvér az ablakon nézett a völgyre s a hegyen kígyódzó fehér útra, mely a városba visz.

Zavartan fordult meg. Akkor zaj támadt a folyosón s a főtisztelendő kikelt arczczal rontott be. «Oda a Zsuzsi egész családjával Ferencz testvér» kiáltotta. Ferencz vállat vont. «A Zsuzsi» . . riadtak fel elszörnyülködve a testvérek s a púpos leány is az ajtóhoz támaszkodott.

«És itt tud állani Ferencz testvér? — folytatta a gvardian hevesen — és vállait tudja emelgetni?»

A púpos bizalmasan megrántotta a főtisztelendő hosszú lebernyegének a szárnyát s magyarázva mondta: «Hiszen nem ő tette el».

«Hagyj engem» — mondta és megrázta magát.

Egy Zsuzsi? Mi közük az Isten e szolgálójának egy bizonyos Zsuzsához? Mi? Hát a koczák királynője viseli e nevet, a leghosszabb fülű s legcsodálatosabb anyai talentumokkal felruházott jószág. És családja! Hat olyan dundi apróság, mint annyi gyöngyszem.

A gvárdiant zavarta az én jelenlétem. Hevülten magasztalta nekem a disznók jelességét, értékét; bizonyította a vidék lakosságának tolvajhajlamait s félszemmel mind a készülődő testvéreket ügyelte, kik a megtévelyedett barom keresésére voltak indulandók. A kanász, ki a gyászhiért hozta, igen ostoba ábrázattal állott a folyosó végén a harangkötelek alatt. Ázott, lucskos volt és csatakos a sártól. Egyenkint rohanták meg a szerencsétlent. «Hogy veszett el?» «Merre ment?» «Ellopták!» — kérdezték össze-vissza. «A mocsaras szélén láttam a délben utoljára» — felelte a szorongatott. «Elaludtál gazember» kiáltotta a nagyevő, kit valószínűleg az a gondolat tett dühössé, hogy más valaki harap a «gyöngyszemek»-be.

«Csendesen tesvérek» — mondta szapora izgatott szóval a gvardian.

«A csizmámat, a csizmámat» hallatszott a folyosókról. A visszhang is felkelt és a por, a mitől még homályosabb lett minden. A léczek az ambitus ívei között rezegtek.

A púpos a könyvtárajtóban állott s félénken kérdezte Ferencz atyától: «Elhozzam a gvardian csizmáit tisztelendő úr?»

«Mi lesz ott?» kiáltott a könyvtárba a gvárdian.

«Rikoltson na, rikoltson», sívított rá a púpos nyersen. «Azt hiszi, siket a tisztelendő?»

Néhány percz alatt úton volt az atyák kara. Csak az öreg, fogatlan, lompos barát maradt otthon. De milyen válogatottan viseltes nép voltak, Istenem!

Ferencz testvér csinos kis lábára a főtisztelendő gvardian rettenetes bagariacsizmái kerültek; egy foszladozott szélű kávészínű kabát karcsú derekára, finom kezeibe nagy kampós bot. A lépcső alján széles karimájú durva szalmakalappal kínálta meg a púpos. «Az eső permetél, most ez is jó» mondta gyöngéden.

Köszöntem a gvárdiannak. Kértem, ne zavarassa magát az «értékes» jószág keresésében s elválva tőle a szakadás tetejére mentem, honnan a völgy látszik.

Alattam cziheres kis lapály, tovább tiszta vízű patak s aztán a sárgahegyek, melyeken túl zöldel a mocsaras. A fák levelei fénylettek az esőcseppektől s czuppant a szivályos út a barátok nagy csizmái alatt.

Egyszer hangot hallék.

«Mit írt a könyvtárban? Levelet úgy-e?»

A púpos kérdezte Ferencz atyát. Lábonnál az árokban haladtak. A pap megállott s sötéten nézte meg a leányt.

«No, ne haragúdjék — mondta szeliden. — Szép az az asszony, a kinek írt? Szereti? Nem mondom tovább, csak ne nézzen úgy. Hát mért nem bizik bennem? hát mért nem hisz nekem? miért nem állhat? vétettem valamit?»

«Hagyj el engem Eszti» felelt a pap csendesen. A púpos nagy diófa színű szemeivel ránézett s remegő, kérő hangon folytatta:

«Adja ide a levelét. Elviszem én. Nagyon szerette? Miért nem dobja el ezt a reverendát? Nem oda való maga, nem is olyan, mint a többi. Vagy mit is beszélek? Hiszen asszony úgy-e?»

Elhaladtak. Az eső nagy cseppekben hullott

A mezőn tehenek bögtek s pásztor üvöltött elnyújtott hangon a félre terengő bornyak után. A sárga hegy tövében a kanász fújta a tülköt; bűgását a gyenge fátyolba takaródzott ős bükös nyelte el.

Visszatértem a kolostorba. A könyvtár ajtaja nyitva volt. Messze látni onnan. A hegytetőről czik-czakban kanyargó úton fel-fel bukkant s eltűnt egy-egy szekér. Arrább a völgyön túl megy tovább a fenyvesek között fekvő sósfürdőig a fehér vonal.

Esteledett. Az eső megállott s párázatok szakadtak fel a hegyekről. Az a kis púpos lett valahogy. A vaczkorfa is lesz, ki se ülteti. Itt nőtt fel a kolostorban. És! bánom is én! A könyvek mind vén okos szerszámok voltak. Untam. Egy bojtorjával belepett lombos fehér kuvasz sompolygott be. Azt megsimogattam s társamul csábítottam egy barátságos sétára. A kuvasz bizalmatlanul húzódott hátra, de követett.

Hogy az útra értem, úri kocsit vettem észre, mely a hegyről ereszkedett le. A kocsis rám kiáltott, hogy térjek ki, mert a kényes lovak csüllökig dagasztották a sárt.

«Van itt fogadó?» kérdezte.

Vállat vontam. Én nem tudom. A kocsis rögtön egyezkedni kezdett a menybeli úristennel az iránt, hogy sülyessze el szaporán e gaz helyet.

Akkor női hang szólított. «Uram!» Megfordultam. A kocsiból rendkívül bájos arcz mosolygott felém. «Nincs vendéglő itt uram? — kérdezte. Én a sósfürdőre utazom s a lovak fáradtak».

Elmondtam, hogy én is utazó vagyok s a kolostor vendégszeretetét élvezem. Élénken szólott közbe: «Megnézhetném a kolostort? Érdekes?»

«A barátok a mezőn vannak.»

«Mind?» Könnyen elpirult s azt mondta: «Én alig is mernék oda menni». Mit csinálnak a mezőn? folytatta a tudakozódást.

«Eltévelyedett disznót keresnek, asszonyom».

«Egy disznót?» mondta kicsiny!őleg s felbigyesztette az ajakát. Igazán gyönyörű szája volt s olyan sugaras szemei mint két csillag. Kissé eleven színű csipkés szalagos ruha rajta s a koci is igen csecsés volt selyem párnáival. Némi zavarral beszélt s kutatva, kíváncsian tekintgetett szerteszét.

A dombra akkor egy csoport ember ért fel. A bortorjános kuvasz vidáman vakkantott fel

s arra száguldott. A barátok jöttek. Aztán a disznónyáj tűnt elé s utána zsíros kalapjában, lucskos zekéjében a kanász, Ferencz atya és leghátul a kis púpos.

A barátok elmentek a kocsi mellett. A fő-tisztelendő gvardián úr benézett és köszönt. Tisztelendő testvérei oda se néztek, de köszöntek a példaadásra. Aztán jött a csorda. Az anyák és a malaczok, mind szörnyű sárosak voltak. A csökönyös barmok nem tekintették a kocsit, hanem elállták az utat s körülözönlötték a fényes kerekeket. Olyik hozzá is dörgölődött. A kanász hegyesen füttyölt s botjával hadonászott erre-arra.

A púpos kíváncsian szaladt a kocsi mellé. Benézett s gyanakvó tekintettel méregette végig a pompás tiszta, csipkés, szalagos hölgyet. De mennyi gyűlölet volt abban a gödörben égő, fekete pilláktól árnyalt diófa színű szemben! A homloka tele lett ránczokkal.

Szerető leányok ösztönével érzett meg valamit. Megállott.

Ferencz testvér szemére húzta a szalma-kalapot s az út szélére vonult a nyomdékra. Utálatosan, lustos, piszkos volt. A sár felverte

a nadrágját s foszlott szélü kávészin kabátját is. Nyaka fedetlen volt, inge gyűrött s hanyagul borotvált arcza kedvetlen. Nagy kampós botját a vizes labodákon vonszolta.

«Fogadót keres? — kérdezte a kanász a kocsistól. — Egy hajításnyira van Szent-Miklós, ott a korcsma, ott állnak meg az utasok».

Ferencz testvér felnézett a hangra. A szép hölgy kihajolt a kocsiból.

A pap halálosan elsápadt, zavartan kapta le a kalapját s valamit dadogott.

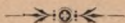
Néhány lépést tett a kocsi felé.

A szép asszony rémülten nézett rá. Ijedten kapta vissza a fejét s kesztyüs kis kezecskéivel, (azokkal az édes, puha, meleg kezekkel) hevesen intett a mocskos kanászformájú pap felé:

«Maradjon, maradjon — mondta az izgatottságtól remegő hangon — ne közeledjék felém» s rákiáltott a kocsisra: «Hajts, hajts sebesen».

A púpos gúnyosan felkaczagott. Aztán Ferencz testvér összeesett, feldult arczára nézett s mélyen felsóhajtott. Alázatosan közeledett felé, kezébe fogta kezét s csendesen kérdezte:

»Ugy-e, nem ír többet? . . .»

VI

K A T I

BESZÉLEK most az idegenről: Katiról, a nagy csontos, vállas, lompos, viseltes fehérnépről, ki a tavaly nyáron egyszer csak nem tudni honnan, nem tudni miért, ide költözött az én utczámba.

A rácz Boglánon innen, azt a kis lyukat bérelte ki, melybe tán bejár az eső, de a szél bizonyosan. Valami rongyos holmit is hozott magával, egypár ládát, néhány vas-fazekat, egy avatag, szúette ágyat, s egy czudar órát, mely olyan rekecsesen ütött, hogy az ember megsánta.

Még az nap megindult ismerkedni a szomszédsággal. Egy ingvállban, egy vásott rokolyá-

ban, kalap s keszkenő nélkül, viseltes czipókben, kezében kötéssel végig sétálta az utczánkat s kivallatott mindenkit.

— Maga ki? — kérdezte a törzsökös lakóktól — magáé az a ház? vette vagy kapta? van felesége? szereti? hát gyermekei?

— Miért nincs gyermeke? — riadt arra, a kinek nem volt, — micsoda fráter maga?

Mind elszörnyülködtünk e neveletlen modor felett. Micsoda kiállhatatlan fehérnép ez! Rongyos koldus; a csupasz veres vállai, s durva időtől cserzett karjai látszanak, köt, sétál, s vizsgál minket.

Azonban feleltünk.

Épen semmi tiszteletreméltó nem volt rajta, de valami méltóság ült a tekintetében. A szeme ígéző szem volt, a milyentől a gyermekek megbetegesznek.

Feleltünk, s ő sétált, csörgette a kötőtűit, s a nyelve is csörgött. Megvizsgált mindeneiket, s megölelgette a gyermekeket. Hevesen, szinte dühösen szorította magához a melyiket elfoghatta. Attól tartottam, hogy megmarja valamelyiket.

— Van kút az udvarán uram? — szólott be

másnap hozzám, — ha van, *küldjön* át egy cseber vizet. Meszelní akarok.

Rendkívül kurtán rendelte ezt. Választ se várt, csak megbillentette a fejét az én készségem nyilvánítására. «He, — rikkant a szolgára, kiütöd az ablakot, azzal a rúddal. Hol tartod a szemed?»

A szolga engedelmet kért, Kati pedig neki gyürkőzött, s a fazekastól rendelt agyaggal végig sikárolta, tatarozta a putriját. Pataki csizmadia, iparos polgár, ebéd után pipaszó mellett discursusba akart vele akkor elegyedni. Tán a sikárlásra nézve voltak valami practikus ideái — minthogy ő színültig tele van ideákkal — de Kati csak annyit kérdezett tőle: «mitetszik?» s Pataki tán nem kivette a pipát a szájából; nem azt mondta, hogy «semmi, instálom»; — s nem haza sunynyogott csendesen?

Az alapos miveletek folytán abból a lyukból egy kicsi fehér ház lett. A maroknyi ablakokra függöny került, s minden ott beakgattatott, berakosgattatott szépen azokból a hitvány ládákból. Sőt egy képet is láttam a falon. Gyöngyházas, tükrös rámában, elefánt csontra festve egy női arczkép. — Ez többet ért, mint az egész élet.

Kati tán a kötése után élt, mert szüntelenül csavargatta a gyapotszálat, sétálva le s fel, egy ingvállban, nagy papucsban, szótlanul, komolyan az utcán, — tán egyéb forrásai voltak: de azt senki nem tudhatta volna. Alig érintkezett mással az utcában, mint az eczetgyártó zsidó tizenegy gyermeke közül való igen szeplős, hirtelen veres Sárikával, ki bejárt hozzá segíteni egyben-másban.

— De nem ott eszem, — mondta Sári — mert smutzig egy kosztot ad az asszonyság. Mi *meleget* is eszünk otthon, — és megnyalta vékony ajakát — az asszonyságnál pedig csak hideg, mindig hideg...

Mikor mi esténként kiültünk az utcára, hogy ellocsojuk a világ dolgait, s elpanaszoljuk egymásnak a magunk baját; mikor ott vének és gyermekek csendes vígságban, néha énekszó mellett, s néha százszor hallott történetek felett álmélkodva pihentünk a napi verejtékezés után, Kati a maga csepp fészke elé ült, távol tőlünk, az utca kapura felfutott zöldség alá, s csörgette a kötőtűit. Hallgatott, s átalstuk kérdegetni, vagy hívni. Ő se járt ugyan abba, hogy tessék valakinek, de senki meg se szerette nálunk.

Sőt némelyek alattomban megmosolyogták, mikor nagy ritkán bement a városba. Mert ilyenkor Kati olyan ó-divatu sottis-máslikkal tele-
rakott sisakformájú kalapot, olyan hosszú derekú, virágos ránczos köntöst, veres olajossal behúzott parizlit, s szövött szürkés-sárgás keztyűt öltött, hogy az bizony komédiába való volt. Egész titok ez a kopott és koldússzerűen felpiperézett csontos nagy komor nő, a kinek az útait nem ismeri senki; — de... Eh! tudom is én? Bizonyos, hogy rosszul tették, a kik mosolyogtak felette, mert úgy láttam, mintha Katinak valamit követelni volna jussa az emberektől.

Egy estefelé a mint a berek felé vivő töltésen ödöngtem, a rácz Boglán szegletén Ádám Zsigmond nagysás úr fordult a mi utcánkba. Bizonyosan valami pompás nagy dolog fölött jártatta a méltóságos, májfoltos fejét, mert igen el volt gondolkozva.

Befordult s majd bele ütődött Katiba.

Igazán megrettent. Zavartan nézett szét, s előbb a kalapja után nyúlt, de csak megtörölte a homlokát.

— Itt vagy Kati? — hebegte — mily véletlen; rég nem láttalak...

— Akart tán? — vetette oda ridegen, kicsinylőleg Kati, — örvend rajtam?

— Sajátságos, sajátságos — babogta zavartan, — az ember életének utai... hogy eltelnek a napok... sajátságos... váratlan...

— Nos? — kérdezte Kati, s felhúzta húsos, veres állát, s homlokán a bőrt, — kell valami? Aztán félrelépett s mutatta a nagysás úrnak az útát.

Ádám úr nagy nyughatatlansággal tekintgetett körül, ha nem látja-e valaki; zavarában még a kalapját is megemelte. Kati pedig, mintha semmi se történt volna, kötött és járt fel s le. Úgy láttam azonban, hogy egyszer utánna tekintett. A szemei akkor felragyogtak...

Ez a nagysás úr, kinek e homályos történetben némi szerepe van, a régi híres Ádám kovács mesternek (ki a piaczi kút vizvető sárkányát is csinálta) a fia. Szörnyű okos úr, s mindenféle bűnök felett ítél. Kopasz is belé, s tele foltokkal az ábrázatja. Bárha igen nyájas, nagyon félnek tőle, mert erős ostora a becsület útjáról letévelyedetteknek. Mikor én őt látom, nem tudom miért, mindig az a mély

sötét, mohos, bogaras kút jut az eszembe, a melyiknek a kávéjára, gyermekkoromban a kertünk aljában, rátettük a fülünket, hogy hallgassuk mint morog benne valami. A vizet adó forrás-e a kétfejű sárkány-e? . . .

E nagysás bíró vézna, de igen úrias formájú. Válogatott minden ruhája, barátja, mozdulata és kifejezései. «Ön teljesen érett barátom — mondja például a súlyosan vádlottnak — az elenyésztetésre». Ez utolsó szó köznyelven kötelet jelent. «Sajnálom, ha kellemetlenséget voltam kénytelen okozni önnek», — szól a fegyházra ítélthez - s fehér kezével csinosan, kegyesen legyint felé. Általában maga a leereszkedés úgy, hogy senkinek se juthat eszébe, hogy ez itt az Ádám kovács fia. Mint-hogy sok vesződése lehetett, legyűrte magában az emberi hiábavalóságokat, s csak idősebb korában áldozott a szerelem oltárán. Akkor persze egy igen előkelő hölgy rabolta el a szivét, valami szegény szép báróleány a vidékről, ki jól illett egy ilyen finom emberhez. Vékony ajakú, száraz orrú, sápadt, szikár nő, fényes, kutató szemekkel.

Igen boldog életet éltek, úgy hallottuk,

karonfogva sétáltak este a sétányon a polgári népek között, s elfogadták a köszöntéseket. Reggelenként templomba jártak, s a báróhölgy alamizsnát is osztott péntekenként. Előkelő társaságokat fogadtak s az Ádám Kovács fiának a háza e kissé szigorú, de íztől izre kiváló hölgygyel központja lett a vidék főnemességének . . .

— Ah — kérdezte a maga fellengő stylusában Pataki szomszéd csizmadia Katitól — kebelbeli barátja tán a tisztelt asszonyság kised városunk e dicsőségének?

Kati megnézte a kíváncsi polgárt: köze van hozzá barátom — mondta, — fizetik érte ha megtudja?

Egy Pataki nem tűr efféle szót, míg tart az ökléből, de ez a Kati félt is valakitől?

— Ki lehet? — suttogták este a ház előtt a padon. Pataki egyenesen a nagysás báróhölgy nénjének véleményezte, ki összeveszett a familiájával. «Nem olyan czédrus növetű-e — kérdezte — és az adótól nyomott polgárság iránt nem épp oly lenéző-e?» Persze Pataki ez állítással a maga kudarczát látszott menteni, a többség azonban inkább hajlott azon nézet

felé, mely Katit a nagyságos Ádám úr hajdani szakácsnőjének állította, tekintettel durva nyakára, vállára s izmos karjaira.

E vélemény is különben csak addig tartott, míg a kis szeplős Sárika megszólalt.

— Mily idéje? — sipegte — egy szakácsnő? A tegnap is egy levelet vittem tőle valahova, — oh, mily finom úrfihoz! — meg nem mondanám hová, — és onnan választ is hoztam. Szakácsnő! Mint ír! Látják ezt — s a kis hegyes fülén egy arany pikkelyre mutatott, — azért kaptam, úgy éljek . . . »

Mind a pikkely után nyúltak. Kézről kézre adták, méregették nagy tenyereikben a súlyát.

Az asszonyok szerették volna kivallatni Sáríkat, hogy hova vitte, de a leányka a pikkelye ügyelésével volt elfoglalva.

A nyár derekán egy este, a nagyság Ádám úr szobaleányát, egy pisze, szösze, gyíkszemű leányt láttuk Katinál. Ott suttogott sokáig a házacska füves udvarán. Többször kinézett a kapun, mintha várna valakit. Nehány szavát is hallottam, mire a Kati rekecses, durva hangja felelt. Kémkedve néztek aztán a berek

felé, s integettek egymásnak. Egy izben viszont kocsni állott meg a házacska előtt.

Egész esemény volt ez a mi utczánkban. A gyermekek kivált mind kijöttek. Kati a kocsinak utczafelé eső ablakához állott, s elfedte azt, a ki benn ült. Mit se vehettünk ki...

Mindezen rejtélyes dolgok igen rossz hangulatot keltettek Kati iránt. Galamb, ha szeretkezik a kigyóval, nyúl ha a kopóval — nem tiszta dolog az. Koldúsnak mi baja az urakkal, ha jóban jár? Kati kezdett tűrhetetlen lenni. Gyalázó szókkal beszéltek róla, s Pataki hangosan kifejezte elégedetlenségét a politicziával, a melyik a «csavargókkal, s gyanús personáliákkal» szemben nem teljesíti kötelességét.

Kati, ha baktatott lomhán kötésével kezében az utczán: nem tértek ki előle, s nem köszöntöttek, sőt a közvélemény hatása alatt még Sáríka se mert bejárni hozzá, pedig új ruhái, irigyelt függői mind Katitól kerültek.

Az ősz ilyen kellemetlen hangulatban találta az utczánkat. Akkor egy szombat napon történt valami.

Délután néhány hópehely szállongott, s olyan hirtelen este lett, hogy a verebek alig tudtak

elhelyezkedni éjszakára. Szél kerekedett, s a gyertyánfa száraz levelei zörögtek . . .

Hazafelé tartottam, s meglepett a sötétség egyszerre. Szomorú, komor, fekete lett minden. Nehéz köd ereszkedett le a hegyekről, s a nedves levegőben nagy messzeségből is jól hallatszott a kuvasz ugatása, s a tehenek bőgése.

A mint a berek felől jöttem, majd leütött az úton egy kocsi. Rákiáltottam durván. Miért nem gyújt lámpát?

Finom permete ütődött az arcomhoz, s a szél csípett. Úgy izgatott minden, hogy kellemetlenül éreztem magam, mikor a régi fedetlen ház előtt mentem el, a hol a kísértetek laknak. Omlatag vén épület az. Úgy tanultam valamikor a dadától, hogy ott laknak a szárnyas boszorkányok . . . Most még alsznak. Az ő virradatjuk az éjfél. Nekik való éjfél lessz ez . . .

Az utcánkban felgyújtották a két lámpát s azok pislogtak mint a mécsek. Valami csodálatos hangot hallottam, a mint a rácز Boglán háza előtt botorkáltam, mely növelte a nyugtalanságomat. Mély, kellemetlen hang volt,

nem gyermeké, sem nőé, sem férfié. Hasonlított némileg a segélykéréshez, s valamit a részeg ember danájához. Énekszó akart pedig lenni.

Körülnéztem. Sehol senki. Megálltam. A dudoló azt a nótát szűrte ki fogai közül, a mit én valamikor a sánta, lutribolond szabótól hallottam:

«Vadászat, szerelem, s a jó bor
Férfiakkal fog kezet,
Csapjon fel mi közénk ki bátor».

— Hó hó — kiáltott valaki — ki jár ott?..

A Kati hangja volt. Ő dúdolt. A kapuzábé nagy butykóján ült, s ingatta vigan a fejét s a derekát...

— Ejha szomszéd — mondta — de siet».

— Csúf az idő.

— Csúf *e*z? A hajnal se szebb. Érzem a természet erejét körülöttem; hallja a szelet?

Azt hittem ittas Kati. A nyájas, derült hang egyáltalán nem illett hozzá. Ki tette volna fel róla, hogy józanon dudorászni tudjon?

— Nem szeretem azt a gyáva napfényes időt... *e*z való nekem. Érzem, hogy gaz, s birkózom vele; a verőfény megcsal, s beteggé

tesz. Bocsánatot kérek, hogy megszólítottam, s feltartóztatom, de *most* igen jól esik beszélnem. Igen elhagyatott vagyok, s nagyon rég nem voltam ilyen boldog. Mióta vágyom a mai napra, ah! milyen rég! s szeretnék szüntelenül beszélni. Ne szégyenlje kegyed, hogy megszólítom. Senki sem lát . . .

A kissé vad és keserű árnyalattól eltekintve, olyan válogatottan beszélt, mintha ő, Kati, delnő volna, s engem hódolóját fényes szalónban fogadna. Sőt kissé pikáns íze volt annak, mikor biztosított, hogy senki se lát. Nem vád, vagy panaszképpen hangzott. Nem tudtam válaszolni.

Haboztam, ha induljak-e? Akkor Kati hirtelen felvetette a fejét, s kérdezte:

— Nem hall lépteket?

A szeme bizony úgy fénylett a sötétben, mint a macskáé. Felugrott. Erősen, idegesen megkapta a karomat, hogy sajgott.

— Jön valaki — suttogta elváltozott hangon — várjon.

Szerettem volna menni. Sietve közeledő lépteket hallottam. Kati előre nyújtott nyakkal figyelt. Félrevonultam; valaki a kapuig ért.

Ádám Zsigmond úr volt. Ütés a hogy koppan, úgy szólott a Kati hangja.

— Én vagyok Bedő Katicza, nagysás úr. Csak én *bivattam*. Fizetni akarok. A régi tartozást tudja . . . A felesége a báróné megcsalja, mint a hogy maga csalt meg engem . . . Lenézi magát, mint a hogy maga szégyelt engem, mikor úr lett. Szenvedtem, hitvány lettem látja . . . szenvedjen, akarom. Ott benn az én szobámban ölelkezik a felesége, a bárónő egy úrfival, a ki rangjabeli és fiatal. Én csábítottam rá, én csaltam ide . . . én, elhagyott mátkád, Bedő Katicza . . . Csak azért tértem még egyszer vissza. Boldog vagyok. Nézd meg . . . Kinlódj, nyitva az ajtó . . .

VII

KÉT GYERMEKRŐL

EDES !

A Boglán bácsi házával szemben a másik szegleten lakik Vad András a mészáros, ki-
nek két gyermekéről mondok mabeszédet neked.

Tavaly a szent-mártonnapi vásárcor And-
rás a piacra vitte a fiát. Kevélykedni szeretett
vele. Csuf, szeles, zimankós volt az idő s az
anya Judit — a gyenge, a'ázatos, engedelmes
dolgos pap-árva — félve kérde a kapuban.

— Ne vigye Gábort édes uram ebbe a hidegbe.

— Hess tyúk — mordult vissza — ha a
kakas akar.

Gangosan lépdelt vele végig az utcán.
Hadd lássák. Odavolt délig.

Mikor hazatért, hát a fiucskának ki volt szerjesedve az arcza a hidegtől s reszketett az egész teste. Ágyba fektették.

— Haj be kényes vagy kölyök — vetette oda Andris — szégyeld magad.

Judit asszony vigyázta az ágynál, mint gyul, gyöngyözik ki a képe az apróságnak, mint hül el s lesz a szürt viaszhoz hasonló.

— Ne féltsd, kutya baja. Nem a féle vér a.

Kutya baja! s Andris ott is hagyta. Mogorván pipára gyújtott s kijött a utcára. Leült háza előtt a gerendára, s lábaival rugdosta a köveket. A járókelők köszöntötték, nem fogadta. Aztán tán a varjak fertelmes lármája miatt, melyek csordákban lepték el a jegenyéket, tán rosszul szelelő pipája miatt, csak viszont felkelt s bement.

Sétált a szobában s ismét kijött. A kuvasz a tornáczon őgyelgett, azt lerugta a lépcsőkön, hogy ordítva szaladt el. A kutyák az egész utcában vonítani kezdtek.

Besetétédett, majd fekete éjjel lett. Judit asszony csak ott gyügyögött az ágyacska mellett. András bosszus volt lefeküdt.

Reggel doktort hívtak. A mogorva kövér

ember keveset beszélt, s hamar végzett a gyermekkel. Aztán jött egy pár igen hosszú nap, mely alatt a madarak csak úgy énekeltek, a majorság úgy kotyogott, borjuk úgy bögtek, nap úgy sötött, mintha semi baj se volna.

Egy szombaton éjjel lehunyta szemeit a fiucska örökre.

Kiterítették.

András odament. Megsimogatta koporsóban álmódó kis szolgájának a képét, aztán megtasztította a hüvelykujjával a vállacskáját s szemrehányólag, megvetőleg, indulatosan mondta:

— Te léha hitvány jószág, te élhetetlen semmi, hát itt hagytál?

Feltépte a szekrény ajtaját, kiszedte a gyerek játékait, ruháit s kiállott a tornácra.

— Hé — kiáltá — hé bitangok, piszkos utczakölykök, hé ide hopsára. Ne — sikoltotta, s a kezében rázott holmik közül messze-hajított egyet-egyet — ne a fiam mellénykéje, ne a csizmácskája, ne az ingecskéje. Takard be vele a húsozat. Neki már nem kell. Ne az ostorkája, ne a lovacska, ne minden játékja. Semmi se kell neki . . .

Azután végig rohant az udvaron, ki az utcára átszökött a sánczon s a berekbe ment. Bolyongott az éger bokrok között, megközelítette a házat, de nem ment haza. A sánczon túl egy vén görbe fűzfához vetette a hátát s nézte az ablakait. Benn szép kis cselédjének, jó kis cselédjének meghűlt teste körül gyertyákat gyújtanak fel. Hogy nem alusznak ki?

Este lett. Akkor hazatért.

Otthon piszkos kártyákkal játsztak az első szobában az utcabeliek s boroztak és néhány álmos borzas gyerek leste a kártyázókat. A kötornáczon jól lakott zsíros száju fehérnépek gunyasztottak s beszélgették a maguk dolgát.

Judit asszony ott ült a koporsó mellett. Sírt csendesesen.

A kártyázók közül Andris felé fordította egy pár a fejét, midőn belépett. Pataki a bölcs azt mondta:

— Nem helyességes a férfinak búbani elmerülése.

— Mit tanácsolgatsz nekem! Tartsd magadnak az eszedet!

Aztán körülnézett sötétén, az asztalhoz ment s ráütött az öklével:

— Elég is lehetne már, hé!

— Hiszen virrasztunk, tisztelt szomszéd.

— Ne virraszszatok nekem. Virrasztok én, ha kel'.

Csendesen hazatakarodtak. Andris elfujta a gyertyákat. Csak a koporsó lábánál égett egy.

— Menj innen, szólt kurtán az asszonynak.

Egy széket húzott oda s szembe ült a fiával. Csendes zokogás hallatszott. Andris felkelt, megfogta az asszony vállát.

— Ne sírj előttem Judit. Menj ki. Egyedül akarok maradni.

S egyedül maradt, hanem én azt hiszem, hogy érezte, hogy az asszony az ajtó deszkáján keresztül is nézi őt bánatos, szemrehányó tekintettel.

Aztán eltemették a fiúcskát. Sok nép volt. Andris egy párszor beleszólt a pap és a kántor szavába: «Csak kurtán, kurtán, ne teketóriázzanak annyit.»

Betették, befedték.

Hazatérve becsapta a kísérők elől az ajtót. Én a feleségét vezettem fel. Odajött és szo-

katlan gyöngédséggel simogatta meg az asszony fejét.

— Vége van, Judit . . . Tudom, hogy fáj neked, hogyne fájna. De hát nyugalomért s azért, hogy elfelejthessük, jó volna pontot tenni a bánatra. Ugy-e na uram!

Szinte megalázkodva, kérő hangon mondta, mintha engedelmet kért volna a fiáért az anyától.

Igent intettem s Judit is. Aztán az asszony az ablakhoz ment és ismét zokogott.

— Ott szokott játszani a fa alatt, akadozta, s a kertbe mutatott egy körtefára.

— Kivágassam?

— Ott marad a helye.

Nehéz az a «pont». Nem bírja el gyöngé, szegény asszony. Az ő kis lábai futkostak itt, kacsói vájtak gödröt ott; azt a virágot szerette, oda dugdosta a játékait.

Andris elfordult.

A kicsi lányka egy szegletben játszott a kicsi bubájával. Judit asszony rámutatott:

— Ennek sincs már játszótársa. Egyedül van, egyesegyedül.

Andris nagy lélekzetet vett. Nem felelt. Mit is feleljen?

A könyvek mintha őt vádolnák. Parancsoljon? Mit? Valamit akar, nem tudja tisztán, hogy mit? De elfutja az epe, mert nem engedelmeskednek neki.

— Legyen másképp Judit. Értsük meg egymást gombház, ha leszakad lesz más. Aztán itt van Anka. Hát ötet szeressük. Na.

A végén is Judit asszony hallgathat. Jó asszony, csupa áldás . . . de ki volt? Az erneyi pap árvája, kinek a tűrés, az engedelmesség egy emlőn nőtt testvérei. Micsoda sors volt az, amiből Andris megváltotta. Im jómódu tisztelt asszony: hát csitt.

Vette a kalapját és kiment. Homlokát a tornác oszlopához tapasztotta. Min törődött? Talán duhaj fiatalsága jutott az eszébe, s aztán hogy mint világosodott meg a szobája, mint lett étele ízesebb, s nyájasabbak szemében az emberarczok, mikor a papárva beköltözött a házába. Hogy mint várta a tiszta, vidám, szerény asszony mosolyogva, ha fáradtan tért haza a székből, s mint nyújtotta keskeny fehér kezét. S Andris megfogta a gyenge gyermekkezet s nem tudta mit mondjon. És a szótlanság is új dolog volt és jól

esett . . . és kedvesek voltak a haszontalan beszédek s a gyermekaltató dalok, melyekhez fűtyölt Andris . . . s repült az idő.

Ah! a dajkadalok . . . a kis fiu már a föld alatt. Ne sirassa-e az édesanyja?

Mert megrázta a fejét. Valami kínoztá. Tán egy könnycsepp, mely ki akart hullani. Belépett az ajtón.

Judit akkor a szegletbe huzódott és símogatta kis leányának a haját.

— Az ő fejecskéjét bepiszkolja a föld, azt nem simogatja senki, nem fésüli senki.

Andris ingerülten kiáltotta:

— Engem vádolsz?

— Szerettem na uram, hát mit tagadjam — mondta egy pár nap múlva nekem. — Szerettem, míg megbecsült engem s a jó módot, melybe jutott. De látja ő jobban szereti a bűjät, mint engem . . . látja. Úgy sír előttem, hogy én lássam s azt mondja a permetelő szemével: «te ölted meg a fiamat». Ülhetek otthon, mondja meg? Asztalomnál ne keseredjék meg a falat? Beszéljen vele uram!

mondja meg neki . . . látja? mit akar ő? Ott a leányunk Anka, már fél tőlem, Isten úgy tartson, már fél tőlem! Tán nem az anyja idegenítette el? De megkeserüli! Beszéljen vele. Valami bolondot csinálok! Ki az úr, azt szeretném tudni?

Össze-vissza beszélt mindent, mint egy dühöngő. Azt se tudtam, mit feleljek.

— Hát én vesztettem el? na mondja uram! Elmegyek — s fenyegetőleg integetett ujjával — aztán sírhat utánam.

Este azt hallottam a fazekas szomszédától, hogy czudarkodott otthon Andris. — Az egész szomszédság kigyúlt — mondta — olyan pogány káromkodást vitt végbe. Mért, mért nem, azt ki tudná? Aztán ezzel a csavargó Patakival elmentek valamerre. Hát járja-e az?

— Pataki szomszéd — mondtam a tudós csizmadiának másnap — nem tisztességes dolog az, amit Vad Andris csinál . . .

Pataki begombolgatta flanel reklijét s pislogott.

— Egyéb dolgok is lesznek várhatók ottan csekély véleményem szerint. Mert tetszik tudni, facsaros népség a hölgyek kara. Az

tapasztalandó, mily utakat kutatnak a férfiak kínzására. Ottan Vad barátomnál kivált ily esetek találatnak. Nem csodálnám, ha Vad barátom által útilapu kötetnék a hölgy talpaira.

A nyakát módosan csavargatta s hüvelykujjával gesztikulált. Utálatos volt. Bizonyosra tartottam, hogy ő is ingerli a mészárost a felesége ellen, hogy hasznót húzzon a háborúságból.

A napok teltek s mind több czudarság történt. Az erős, nagy, gögös ember itt az ablakom alatt ment egy reggel haza kurjongatva. Pataki vezette. Részeg volt, dúdolt, kiabált, hogy csengett az utca. Az a kevély ember ezzel a tömlöczből kikerült Patakival, akire rá se nézett addig. A padokon este azt beszéltek, hogy kezet emelt a feleségére . . .

Nem is tudom, mennyi idő telt el, de gyenge hó fedte már a házakat, mikor hallottam, hogy Vad Andris elkergette a feleségét. A tél hirtelen jött a tavaly, s tán két hétre rá, hogy a kis fiút eltemettük, felfordúlt fenekestől az Andris háza.

Pataki majd hogy ott nem lakott. Untalan

ki s besifitelt a galambbúgos kapun s nagyon rátartó lett a gazember.

Ott ittak, muzsikáltak, dorbézoltak sokszor egész éjjel.

— Ha teszi, jól teszi — vetette oda Pataki foghegyről a tudakozódó szomszédoknak — ő kereste, ő pusztítja. Jól esik neki, a mi-ből tanulmányozhatnának a hölgyek . . .

A fél orczája fel volt dagadva Patakinak s világos szeme körül széles kék karika sötétlett.

Pataki, ha kérdezték tőle, csodálkozva mondta: «Meg volna dagadva? Gyenge sejtelveim sincsenek létezéséről.» Az emberek azonban azt beszélték, hogy Andris döngeti unalmából a csizmadiát. Mintha az ördög költözött volna belé: bánt mindenkit. Jól esik a lelkének, ha valami hitványságot mondhat. Mintha megkönnyebbülne olyankor.

Egy reggel szemben találtam Vad Andrist. Szemeivel a földet nézte, az arcza fényes volt, a ruhája szemetes.

— Fogadja el köszöntésemet uram — mondta rekedtes hangon — nem vagyok én czudar, csak miért, miért nem? de sújtól az Isten.

Kinek van igaza? Ha *valakinek* fáj valami, nekem is fáj, csak ne legyünk facsarosak, csak ne rávaszkodjunk, csak ne áruljuk a könyeinket. Hadd legyen az én lelkem terhe, majd felelek én érte. Mindenem pusztul, pusztuljon! Ki okozza? Én? Miért vádol engem? S ki vádol?

A leánykája, Anka vádolta. Mindjárt elmondom, hogyan.

*

Vasárnap déután puskával a vállamon, a berekbe indultam. Friss hó hullott. A kutyám vígan futott előttem. Az utcámban alig lézengett valaki, csak a füst szálongott a kűrtőkből, s a varjak károgtak a jegenyék tetején.

A szűk Pinty-utca felől egy kis lányka lépkedett a Boglán bácsi szegletháza felé. Szürke prémes kabátka rajta, kékes szoknya s fekete keszkenő a fején. Kis kezeit néha összesúrolja, piros arcát is megdörzsöli. Átlép a sánczon s a Boglán falához támaszkodva nézegeti a Vad Andris házát.

Ki az? Igen ismerős gyermek.

Ujját a fogai közé fogja s tűnődni látszik. Aztán némi tusakodás után, lomhán ugyan, áttipeg az utcán s az Andris udvarának korlátjához áll. A hasadékon át betekint. Hallom, a mint a komondor dühösen szökik oda, de a kis leány meg nem ijed egy cseppet se, hanem nevéen szólítja a kutyát, benyújtja az ujját a hasadékon. A kuvasz megnyalja, aztán kapar a korlát tövében, szűkül s olyan hegyeseket ugat, mintha sikoltana.

A kis kéz csak ott marad a hasadékban s a két kis szem néz be a havas udvarra. Mindenfelé tekintgetnek ezek a kis szemek, az ó'ra, a majorságra, a meleg házra és igen beszédeseek. A hideg miatt a kezecskék néha összegömbölyödnek karikává s a kékes ajkak meleg párákat fújnak reájuk. De mintha a hideg igen semmi dolog volna s a fő csak a sok-sok látnivaló.

Ah! hiszen ez a Vad Andris leánykája, Anka. Mit keres?

Az ablak hirte'en kinyílik. Énekhang s muzikaszó hangzik rajta. András nyitotta ki.

— Mit keressz ott gyermek? hallom.

A leányka neg sem mozdul.

— Látlak, Anka. Mit keressz?

A gyermek megrántja a vállait s közönyösen néz fel.

— Hát valamit, feleli.

— Ide küldtek?

— Nem biz' a, mondja s nyugodtan veregeti le a kabátjára ragadt havat.

— Hiszen megtudjuk azt mindjárt hé, rikantja Andris s becsapja az ablakot.

Vártam, hogy kijöjjön. Meghúzódtam a fűzfák között. Csak nem fog hitványkodni azzal a gyerekekkel.

Nem jött.

A nagy ház olyan csendes lett, mint a sír. Eltelt egy félóra. Semmi nesz. Akkor énekhang csengett fel s klárinét visított ki a szürkülő homályos utcába. Az ablakon át mintha Andrist láttam volna, ki egy ingújjban, karját a feje fölött ingatva, tánczolt a muzsikaszóra. Aztán viszont néma lett a ház.

Esteledett. A gyermek csak ott állt. Tapogott, vállával a korláthoz dűlt, felnézett a fekete ablakra s ismét a földre, babrált a kabátja csücskével s várt. Mire vajjon?

Én is vártam. Majd haza viszem a szegény bogárkát. Még eltéved.

Hirtelen borúlt a homály a házakra. Akkor gyertya gyúlt ki Andrásnál, megszólalt ismét a muzsika s rekedtes, vad kurjongás hangja ért szakgatottan hozzám.

A gyermek megindúlt. A kapuhoz húzódott s kezével a kiincs után nyúlt. Alig érte fel. Benyitott a sötét udvarra. Átjöttem az árkon s utána mentem. A tornáczon állingált előbb s tétovázva nyitott a pitvarba. Alig okozott valami neszt. Hallgatóztam. Egy ajtó nyikorúlt. Benyitott volna?

Akkor hirtelen világosság omlott ki az első szobából. Felszakította valaki az ajtót s a Patoki hangját hallottam, ki azt kiáltotta:

— Tolvaj jár a kamarába, tisztelt Andris barátom!

Andris rekedten kiáltotta:

— Tolvaj? Ide a puskámat, cigány. A muzsika félbeszakadt. Andris türelmetlenül ismételte: «a puskámat. Ne félj tőle», s bortól hevülve kigombolt inggel, borzas fővel, kigyúlt szemekkel, puskával kezében, a pitvarba lépett. A kamara ajtaja szemben véle nyitva volt.

— Ki vagy? kiáltotta.

Senki se felelt.

— Lövök ha nem mozdúlsz.

Beléptem.

— Lassan szomszéd. A gyermek van ott.

Egy ugrással a kamarában volt Andris. A cigány bevilágított a gyertyával.

A szuszékok, a teknők között a sötét szegletben mozgott valami.

Andris oda szökött.

A gyermek, Anka, bebújva, beszorúlva egy nagy kosár mögé ijedten — a hogy a csapóba szorúlt egerke sívít fel — kiáltotta:

— Na . . . na, ne bántsanak.

Andris nem kapta a szót. Mintha a levegő szorította volna a torkát. Reszketett.

— Mi kell neked? kérdezte s nyújtotta kezét, hogy felemelje. Tán, hogy megölelje.

A gyermek felsírt s rémülve húzódott összebb.

— Ne bántson na.

Pataki is bejött s a két cigány bevigyorgott az ajtón.

... Ni te csodatevő szent szűz — mondta az egyik — a kisasszony a tolvaj. Czipó kell neki.

— Csirke az hé — mondta a másik — nem czipó. Látod, hogy koto! rajta.

Mert bizony az Anka ölében két kis cseléd-czipó feketéllett. Onnan vette a teknyőből; kemények voltak.

András elfordult.

Pataki a leányka felé hajolt s tréfásan kérdezte :

— Hát szarkácskám lopunk hé ?

A gyermek ránézett s halkán felelte :

— Csak czipóért jöttem.

— De az tolvajmány hallod-e gyenge virágszálom.

— Mert tudtam, hogy itt van, mert mi ma csak kicsit ettünk s anyám nem tudott e'jönni, mert beteg.

— Hát ez sajátságos — okoskodott Pataki — tessék idelépni s kérni, hallod gyermek, de ne tessék lopni, mert az nem járja.

András felkapta a fejét, mintha megütötték volna.

— Beteg, beteg az anyád? Félre innen Pataki, ne tegezd a leányomat és ne kérdezzgesd. Ki innen mind, ki szaporán futva. Beteg az anyád? s ma kicsit ettetek úgye madaram?

Hát ne félj tőlem, ne húzódj. Én is szeretlek igazán, lelkemből édes cseppem. Beteg?

Anka neki bátorodott s fontoskodva emelte fel a mutató ujját és szörnyű komolyan modta:

— Hideg is van és édesanyámnak nincsen fája, hát adjon azt is.

— Adjak, adjak — és öklével vagdosta Andris a fejét — adjak nektek én! Hát becsület ez, a mit én csinálok itt, a mig ti fázatok és éheztek? Hát gazember vagyok úgy-e, a kit meg kell verni te haragos Isten?

Azután futva ment ki, kalapját a fejébe csapta s rákiáltott Patakira s a czigányokra:

— Tisztuljatok mind ki innen, most rögtön. Meg ne lássam valamelyiket — és ölébe fogta kis cselédjét és lerohant vele a lépcsőkön.

— Hát hova vigyelek?

— Hova akar vinni? Én haza megyek.

— Haza, haza anyádhoz.

— És nem viszünk neki semmit?

— Ide hozzuk édes.

A gyermek mosolygott és megsímogatta, megcsókolgatta az Andris képét.

— Vissza lelkem úgy-e? mert úgy-e szeretsz te minket?

És aztán fecsegett. Hogy ők kinél laknak ; hogy az milyen szegény ember, de annak is van leánykája ; hogy már ül ott a kotló a tojáson, de az is benn van a házban, s hogy az milyen szép s hogy neki van egy derék szánkója, de nagyon keveset adtak enni.

Az utczában megállott egy-két járó-keelő, mikor az izmos Vad Andrist ölében egy kis leánykával futni látták.

Túl az oláhtemplomon, a dombo'dalban egy kis házikóig mentek. Annak fekete zsupfedele, egy kis ablaka, gyenge ajtaja és dűrva fala van.

És oda beléptek.

A gyermek az ágyhoz futott s azt mondta :
— Itt van az apám.

A KAPU BE VAN ZÁRVA

Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A KAPU BE VAN ZÁRVA

Szabad-e, Flóra? — kérdezte valaki az ajtó előtt.

Milyen ismerős hang! A szép leány ledobta öléből a virágtartó dobozt s fölugrott. A rózsák, gyöngyvirágok szertegurultak a padlón. «Lépjen be», akarta mondani.

— Én vagyok, Flóra, én Lajos. Egyedül van?

Igenlőleg bólintott s mind a két kezét oda nyújtotta.

— Hát nem ölel meg? Hát elfelejtett már? Egyedül lakik? Azt vártam, hogy megölel, mint tegnap.

— Ah, tegnap?

— Két esztendeje annak a tegnapnak, de

hát mit tesz az? Nekem csak «tegnap». Magának nem az, úgy-e? Mert minden megváltozott itt. Ott volt benn az én szobám, rá sem ismerek, itt állott az asztal s előtte a nagy karosszék. Emlékszik-e arra a karosszékre, Flóra? Egyszer haragban voltunk egy félóraig... Maga bele ült a nagy székbe, hogy ne is lásson. Én lopva a háta mögé kerültem; befogtam a szemét és... No mit tettem?

— Gonosz volt.

— Megcsókoltam. De az igen természetes volt. És milyen csinos itt minden, milyen gazdag. Egyedül a néni hiányzik. Szegény néni — Lajos lesütötte a fejét és sóhajtott — hol van ő már!

Előre lépett. Megnézett mindent. Megtapogatta a fényes fekete butorok fáját, selymét, a nagy porcellán-vázákat.

— Hova üljek, Flóra? — kérdezte — ide a lábához?

— Hol szereti?

— Mindenütt maga mellett.

Leült s megfogta a leány kezét.

— Megváltozott itt minden. Ott a fülké-

ben állott a néni festett ágya s fölötte a csont-feszület. Búsítom, úgy-e Flóra, ha róla beszélek, de úgy szeretett, mintha fia lettem volna s szeretettel gondolok rá. Egészen egyedül lakik, Flóra?

— Hát kivel lakjam?

— Persze. De nem fél egyedül? Ugyan mitől féljen? Azt sem tudom, mit kérdezzek Flóra, annyi mindent szeretnék tudni. Hát a kanárija? Vége van, úgy-e? Elepedett egyedül. Azt maga nem értette akkor, hogy el fog sorvadni szegény bubi egyedül. «Hát én senki sem vagyok neki?» kérdezte. Igen, de ő párra vágyott.

Flóra hamisan húzta össze szemhéjait és némi kaczerkodással fenyegette meg Lajost: «Milyeneket beszél!»

Mert ő nagy leány lett «tegnap» óta és érti immár, mit énekel a madár. Lajos is ime férfi. Elég csinos és jól öltözködik. Pedig a vidéki gavallérok! — no, ismer egy párt Flóra, amolyan babos nyakravalós, teletalpú, borzas példányt. Nevetségesek! Mert bizony, csak gavallér Flórának most Lajos is. A megfélemlítés és zavar, mely elfogta a hangja hal-

latára, egy kis ügyetlenség. A régi együgyű idők maradványa. Ki is nevetnék érte, ha megtudnák. Jogász korában ott lakott Lajos Flóraéknál. Kedves, jó fiú volt. Volt. Ennyi az egész.

A Flóra szeme rátévedt a földre gurult csinált virágokra. Egy percz alatt sok minden jutott az eszébe. Ő akkor énekelni tanult. Egyszer Lajos öltöztette föl druida hölgyecskének. Meztelen vállára Lajos csatolta föl a köpenyt. «Milyen szép ön, Flóra», mondta. Igen boldoggá tette Flórát akkor e hódolat. Megölelte érte Lajost. A néni nevetett, fejét rázta jóságosan. «Hogy mondhat olyanokat, Lajos?» kérdezte. Az énekmesterhez Lajos kísérte el mindig. Szürkületben jöttek haza. Flóra félt, míg kézen nem fogta Lajos. A lépcsőn összeölelkezve futottak föl. Igen boldogok voltak. Néha elcsavarogtak a Duna partjára. Ott lakott egy vén kertész. Ha beléptek hozzá, mindig tegezték egymást. «Melyik rózsát akarod, húgom?» — kérdezte Lajos. «Add azt a sárgát, meg a rózsaszínűt, bátyám» — felelte Flóra. Így csalták meg a vén kertészt és ez a játék is igen kedves volt

Ah! minden elmúlt! A csinált virágok ott hevernek a földön, Flóra utánok hajol s Lajos is. Egy rózsabimbó után ketten nyúlnak egyszerre s az arczuk összeér. Hirtelen visszakapja fejét mind a kettő.

— Bocsánat, Flóra — mondja Lajos zavartan. Flóra mosolyog, visszaül helyére, aztán egymásra néznek s fölkaczagnak. Lajos a szép leány keze után nyúl s székét közelebb helyezi hozzá.

— Sokszor gondoltam magára, Flóra. Szüntelenül gondoltam. Apró czivódásainkra, kibéküléseinkre, a nénire, kis szobámra, reménysegeimre, a maga álmaira. Akár mire gondoltam, a maga képe ott volt mindig. Néha attól féltem, hogy mikor ismét látom, összerörik ez a múltat, jövőt beragyogó tükröm. Maga le fogja nézni a mi kis örömeinket. Maga már sok tapsot hallott a színpadon s nevetségesnek tartja, ha én dicsérem. Maga már nagy, nagy leány és itt minden igen nagy. A szobák megnöttek, az ablakok megnöttek s az ajtók... És itt vagyok ime s itt minden olyan kicsi, derült és kedves, mint tegnap. A néni fülkéje ott, az én szobám itt túl, a virágtartó állvány

a szögletben. S maga csak Flóra és rám nevet. Mindezekért igen boldog vagyok. Szeretnék mindent tudni magáról. Ez a fészek pompás lett, minden új, minden csecsés, minden drága. Mennyit kellett küzdenünk a néni ellen, tudja. Ő régi módú asszony volt, tele előítélettel a színészek iránt. «Dolgozzék a kezével — mondta — az nehezebben romlik, mint a torka.» Ha ő most élne és látna itt mindent! Milyen boldog lenne!

Flóra csöndesen visszahúzta a kezét. Rég nem hallotta ezt a hangot s sajátos nyughatatlanságot ébresztett benne.

— Ha itt van valami új, hát azért van, mert az állásom megkívánja s nem élhetek úgy, mint eddig — aztán mi van itt különös?

Kissé zavart volt. Mintha mentegetődzött volna, olyanformán beszélt. Elpirúlt s restellte, hogy elpirúl. «Miért kutat, miért vallat» gondolta és boszankodott.

— Igaz — folytatta — hogy a színháznál most nagyon kis szerepeket adnak, mert sok az irigység; ha azt ön tudná! De ön nem gondolt velem. Hallottam, hogy utazott. Bizonyosan jó dolga volt,

— Bizonyosan jó dolgom volt és én igen elromlottam. Mindent megírnék egymásnak, úgy-e? — kérdeztem itt az ajtóban akkor. Oh bizonyosan. Az első levele kedd napon érkezett. Abban minden volt; a virágainkról, a madárról, a szomszédokról s egy könnycsepp is a papir szélén. Az a könnycsepp értem. A második levelét szombaton kaptam. Látja, a napot is tudom. Az énekmester gonosz volt és a kanári bubi nem ette meg a kalácsot. Aztán a harmadik csak egy hétre jött és kurta volt. Valamelyikben a néniről írt... aztán, aztán egy gyászlap egyszer. De a gyászlap már nem talált otthon. «Senkim sincs», írta. «Elfelejtett már?» kérdeztem. Milyen későre válaszolt! Szerettem volna, ha azt írja: nélkülözöm, várom. Ott hagytam volna mindent. Egy pár sor volt az egész. Egy hónap múlva kaptam ismét néhány szót... Unszoltam, kértem, írjon magáról. Nem is felelt. Két hónap múlt el s ismét kettő. Én nem fáradtam ki a kérdésben, maga nem a hallgatásban. Nem bírtam tovább, látnom kellett. Ezelőtt egy órával érkeztem meg... Egy óráig dolgom volt, Valakit meg kellett ölel-

nem, a ki reám várt – hiszen majd megtudja, hogy kit . . . Aztán futottam ide magához . . . Itt ülök a lábánál, kezét kezemben tartom és ha tudná, milyen boldog vagyok! Maga pedig vádol engem, hogy elfeledtem . . . Oh vádoljon csak!

A leány behunyta szemeit és hallgatott. Lajos ránézett hosszan, s halkán mondta:

— Aztán innen haza megyek, haza megyünk . . . Már gazda leszek. Megnézi a mi falunkat- úgy-e, Flóra?

Elmondta, hogy mi mindent csinál majd ő otthon, de egyebekre gondolt, a míg beszélt. Milyen szép lett Flóra! Miféle irigy, rossz emberek bánthatják a színháznál? Az arczából hiányzik az a gyerekes bátortalanság — de milyen csodálatos fényű szemei vannak. Ah! egy darab régi bútort sem hagytak itt. Minden új. Mégis az emlék okán meg kellett volna becsülni legalább a néni csontfeszületjét. Az a finom könnyű ruha milyen kecsessé teszi . . . Karjai, nyaka, dereka . . . Behunyta Lajos a szemét. Már nem gyermek többé . . .

Valaki kopogott. Flóra látható zavarral futott az ajtóhoz. Idős, madárképű nő nézett

be. Csodálkozva járatta végig a szemeit Lajoson. «Vendége van?» kérdezte Flórát, aztán a fülébe sugott. Flóra félhangon felelte: «Nem akarom látni most, nem, nem . . .»

A hölgy kutatva nézegette Lajost és folyvást suttogott. Aztán kimérten hajtotta meg magát és elment.

Lajos fölállott. «Zavarom. Flóra» — monda s kalapja után nyúlt. A leány homlokáig föl volt pirúlva. Izgatottan vette el a kalapot s kezét a Lajos karjába fűzte.

— Ne menjen még el, milyen rég láttam s már el akar hagyni. Ha tudná, hogy hiányzott nekem, hogy vágytam . . . Maradjon, mert én akarom. Ez az asszony a színháztól jött s jelentéktelen híreket hozott. Jöjjön a maga szobájába, Lajos, jöjjön nézzen szét.

A régi Flóra lett egyszerre. Milyen bolondság volna megölelni. Az ablak nyitva volt a Lajos szobájában. A koppadt beteges platán még élt az udvaron s alatta a gyöngye fű. Ah! a kis sánta gyerek is ott van még kerekesszekerében s néhány csöndes apróság játszik szörnyü illedelmesen. Egy verklis facsar valami csúf polkát s a kis nyomorék veri a tak-

tust a kezével. Ha nehéz szekerek robognak el az utcán, tullármázva a polkát, a kis sánta mérgesen rázza a kezét. Minden mint régen.

Amott a szögletben, hol a Lajos ágya állott, selyemfüggönyök takarnak el valamit. Senki meg ne lássa. Kis asztal áll a könyvszekrény helyén s előtte nagy karosszék. Flóra beleveti magát s nevetve néz vissza Lajosra. «Nézz» — mondja — «ez a maga könyve volt, akkor én tudós leánynak készültem».

Félhomály van a szobában s kábító illat. Lajos félkezével rátámaszkodik a szék támlájára s a csodaszép leány néha felé fordítja arczát. Így volt «akkor» is.

— Milyen szép vagy te, édes húgom! — sugja Lajos és csókot lehell hirtelen a homlokára.

— És te gonosz, bátyám — feleli a leány és nevetve szökik fel.

— Megengeded-e húgom, hogy holnap is lássalak?

— Megtennéd-e, hogy ne láss?

Aztán sietve megy el.

Milyen édes mindez.

Az a csók a homlokán hevíti a fejét. Két kezével betakarja, megszorítja azt a helyet s leborúl az asztalra.

— Megnézi a mi falunkat, úgy-e? — azt kérdezte. Megnézi-e? Hiszen látja. A nagy kettős fedelű tornáczos nemesházat, a vén diófákat a lépcső előtt, a kerek kútat az udvaron. A bőrös karosszékben ki ül? Flóra-e az vajjon? A kemenczéből rásüt-e a fény? a vén képek a falról ránéznek-e? Megnézi-e? Együtt járnak be az erdőt, a virágos völgyet; patakparton bokrétát kötnek; keze a kezében és nem fél semmitől. Megnézi-e? Mit akart mondani Lajos?

És milyen csodálatos? Rá nézve nem létezik az a két év, mely elmúlt. Mintha csak rövid sétából tért volna meg, úgy tesz. A tegnap . . . Nem álom-e ez? Ha álom, el ne múlték! «Lajos», súgja félhangon, hívólag a leány, «Lajos», ismétli boldogan. Lehetetlen, hogy elment volna. Az ajtó mögött lesz megbújva, mint tegnap. Összecsapja a kezét mindjárt. Topp. Flóra fölsikolt, a néni kaczag. Aztán ravasz sunnyisággal közeledik. Flóra

nem is látja, csak érzi. Aztán befogja a szemét.

Harangoznak a toronyban. A hang végig bong a nagy házak fölött. Ilyenkor szoktak leülni a két kicsi székre s Lajos haszontalan kis történeteket beszélt. Minden história elmondásának díját kialkudta előre. Oh, a nagy uzsorás! De mindebben akkor semmi különös, izgató nem volt. A bátya enyelgett a húgával.

Mikor elutazott, sírt Flóra. «Visszajön» — mondta a némi. Természetes, hogy visszajön, s akkor ismét rendben lesz minden.

De igen sokáig késett.

— Oh milyen sokáig — mondja Flóra fönhangon s egyszerre utálatosnak találja a czifra butorokat s mindazt a sok fényes csecsebecsét, mely szétszórva áll a szobákban. A szeme megtelik könnyel s kezével hevesen, visszautasítólag int, mintha szét akarná kergetni a gondolatait. «Tudnia kellett volna. S miért nem sietett? miért?»

Fölkel, az ablakhoz megy s a fellegekre tekint. Aztán megrántja vállát s halkan beszél.

— Nevetséges. Milyen bolond is vagyok! Akkor gyermekek voltunk s úgy mulattunk,

mint a gyermekek. Vége van. Ő sem több most nekem, mint akármelyik csinos fiatal ember s én is elég csinos vagyok . . . Mulatunk, mulatunk. Hívtam-e, hogy visszajöjjön? Vártam-e? Szenvednem kellett volna, a míg rá várok, éhezniem, elveszniem? Miért jött vissza?

Kicsinylőleg húzta föl alsó ajakát s világot gyújtott. Babrált az asztalon s tünődött. Egyszer ingerülten dobott le a kezéből mindent s fölkaczagott.

— Nevetséges . . . elrontja a kedvemet minden semmiség. Hát nem tetszem-e neki? A régi álmok: álmok. Élvezzük az időt . . .

Léptek hallatszottak az ajtó előtt. Felpirúlt az arcza.

— Ő jön vissza — gondolta és vágyva tekintett az ajtóra.

Nem. Csak a sovány, pirosképű, madárórrú asszonyosság jött vissza. Bedugta kis fejét az ajtón s kutatva nézett körül. Aztán belépett.

— Egyedül van, kedves? — kérdezte. — Hát azt az úrfit hol fogta? Igazán furcsa passiói vannak, csak ne hogy ártson vele magának. Ki az kedves?

Flóra kedvetlenül felelt: «Régi ismerősöm». Bár ha Lajos is csak olyan fiatal ember, mint a többi, mégis bántja, ha ez asszony beszél róla.

— Gazdag, kedves?

A leány elfordúl és nem válaszol.

— Ah! érzékeny viszonykák, kis regény — mondja s hamiskásan hunyorgat — jól teszi kedvesem, arra való az élet, hogy használjuk, élvezzük. Hosszabb ismeretséget akar kezdeni vele kedves, vagy csak olyan átfutót? Mindig azt mondom: le ne kösse, kedves, magát egynek, nyűgöt ne vegyen a nyakába, mert nehezebb ilyen szép leánynak megszabadulni az udvarlóktól, mint szerezni. A kis báró már másodszor járt itt, azt mondtam neki, hogy szenved, hogy a feje fáj. Jól tettem úgy-e, kedves? Tudni akarja, hogy lesz-e ma szerencsék az estélyen? Persze, hogy lesz, azt mondtam. A kis Nelli is megy a balettől és a szeplős Giza. Nem tudom, mi van ingerlő azon a vereben. Több művésznőt is hívtak meg.

Flóra elfordul. «Csakugyan fáj a fejem», mondja kedvetlenül.

— Eszébe juttattam, kedves — felelt a hölgy — de elmúlik. Nem szabad játszani az embernek a jövőjével. Aztán én megígérttem, hogy ott lesz. Még korán is van, majd később figyelmeztetem.

— Nem, nem, köszönöm, igen kedvetlen vagyok; egyedül akarok maradni.

— Egészen egyedül? — kérdezte némi gúnnyal.

Flóra sietve s izgatottan vágott közbe:

— Mit beszél? megtiltom az ilyen hangot.

— Eh, hát bántja, kedvesem? Ez érzékenység csakugyan meglep. Ne heveskedjünk, kissasszony . . . Rossz kedve van, majd eljövök máskor.

És folyton mosolyogva, csínosan integetve hosszú kezeivel s úgy libegve, hogy csipkekendője minden lépésre lengett, visszavonúlt s csöndesen betette az ajtót.

Már este volt. Gyöngé barna palást takarta be a vézna platánt s a beteg fűvet. A kis sánta gyerek kerekesszékét is bevitték s az ablakon át a gyertyafénynél látszott, milyen

vígan, kaczagva magyaráz a csepp szörny valamit az édes anyjának. Hátravetette nagy bumfordi fejét s úgy kaczagott. Az anyja ráhajolt s megcsókolta.

Flóra kedvetlenül, irigy arczczal nézte. «Milyen jó kedve van annak is.» Leeresztette a redőnyöket. Bántotta a zörgésük. A szobát valami csöndes zúgás töltötte be. Kellemetlen ez a némaság. Leült s ismét fölkel. Ingerült volt. Bizonyosan csak a madárképű hölgy vakmerősége miatt. Sétált s tünődött. Kiállhatatlanul rendetlennek és utálatosnak talált mindent a szobában.

— De ha itt van — szólalt meg egyszer — hát miért nem jön hozzám?

Rossz kedvű volt. Köpenyt dobott magára, bezárta az ajtaját s leszaladt a lépcsőn. A séta majd helyrehozza. A kapu alatt megállott. Valami jutott az eszébe s mosolygott. Csöndesen lépett az utcára s kutatva nézett körül. A nagy karyatid mellett egy alakot pillantott meg. Felé ment, kezét előre nyújtotta s hal-
kan, egyszerűen mondta:

— Tudtam, hogy itt van, Lajos.

- Vártam, hogy eljön, Flóra. Ez volt a mi

kedves, kis sarkunk. Itt szoktunk találkozni a karytid mellett, féltem, hogy elfeledte már. De ön épen olyan, a milyen volt és én boldog vagyok.

Megfogta a kezét s csendesen indultak végig a zajos utcán. Az emberek sietve jöttek-mentek. Hová futnak? Nagyon messze van tán a sírjok? Lihegve, rikácsolva egymást taszigálva rohantak. Senki sem ügyelt a másikra. Ez egy nagy sivatag, melyen a fergeteg hajtja a sziklából lemorzszolt porszemeket, melyek nem is tudnak már arról, hogy egy anyától valók. Szekerek dübörögtek, a kocsisok nagy kedvteléssel túlköltek.

— Semmitől sem félek — sugta Flóra s megszorította a Lajos kezét.

Egymásra néztek és mosolyogtak. Keveset beszéltek. A szíve ritkán szól az embernek. Azért nem is tud sok szót, sőt kifejezéseiben együgyü és gyermekes. Egy bolt kirakatában megláttak valami haszontalan képet. A vaskos parasztfiú ravaszul közeledik egy búsuló leány felé. Nagyon bohó jelenet. Ah! mindjárt eléri! Sokat nevettek rajta.

Odább egy eltévelyedett kis szöszke leánykát találtak. Sírt keservesen. Megfogták a ke-

zét, bátorították, megkérdezték a nevét. A leányka félig zokogva, félig nevetve nézett a Flóra szemébe.

— A mamám valahol van — gyügyögte.

— Hol van? — kérdezte Lajos.

— Olyan, mint a néni — rebegette a csepp és Flórára mutatott.

A leány elpirúlt s Lajos boldogan ölelte meg a gyermeket. De jött az igazi mama. Ráütött a kis jószágra: «Haszontalan béka» — kiáltotta — «úgy eltűnsz a lábom mellől, mint a bors. Nézz a szemed elé, béka».

Tovább mentek. Szűk, homályos kis utcát találtak. Önkénytelenül arra tartottak mind a ketten. A lépteik alatt kopogott a kő. Hát úgy léptek ütemre, mint a katonák.

— Milyen jó, ismét gyermeknek lenni, Flóra! — mondta Lajos.

Kiérték a Duna-partra. A nagy víz csöndes fodrokban omlott odább a vén fekete hegy lábainál. A lámpák ragyogó világa ott libbent úszkált a tetején.

— Él-e még az öreg kertész?

— Rá gondoltam én is — felelt Flóra és előre futott.

— Nézd csak, bátyám, ott van egy pad. Milyen sokáig ültünk rajta egy este, emlékszel-e? Te a házatokról beszéltél, a lombos kertről, a tornáczról s a te kis szobádról. A hold úgy fénylett, hogy jól látszott a kép, melyet róla pálczával rajzoltál a porondba.

— És az anyámról, az én édes jó anyámról, mert róla is beszéltem, úgy-e?

Flóra hallgatott. Gyöngye sóhaj röppent el az ajkáról. «Jön tovább, Lajos?»

— Nem akarsz tegezni, Flóra? Ott a vén kertész sötét korlátja. Ránk sem ismer, ha meg nem öllelek.

— Ne, ne! — mondta rebegve Flóra — ne bántson!

— Bántom?

Benéztek a korlát hasadékan. Valaki bandukolt az ösvényen. Lajos bekiáltott:

— Venczel bácsi nem ad egy rózsát?

A vén kertész megfordult és kinyitotta a kaput.

— A húgom — mondta Lajos magyarázólag. Venczel intett a kezével, mintha azt felelte volna: «Tudom, tudom, a kik párosával jönnek, mind a húgokkal jönnek. Tudom . . .» Előre ment s vastag bajusza alá mosolygott.

A hold megvilágította az ágyásokat.

— Látod a betuniákat ott, Flóra? Omlik az illatjuk, érzed? Nászukat tartják s szerelmökben mámoros illattal töltik be a levegőt maguk körül. S meghalnak mindjárt, mihelyt szerettek. A boszorkányvirág alszik itt a párkányon, meg ne lépd, Flóra.

A mogyoró-bokrok tövében szentjános-bogárka ragyogott.

— Keresi a párját — s hirtelen átölelte a leányt, mintha azt mondta volna: «az enyém mellettem van». Leültek a padra. Az ág arcukat érte. Flóra ráhajtotta fejét a Lajos vállára, odasímult egészen a mellére s átfogta a nyakát szenvedélyesen. Lassanként lehanyatlott a karja s lélegzete szakgatott lett.

— Mi bánt, Flóra te sírsz.

— Miért hagytál olyan sokáig magamra, miért jöttél *ilyen későn*?

Aztán fölugrott, megtörölte a szemeit, nevetett s hirtelen sokszor ismételte: «Semmi, semmi, ^{se} semmi!»

A kertész után futott: «Azt a rózsaszínt, bácsi, azt vágja le. Nem szeretem a sárgát, mert az írigyek színe az.»

— Fehéret vágjon, Venczel — mondta halkán Lajos — az az ártatlanok színe.

Flóra kutatva, futva nézett Lajosra s lesütötte a szemét.

— Megbántottalak valamivel, Flóra? — kérdezte Lajos, mikor kiérték a kapun.

— Semmi, semmi. Ne beszéljen róla, gyermekség csupán.

Sietve, keveset beszélve, mentek végig az utczákon. A nagy karyatid mellett megállottak.

— Boldog vagyok! — mondta Lajos.

— Elválunk? . . . Az jutott eszébe, hogy behívja. Ah! milyen ostoba gondolat! Elpirúlt s sietve nyújtotta a kezét. Az újjai remegtek.

— Ezt a kis gyűrűs újjadat kinek szabad megcsókolni?

— Lajos.

— Ez az újjam azé, a kit szeretek — arra tanítottál. Megcsókolhatom Flóra?

Nem várt feleletre. Ajkához emelte s a leány szemébe nézett.

Az egész éjjele nyughatatlan volt. Kábultan, félálomban töltötte. «Édes», suttogta és előre nyújtotta a karjait. Újja rózsás hegyén érezte azt a csókot. Boldog mosolylyal ismételte, a miket hallott. Az arcza lázban volt, az ajaka félig nyitva.

De egyszer eszébe ötlött, a mit Venczelnek mondott: «Fehér rózsát adjon, mert az ártatlanok virága az». Arra elborult az arcza s szeme prémjén fényes könnycsepp szivárgott le. «Meghal a virág, mihelyt szeretett.» Csöndes nyugalommal eresztette le karjait, mint a ki pihen, fáradságos út után.

Az első napsugárra, mely belibbent ablakán, fölébredt. Szétnézett a szobában, mintha keresne valakit. Esztelen gondolat. Ki lehetne ott?

Fölkelt. Szokatlanul szépnek talált mindent. A platánok harmatos levelei csodálatosak, a fű eleven, a lég vídám. A rózsák ott illatoznak az ablakpárkányon. Megcsókolta egyenként mindegyiket és pohárba tette.

Aztán kutatni kezdett egy sok fiókos, fényes, fekete szekrényben. Az tele volt csipkékkel, szalagokkal. A legutolsónak a szögle-

tében megkapta, a mit keresett. Vigyázva göngyölte ki s a néni régi fülkéjéhez vitte. A csontfeszület volt, mely az anyja ágya fölött függött. Megsimogatta gyöngéden s ajakához emelte.

— Tégy engem jóvá — mondta esdekelve.

Így kezdődött az az imádság, a melyet valamikor tanult. De olyan rég nem imádkozott, hogy elfelejtette a többit. «Tégy engem jóvá» — ismételte s mosolyogva fogta össze kezét, mint kis leány korában.

— Aztán le kellett térdelni s két miatyánkot mondani a megholtak lelkeért . . . Akkor megcsókolt s azt mondta: «Szeressen az Isten, édes leányom.»

Arczát kezeibe rejtette s hosszasan föllélekzett. Igen megkönnyebbültnek érezte magát.

A reggel azzal telt el, hogy nagy gondal válogatta a ruháit. Kirakta sorba s tűnődött.

— Ezt veszem föl, mert nem szerette a pirosat. Az kiabál a leányon, azt mondta. A rövid ujjút sem, mert kaczéznak tartana. Azon a barnán sok a szalag, a fekete pedig igen szomorú.

Egy gazdag, csipkés, kivágott fehérruhát

összegyűrt és félredobott. «Utálatos» — mondta. Aztán megállapodott egy halványkék házi karton-ruhában. «De szép leszek-e?» — kérdezte aggodalmaskodva.

A haja is makacskodott. Már nem áll olyan símán, a homlokra fésülve, mint a hogy ő szerette. «Olyan így az arczod, húgom — mondta Lajos — mint a nagymamám képe. Majd meglátod te azt. Gyermekkorában festették le valami útaxó piktorral, egy kis bárány áll mellette s előtte az asztalon nagy kávécsészé.»

Sok kifogásolni valót talált a szemén, az ajakán, az arcza színén. Nagyon sietett, nehogy készületlenül lepje meg Lajos. Mert bizonyosan jókor fog eljönni.

De nem jött. Rettentő hosszú volt a délelőtt. Az udvar zajos, a lépcsőkön untalanúl járnak le s föl. Az egész világ e házban tolongott, csak ő nem jött. Az emeleten kegyetlenül kínoztak egy zongorát s a templomban fáradhatatlanul rángattak egy kiállhatatlan hangú harangot.

— Hátha elútaxott — ötlött egyszer az eszébe — háha hallott valami rosszat rólam s többet nem látom soha . . . Istenem!

S minden átmenet nélkül egyszerre elborúlt a szeme s reszketni kezdett az ajaka. «Soha . . . soha!» ismételte s eltakarta az arczát.

Csengő, éles ismerős hang riasztotta föl. Hirtelen fölugrott s bereteszelte az ajtaját.

— Flóra! — kiáltott valaki — itthon vagy, úgy-e? Én vagyok, Pepi, s utánad jöttem. No nyisd ki, ne légy nevetséges! Hát mi lelt? Itt a kocsim, sok mondani valóm van. No jössz?

Nesztelenül ereszkedett egy székre s lélekzetét is visszafojtotta.

— Hiszen nem kérlek angyalom — hangzott az ajtó előtt — maradj csak magadnak.

Aztán gúnyos nevetés hallszott. Mennyi gonosz megjegyzést fognak tenni! Eh!

Dél is rég elmúlt és ő sehol sincs. «Milyen bolond is vagyok én» — gondolta keserűn — «hogya rá várok. Bizonyosan rám sem gondol. Miért is várom? Kikaczagna, ha tudná, mert ő is csak férfi, a ki játékszernek tartja a nőt. Ne is jöjjön már, ha eddig nem jött, ne, ne . . .» — rebegte — «gyűlölöm.»

Valaki kopogott. Az ajtóhoz szaladt s fölnyitotta. Lajos volt. Halk fölkiáltással, félig

alélta omlott rá. Fájdalmat érzett s lerogyott volna, ha föl nem tartja.

— Hogy vártalak! — mondta, minden tagjában remegve — hogy féltettelek! Azt hittem, elhagytál és én meghaltam volna. Mert most örült vagyok, Lajos, s én nem is tudom, mit gondolsz te. Bizonyosan csak játszol velem de azt rosszúl teszed, mert én beteg vagyok. Nézd meg, hogy lüktet a szívem! Véghetetlen boldog vagyok. Ha tudnád, hogy mennyit szenvedtem! Sokat sírtam, nélkülöztem . . . tudod, mikor senkim se volt. Mindenem vagy most. Ma reggel imádkoztam is. Miért késtel? én sírtam, mert . . . bolondság, bolondság. Ne hidd te azt, hogy én gyermek vagyok most is, Lajos. Nem is tudom, hogy mit érzek, de szenvedek és te kacagni fogsz rajtam, Lajos.

Fáradtan sóhajtott föl s erőtlenül rogyott hátra a divánon. Aztán hirtelen fölugrott, öszszezsapta a kezét és nevetett.

— Lajos itt van...itt van — kiáltotta hangosan. Az arcza ki volt gyúlva s a szemei fénylettek.

— Édes te! — súgta Lajos és átölelte — szeretlek, igazán örökké . . .

Kissé idegenül nézte meg. «Mondtál valamit?» — kérdezte. Látszott, hogy küzd a kábultsággal, mely meglepte agyát. Tágra nyitotta a szemeit s végig símogatta a homlokát. Aztán csödesen leült, rá nézett Lajosra és mosolygott. Gyönyörű volt.

— El nem hagylak. Flóra.

Kibontakozott az ölelésből s némi tartózkodással és zavarral ült le. Kezét ölébe fektette s lesütötte a fejét. «Én nem tudom» — dadogta — «én sajnálom, én nem akartam.»

— Gyermek vagy Flóra — mondta Lajos — és megfogta a kezét. — Nem mertelek zavarni s azért jöttem csak most. Itt járok a kapud előtt már rég. Beszéltem is az udvaron a kis sántával, ő «szép néninek» hív téged és szeret. Ki nem szeret téged, Flóra?

— Bocsássa el a kezemet, Lajos.

— Az este megbántottam valamivel, neheztel úgy-e? Mi volt az, Flóra? Majd meglátja, hogy nem is akarhattam bántani, félreértett bizonyosan. Légy jó, édes húgom . . . aztán jutalmul valamit mondok. Te is örvendeni fogsz neki — no meglátod. Mit adsz Flóra, ha megmondom?

A leány, vágyva nézett rá. Elvesztette az akaratát s az indulatok játsztak vele. Odayújtotta mind a két kezét s közelebb simúlt Lajoshoz.

— Mit tud?

— Mit adsz?

Szembe néztek és nevettek.

Lajos odahajolt a leány arcához s súgva mondta:

— El nem hagylak többet, Flóra. De én soha se kérdeztem, hogy akard-e te is? Azt kérdem most: akard?

Átölelte a derekát s folytatta:

— Nem így akartam én. Csöndesen akartalak körülzáporolni, aztán kitudni: nem feledtél-e el? A hosszú úton kiterveltem, mint kutatlak ki, mit tanúllak ki. Mert gyermek voltál, mikor elhagytalak s leány azóta lettél. Kis játékaidat hátha eldobáltad? Nem lopta el valaki tőlem a szívedet? Nem nézed-e le már csöndes örömeinket. Aztán, ha így összegyűjtöttem okosan mindent s meglátolgattam mindent, hát ünnepélyesen akartam hozzád jönni, tudod . . . De hát te csak a régi Flóra vagy, olyan gyermek, olyan durczás, ártatlan semmi

gyermek. És a kutatást egy napi munka után ezennel Sebestyén Lajos úr berekeszti és kérdi Mara Flórát: mit leszen teendő?

A leány remegve símulótt közelebb s arcát elrejtette.

— És Sebestyén Lajos úr nem egyedül jött, hanem bizonyága is van, és e bizonyág hajlandó, személyes meggyőződést szerezni magának az ügy miben létéről. A bizonyág, Flóra, az én édes, édes jó anyám.

— Az anyád? — hebegte ijedten Flóra.

— Édes anyám, az én komoly, okos, szerető édes anyám. Előmbre jött, tudta, hogy jövök haza s itt várt rám. Szóltam neki rólad; meg akar ismerni, Flóra. Leányának fog hívni s te anyádnak hívod, és szeretni fogjuk mind a ketten. Mennyi öröm ért engem tegnap. Itt találtam az anyámat és föltaláltalak téged. Azt az órát tegnap vele töltöttem, s a mai napot is, de nem akartam, hogy te tudj róla addig, míg meg nem kérdem: akarsz-e az enyém lenni? Most idehozom őt is és te egyszerre meg fogod szeretni. Mert ő a legjobb. Ő nem tud rosszat tenni, em ismer csalfaságot. Ő egyenes, tiszta. Ő büszke és megközelíthetetlen a

gonoszoknak, a hazugoknak, de gyöngéd, föl-
áldozó azok iránt, a kiket szeret. És abból
értsd meg Flóra, mint érzek én irántad, hogy
elhelyeztelek téged is az ő szívében. Te soha
sem fogsz neki bánatot okozni és ő soha sem
fog neked . . .

Flóra kerekre nyitotta szemeit. Mintha csak
sóhajtott volna, úgy hangzott, a mint ismé-
telte: «Itt van . . . itt van az anyád?»

— Azért jöttem, Flóra, hogy bejelentsem
neked. Most elmegyek és idehozom. Jó lesz-e,
édes?

— Ne még — ne — rebegte.

— Nem akarod őt?

— Maradj még te, Lajos, egy perczig. Ne
nézz rám idegenül. Én nem vagyok jól —
hiszen látod, tudod . . .

Nem szabad, hogy lásson, — nyilalott át
hirtelen a fején — nem szabad, hogy érintsen,
nem szabad, hogy leányának szólítson. Nem
szabad megcsálnom, megszégyenítenem. Én
nem csókolhatom meg az ő tiszta homlokát.

Megrémült. Eszébe se jutott az anyja. Tu-
lajdonképen semmi egyébre nem gondolt, csak
arra, hogy szeret. Igen de anyja is van. Mit

akar Flóra? Bizonyosan csak szeretni akarja őt és boldogságra vágyik. Elfeledte kérdezni, szabad-e? Nem szabad . . . hiszen anyja van. Egy pillanat alatt határozott.

— Maradj még, Lajos, pihenni akarok . . . Még fönn van a nap . . . add nekem, a mi hátra van belőle. Azután, ha bealkonyodik, majd akkor . . . akkor. De nem haragszol rám, úgy-e? Addig hadd lássalak, nem akarok veszteni egy pillanatot sem. Mert sok van-e hátra? Ki tudja azt magáról? Mindegyik egy étellel ér föl most, Lajos! Ez kárpótlás, tudod . . . azokért, a miket szenvedtem. Ha te azt tudnád . . . senkim sem volt és gyöngé voltam!

Oda símúlt egészen mellé:

— Aztán most mi lesz? — kérdezte sóvárogva.

— Az enyém leszel.

— A tied, a feleséged, úgy-e? Nem mondanád azt Lajos most, hogy «feleségem». Úgy szeretném, ha mondanád!

Lajos átölelte és a fülébe súgta. Álmodozva nézte meg.

— Ott fogok lakni a nagy házban én is,

melyet a diófák árnyékolnak, a hol a te véreid laknak kétszáz hosszú esztendőől fogva. Abban a nagy székbén fogok ülni s a virágos selyem brokát szoknyát föladják reám is, mikor fölavatnak a ház asszonyává . . . Te a lábamnál ülsz esténként, a mint szeretted, tudod, én énekelek neked, és te feleségednek hívsz . . . Így lesz-e vajon?

— Így Flóra, így.

— Aztán te szeretni fogsz engem és bízni fogsz bennem örökké! Úgy-e, Lajos, te bízol bennem? Úgy-e, te nem hinnéd el, ha rosszat mondanának rólam?

— Milyeneket beszélsz?

— Gyermekség, Lajos, de te úgy-e, nem fogsz rosszat hinni rólam soha? Igérd meg, most jónak kell lenned s engedelmeskedned, azután mindig én engedelmeskedem majd neked. De ez csak gyerekes szeszély, hanem te megfogadod. Semmi rosszat, Lajos. Igéred?

— Igérem.

— És szeretni fogsz mindig . . . igéred?

— Édes örömem!

— Hátha én meghalnék addig, Lajos? Mert te nem is tudod, hogy milyen beteg vagyok

és ez a sok öröm úgy emészt, mint a szenvedés . . . Mert sokat sírtam, tudod, és csak két napja, hogy itt vagy. Én nem tudom, hogy is jutott az eszembe . . . de hátha ki sem bírom . . .

Aztán szenvedélyesen ölelte át. «Lajos», súgta és zokogásban tört ki.

— Anyám vár, Flóra, ő is látni akar téged . . .

— Maradj még — esdekelt — csak a míg megnézlek jól. A szemed, a homlokod. Miért sietsz, mikor én olyan boldog vagyok? Nem is tudtam eddig, hogy szeretlek, most tudom csak bizonyosan. Ha elbocsátlak most, hátha semmivé lesz mindjárt ez az édes álom. Álom ez, úgy-e, Lajos?

— Örökké való álom.

— A síron túl is, úgy-e? Lehet-e szeretni azon túl is? Milyen boldog volnék, ha tudnám . . . Ha tudnád, milyen hálás vagyok irántad, ha tudnád, mit érzek. Ne menj még el. Vagy az anyád . . . igaz . . .

— Mond úgy : anyánk.

— Ölelj meg, édes uram. Búcsúzásra csókold meg a homlokomat. Tudod, a hogy a keletiek mondják; «mindig úgy búcsuzz el,

mintha örökre búcsúznál», mert ki tudja, mi történhetik? . . .

Aztán még egyszer visszahívta.

— Mikor jössz? Mindjárt alkonyodik. Még ma, úgy-e?

Elment.

Flóra megállott a szoba közepén s fejét összeszorította kezeivel. «Oh szétszakad!» Ráborúlt a dívánra és sírt.

— Miért kell szenvednem? Mit vétettem a sors ellen? Miért vagyok? Miért gúnyolódik velem. Miért jött vissza Lajos?

Sírva kiáltott föl:

— Hiszen itt van, szeret, feleségül kér. Örömet ígér, boldogságot. Úgy fogunk élni, mint az angyalok. Ő lesz mellettem az egész életem át s én soha sem leszek egyedül. A szűkségnek, a szégyennek vége. Ezután nevetünk vígan, vígan. Ah! Hiszen bízik bennem s elmegyünk innen messze. Soha se térünk vissza s ki tud arról, hogy milyen gyalázatos leány volt Mara Flóra?

— Az anyja megölelné, megcsókolna és ő

is. Én hazudnék, csálnék. Azoknak a tisztáknak beülnék az örökébe és . . . gazság, gazság . . .

Fölugrott s az ajtó felé szaladt.

— Mindjárt itt lesznek — jutott az eszébe. — Ha itt kapnák! Bizonyosan csak a szemébe nézne az anyja, fölkiáltana: «te aljas vagy!» Bizonyosan kiolvasná onnan. Akkor Lajos azt kérdezné: «E czifraságokért itt körülötted adtad el magadat? Többet értek ezek a becsületednél?» És meggyülné, megvetné. — Szédülten hullott az ajtóféltre. «Istenem, ha megtudná!»

A félelem átjárta minden ízét. Összeszedte az erejét: «Nem fogja megtudni, soha sem hall többé rólam!»

Csak azért tért vissza, hogy megcsókolja az anyja fészületjét. Gyöngéden betakargatta, arcához, ajakához illette: «Édes, jó anyám, ha te el nem hagytál volna!»

A rózsabimbók, melyeket tegnap hozott, ott hervadtak az asztalon. Magához vette. Kalapott tett a fejére s megfogta a kilincset. Szétnézett a szobában s aztán kilépett.

A kis sánta utána kiáltotta: «Nem csókolsz

meg, szép néni?» Ugy tett, mintha nem is hallaná. Végig szaladt a kapu alatt.

Szürkült. Össze-vissza, mint egy fölabajgott bolyban, futkostak nagy zsivajjal az emberek. A kocsik robogtak; siketítő zaj volt. Néhol fölgyújtottak egy-egy lámpát.

Átfutott Flóra az utcza túlsó oldalára s megállott. Látni akart még egyszer valakit. Csak egy pillanatig bár. Néhány lépést ment csak, s ismét visszatért. Szemeit a nagy karyatidokra szegezte.

Néhányan beleütődtek. Nem is érezte. Néha nagyobb csoport torlódott össze túl a kapu előtt. Nincs-e köztük vajon?

Remegett. Hátha észre veszik őt? Futni szeretett volna s a vágy maradni kényszeríté.

Valaki élesen a szeme közé nézett egyszer.

— Ah! ön az, Flóra? — mondta. A mádképü asszonyság volt.

— Egyedül van, kedves? — kérdezte gúnyosan — *már* egyedül van? A tegnap este társaságban láttuk. Megengedi, hogy oldala mellett maradjak? Új barátja állhatatlan, kedves . . .

— Te gaz! — mondta félig síva Flóra.

Aztán futva hagyta ott a helyét s végig ment a nagy templomtéren.

Egy szűk utcán haladt s valami suhancz utána kiáltotta: «Eső lesz csecsés hölgy — hova fut ernyő nélkül?»

Mikor a házak közül kiért, alig lélekzett már. Zavartan nézett szét. Nehezen tudta tájékozni magát. A Dunáról egy gőzhajó éles füttye halatszott s az a nehéz dübörgés, a mit a vizet verő kerekek okoznak. Avízrenézett Flóra s megfázott.

Futni kezdett a parton fölfelé. Lihegve ért a vén kertész házikójáig.

— Venczel bácsi — rebegte — nem ad egy rózsát? Én vagyok egyedül. A bátyám otthon maradt.

A vén kertész tiszteletteljesen megemelte a kalapját.

— Messze lakik a nagyságos kisasszony? Miért méltóztat ide fáradni. Küldök én holnap a házhoz. Hova parancsolja?

Holnap!

— Nem, nem bácsi, szeretek sétálni.

A kis mogyoró bokrot, hol tegnap az ő drága erős kezeiben pihent a keze — a szél himbálta. Ím, az újja-begye, melyet megcsókolt.

— Fehéret vágjon, Venczel bácsi, mert az ártatlanok színe az.

Mikor kívül volt a kapun, megcsókolta a rózsát.

A part mellett egy kis pad állott. Leült.

Letette kalapját s megsímogatta szőke haját, mely úgy volt fésülve, a hogy ő szereti. Az ő nagymamája képéhez hasonlított így . . . egy utazó piktor festette le . . . báránka a lábainál. A vén ház falán függ a megsárgult kép.

Ah! a tornáczos ház tágas szobáival, fának árnyékában. Ott mindenütt nyugalom, boldogság . . .

Kapuja, ajtaja be van zárva Flóra előtt.

Ki zárta be? Miért nem engeded oda be Flórát, édes Istenem!

Zokogva borúlt a pad karfájára. A lomha víz nagyokat loccsant s a fodrok lágyan omlottak aztán egymásra. A lámpavilág rezgett a titokteljes sötét mélység fölött.

Megcsókolta ismét a fehér rózsát s bedobta előre a vízbe . . . Lágy hullám az ölébe vette s ringatta csöndesen . . .

MÁLI

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

M Á L I.

U GY . . .

Az éjjel is hallottam. Világosan mondta a nevemet az ablak alatt.

Máli . . .

Nem vagyok én bolond. Ha a macska felugrik a diványra, arra is felébredek. Az én koromban csupa nevetség éjszakai nyugalomról beszélni. Inkább kínlódás, hánykolódás az egész.

Harmadízben szólít. Felkeltem s kinéztem az ablakon. Persze senki sehol. A multkor sötét volt, de az éjjel olyan fényesen sütött a hold, hogy a bokrok ágainak árnyéka is jól látszott a gyepen.

Még kérdeztem is, hogy: ki az? Nem, mintha a hang iránt lennék kétségben, csak szerettem volna, ha ő maga mondja: én. Az ember végre is megkábul.

«Én vagyok, Bükki Pál, hadnagy a székely huszárezredből. Feltettem magamban, hogy megszelidítem önt.» — Bolond, bolond.

Mi köze hozzám? A gonosz súgta neki azt a gondolatot, hogy elveszítse. A sors megcsap valakit s kijegyzi magának — de ő azt mondja: elveszlek tőle magamnak s a boldogságnak. Egy féreg, egy lehellet, egy semmi, a sors ellen. Egy fűmag, a mely kényszeríteni akarja a sivatagot, hogy lombos erdő legyen. Esztelenség.

De harmadszor szólít. Honnan van ereje, hogy visszatérjen? Vagy hátha hívott örökké s az én hallásom csak most finomodott oda, hogy megértsem. Bizonyos, bizonyos, hogy ez utálatos hús, ez a sósvízben ázó zsíros szem sok mindennek a megismerésében megakadályoz, a mi itt körülöttem, felettem, alattam van. Gyermekkoromban értettem a szelet és pereltem vele. Azt mondták, hogy az betegség. Az idegeim megéreztek valami penészes

hűvösséget, a halál hidegét, mikor az anyám utolsó órái eljöttek.

Azóta . . . unalmas dolog, hogy mióta élek. Ez is ráncz itt a szemem alatt, ez is az ajakam körül. Ez a bőr: mint a vizes lantorna, ez a haj: szösz. De az érzékeim olyan kényesek lesznek ismét, mint gyermekkoromban.

Ah! hallani fogom a szelet . . . Máli, Máli, meg fogom érezni azt a penészes hideget.

Reménylem, nem fogom elveszíteni az eszemet.

Soha se voltam ijedős, gyenge; nem sóhajtoztam, nem epekedtem. Mondhatom, szép is lett volna, egy ekkora otromba leányhoz. De *ez* egyáltalában nem mulatságos dolog.

Alig néhány napja, hogy az ágyamat a szoba tulsó sarkába vitték. Nem álmodtam. Tudom, minden érzékemmel tudom, hogy vitték. Az ég már pirkadt, de még a tálason nem tudtam megkülönböztetni a tárgyakat.

Felemelték az ágyamat és vitték. Nem volt erőm, hogy ellene szegüljek, vagy kiáltssak. Még zökkent az ágyfa, mikor letették a

túlsó szegletbe. Akkor a kaszten volt szembe velem (az ezüst poharat jól láttam rajta) s a tükör. És éreztem, hogy egy tenyér a szememet elfedi s a mint lehúnytam, kábult álom jött rá.

Igen szeretném az okát tudni mindennek.

Mérhetetlen nagynak látok egy-egy legyet s mély, átható morgást hallok, mintha tenger lenne alattam. Miért? Az álomban jövő szellemek egy megemésztetlen kenyérmorzsából, egy szilánk kemény húsból lesznek. De hát e hangok. *Az a* hang? Honnan jön? A földből, a levegőből? Az az erő kié? Vágyakozom az imádságra, vagy egy kis gyermekre ide mellém.

Ah, ez a gondolat a téboly. Nem bánom.

Csak ha megölelhetném, öltöztetném, fésülhetném, csókolhatnám száját, szemét, kezét magamra dobhatnám, szívemhez szoríthatnám s táplálhatnám innen, innen magamból; édes, édes, édes . . .

Összeszorul a torkom s az izzadság kiver a homlokomon. Valószínűleg ébren vagyok s igen szeretnék felkelni innen. Ez az ágy a bűnös vágyakozások veteményes kertje. E

szemétdomb rothadt melegében fogannak a fertelmes indulatok.

Itt minden. A széken a szoknyám, a mint levetettem, a szekrényen a gyertya s a vizes pohár. Ismerem az oszlopos zöld kályhát, a feszületet a kasztenen, a székeket, az anyám gyöngyházás óráját. Fél négyet mutat. Az újjammal megcsípem az oldalamat, fáj; belemarkolok a takaróba. Lélekzem, a számon érzem, hogy hűvös lég szivárog a gégémre. De a lomhaság szövetkezett a kábultsággal s rám feküdtek, beborítottak és nem tudok felkelni.

Mindjárt virrad.

A kuvasz ugat a kertben. Hajrá dög. Fogd meg, fogd meg. Tépj egy szájravalót a czombjából, hadd látom, véres lesz-e az állkapcsod.

Azt hiszem, kuvasz, hogy nincs *annak* vére.

Máli . . .

Mi köze volt hozzám? Legyen esze a pillangónak, ne szálljon a lángba.

Bizonyos, hogy akkor láttam legelőször, mikor Szász Lottit kísérte haza a templomból, azon a hamvazó szerdán. Az árnyéka áthúzó-dott az arczomon, a mint elmentek az ablak előtt sűrű beszélgetésben. Mért került az útamba? Kihajoltam utána.

«Azt megnézed, látom» — motyogta a nagyapó. — «Férfi?»

«Férfi. Szász Lottit kíséri.»

«Miért? szereti?»

«Bár szeretné.»

És az a Lotti gyönyörű teremtés volt. Utálom. Bizonyos, hogy szebb volt nálam. Az anyja neki adta a szelíd kék szeméit, a mikkel elbolondította az apámat, neki a keskeny ajakát, magas homlokát, kicsi kezét, karcsú derekát. Az én anyám a fekete szeméit erős szemöldökeivel, duzzadt ajakát, széles vállait; magasságát s mély hangját nekem. Hanem a mindenkit szerető szívét elfelejtette.

... Ott van; már szól a hajnali harang. Az emberek mindjárt elkezdenek döfölni, marakodni. Ez a levegő csodálatos. Mennyi fer-telem felolvad benne s czudar tüdőkből mennyi

gaz szó. S megeszi — s illattá válik benne, temetők szemete és fekélyes emberhang. Ha elérném az ablakot, kiütném, hogy áradjon be. Egy pár átok libeg rajta, a mi értem fakadt. Attól édes.

Mikor visszafelé jött, felegyenesedtem az ablak mellett, hogy lássam, s elnéztem a feje felett. Éreztem, hogy rámkapcsolja a szemeit. Nézd csak!... abból a melegségből, mely végig futott akkor rajtam, mostanra is maradt valami. Az összezsugorodott edényekben mászó vér áthevül az emlékezetre. ¹Úgy no! Hát fel-nézett s megállott egy perczig.

«Mit akarsz te» — mondta nagyapó — «hiszen dúdolsz.»

«Hát mi vagyok? nagy leány úgy-e? nézz meg apó, szép vagyok-e?»

«Bolond vagy», morogta, a mint ott billegettem magam.

«Ne lehessek én víg, a miért a Szász Lotti édes anyja kaczerabb volt az én anyámnál? Ne szerethessek én azért, mert az édes anyám örökké sírt? Ne lásson meg engem senki, a miért az egész világ elfordult az anyámtól?»

«Szeress, szeress», babogta apó. Ugy hangzott, mintha fenyegetne.

És a tükör elé álltam s rendbe szedtem a hajamat, a szemöldökömet, a csipkéimet, a ruhámat. Ujjaimmal átfogtam a derekamat és mosolyogni tanultam. Valami tárgyaltan vágy vetett lobbót bennem. Mit akarok? tudtam is én? Valamire vágytam. Halálra gyötrődni, vagy halálig kínozni valakit. Valamit adni, vagy elrabolni.

Azon egész éjjel az anyámmal voltam. Beszélgettünk. «El ne felejts», mondta. El nem felejtlek — fogadtam. Ő néhány esztendővel azelőtt aludt el a karjaim közt. A feje helyét fehér, puha bőrömön mindig láttam.

Csodálatos, hogy minden apróság mint elevenedik meg a szemem előtt. Az a rejtelmes hang, mely itt az ablakom alatt hívogat éjszakánként, felnyitja bennem az emlékezet időtől bemohosodott barlangjait, mint a mesében a bűvös ige.

Annak a becsületes nagycsizmás úrfinak a lova hosszú sörényét is látom, ki tarka pokrócczal borított szénaülésű szekeren minden

hetivásárra bekoczogott a városba, hogy lásson engem. Hogy dörzsölte a gyámoltalan a kezeit s hogy dadogta: micsoda tehenei, bornyai s birtokai vannak. Ő ide adná nekem a nevét s mindenét, a mivel bir. A háza a legnagyobb a faluban s ott mindenki nekem engedelmeskednék.

Ki se hallgattam. Aztán beköltözött egy télre. Követett, mint egy kutya. Kedvem lett volna szólani hozzá, hogy kínozzam. Ah! egy ragadozó vad vemhének születtem. Akkor mosolyogtam rá, mikor teheneit, birtokait elitta, verte, dorbézolta. Egy kínlódó, koldus férfi — ez tetszik nekem.

Aztán az a kis kékreverendás papocska a flótájával. Hogy az óra ütött a várban, megállott az udvarukon, keresztet vetett s összefogta a kezeit. Ránevettem s lehullott a karja. «Szergej az istent?» kérdeztem. Elpirult, mint egy leányka. Másnap engem nézett a reggeli misén s nem az oltárt. Beléköltözött a bűn. Én . . . én . . . Féléjszakákon át fujta a bolond, beteg tüdejéből a lehelletet flótájába. A kertjük a mienk alatt volt.

«Mért temeti magát abba a köntösbe?»

kérdeztem egyszer s másnap ah! már vége volt az álmoknak. Az álmoknak a pompás első miséről, a hol mind sírnak és kézcsókolásra mennek; a csendes falusi parochiáról a szúrágta térdeplővel; a nyugalomról, a boldogságról. Itt irnok most a városnál, a ki tentával festi lábán a rongyot, hogy czipőjén ne lássék ki; a patikába jár megnézni a barometrumot, fél az időváltozástól, s olyan szürkés, kékes, sárgás kabátot visel, a melyeknek két gazdája is volt, míg hozzá került. Mért nem kér meg feleségül a bolond most?

Hát a gazdag rácznak a fehér fia? -- Miért mondom mindezt? Igen fáj a csípőm itt az ágyban. A fekete gerenda mintha engem nyomna és ezek a vén bútorok mintha mind közelednének felém, hogy összeszorítsanak.

A szomszéd kertben a muzsikatanítónál kinyitották az ajtót. Hallom a csikorgását. Most mindjárt felkelnek a gyermekek. Az a búzavirág-kék szemű szöszeke is. Piros ajakát az ajkára szívja az édes anyja; karján, puha mellecskéjén végig leng az ujja; arcát arczá-

val simogatja s hallgatja a gyügyögését. Ah, mért nem én... én. Az az élet mért nem belőlem fakadt? a vérét mért nem tőlem vette, a húsát az enyémből?

Meddő fa. Ki kell vágni. Fejszét reá...

*

Máli!

Miért szólít? Vajjon vádol vagy hív? Szeret-e? utál-e? Nagyon dohadt itt a lég. Mikor ebbe a fészekbe húzódtam meg, a falból zab kelt ki. A vályoggal rakták be a szemet.

Mert nem számítottam én ilyen sok esztendőre s rosszul gazdálkodtam. Miért tanítottak? Egyik nevelő a másikat érte. Mit használt? Az anyám sírt és én megtanultam gyűlölni. A többi csak arra való volt, hogy több vágyam s kevesebb hitem legyen.

Igen zavart a fejem, azt se tudom, mit beszélek. «Én Bükki Pál hadnagy vagyok a székely huszárezredben s feltettem magamban, hogy megszelídítem.»

Engem.

Akkor már mátkája volt Szász Lottinak.

Igen szép pár ember volt. Háromszékről eljöttek négy csengettyűs lóval, nagy medvebőrös szánban a Pali vén nagynénjei. Az emberek megálltak az utczán a fogat láttára. Az egyik nénét Anna-Máriának hívták. Emeletes franczia kalap volt a fején s hegyes orra tövében fekete szépség-tapasz. Egyenesen járt, egyenesen ült és éles torokhangon beszélt. Valamikor híres szépség volt s arról a négy sor igazgyöngyről, a mit Lottinak hozott, azt beszéltek, hogy egy oláh herczeg feleségének a nyakán tündöklött valamikor. Az Anna-Mária szemeinek tüze perzselte le annak az asszonynak a boldogságát gyökerig. A feje maga a pokol üstje volt. Örökké forrt benne valami a más megrontására. Éktelenül tudta nyúzni, a ki kezeügyébe akadt és sok pénzt harácsolt össze. Fukaron élt s a mit szerzett, Palira nézett mind.

Az emberek akkor nálunk egyébről se beszéltek, csak a Szász Lotti nászáról. Ki lesz a násznagy? kik a koszorúsok? Ősi szokás szerint egy hétig tartják a lakodalmat. Felét itt, felét Háromszéken. Ökröt fognak sütni s hordót vernek csapra. A menyasszonyfátyolt

török leány hímezte skófiummal s tíz perzsa szőnyegen mennek a templomba.

Jó . . . jó . . . Hát én? Az esküvő a farsang végére volt határozva. Néhány hét még addig.

Hát én? Mindennap a templomba mentem. Ők is odajártak. Az anyámról maradt egy strucztoallas testhez álló bundám. Éppen akkora voltam, mint ő. Azt viseltem. A hajamat úgy tűztem meg, a mint az ő elefánt-csontra festett képen láttam.

«Nézd», — hallottam az Anna-Mária éles hangját, — «mintha Bornemisza Anna asszonyunk kelt volna ki a rámából». Mind rám néztek. Ő is. Ismét azzal a csodálkozó, kissé meglepett tekintettel, a hogy akkor az ablakban . . . Előttük haladtam. Legalább egy fél fővel voltam magasabb Lottinál.

A csengős szánba ültek. Tágra nyitott szemmel ügyeltem. Ő szemben ült s nem a menyasszonyát nézte.

Azon egész nap igen hangosnak s világosnak tetszett nekem a világ. Láttam és hallottam minden izemmel. Ha egy széket megmozdítottak, úgy dörgött a fülembé, mint a

zengő ég. Nyitott szemmel apró, fényes karikákat láttam tánczolni a légben. Azok összefolytak s hasonlók lettek az anyám arczához. A bezárt ablakon át, az utczáról minden lábnak a koppanását hallottam. Az *övét* vártam. Esztelen makacssággal hittem, hogy az nap még látni fogom.

Láttam.

Homlokomat az ablakra tapasztottam s úgy ügyeltem a borús alkonyatra. Lomhán lépdelt tova. A szeme melege átsütött a hideg üvegtáblákon.

Másnap egy szál oleandert mutattam az apónak. Az akkor ritka virág volt nálunk.

«Nézd apó! ezt azon a helyen találtam a templomban, a hol ülni szoktam. Milyen kesernyés szaga van. Szirmait kissé megmarta a hideg, de felenged itt a kebelelemen. Adtál-e te mátkás korodban idegen leánynak virágot?»

Az apó idegenül nézett reám: «Féld az istent, Máli», — motyogta, — «ő megalázza a kevélyeket».

Ő megalázott.

Ki dörömböl? A takarító kis leány jött el. Nem kellesz most, apróság. Csak délfelé fordulj erre. Van valaki nálam.

Van. Ő itt lesz nálam bizonyosan. A hang összeszorított levegő. Húsának, porczogójának; a csontjában velőnek kell lennie, hogy hangra kényszerítse a híg léget. Különben nem szólíthatna a nevemen.

Idézlek.

Ha e szoba nem tetszik neked; ez a penészes, szomorú, kék függönyös kis lyuk, hol a nyers falból kidugja fejét a zab, hát jerünk a mi tornáczos házunkba, a nagyapóhoz. Ott belépünk a cserefa ajtón. Apó reszket a nagy bőrös székben az ablak előtt. Ő gutaütött. Igen sok minden érte. Feje felett kis, elefántsontra festett képe az édes anyámnak. A kasz-
tenen gyöngyház aszlopokon a néma óra. Fél négyet mutat. Akkor halt meg anyám. Beszéljetelek, hogy a tudás előtt megnyílt minden titok a földben s a föld felett. Hát ki állította meg az órát akkor? Abban a perczben? Markold meg őt, ki összebontotta a kerekek s rugók járását.

Te, Bükki Pál, már nem vagy ott idegen.

Az apó sokat hallott rólad Málitól. Rebegő ajakkal, lesütött szemmel beszélt termetedről, hangodról, szándékodról. Ah! ne hidd, mintha sóhajtva, epedve, de vágyva rád, mint a hogy a pók vágyik az arany szárnyú légy után. Ug-rásra készen, hogy beléd üsse karmait és kiszíjjon. Aztán eldob.

Azt tudja, hogy te kétszer szólítottad meg már Málit az úton s akkor a leány végig mért fekete szemeivel — mintha nem is léteznél.

Mennyit remegtem. Ha szétszakítod a háló szélét, s elsuhan sz mellette, mielőtt megfoghatnád. Ha *tudod*, hogy háló s csak engem ingerelsz.

És hátha belépsz és súlyod alatt leszakad s a mélységbe esünk mind a ketten. Mert te, félek, nem vagy olyan, mint a többi mind.

Hangosan beszélek-e? Hallod-e? Vén vagyok, beteg vagyok, a fejem igen fáj — nem tartóztat bátor vallomástól leányos szemérem. Nem, nem vagy olyan, mint a többi.

Máli ott ül az anyja íróasztala előtt és két kezébe temeti a fejét. Hirtelen támadt téli al-

kony esi meg a szobát. Akkor koppanás az ajtón és te belépsz.

«Én vagyok, Bükki Pál, hadnagy a székelv huszárezredből. Feltettem magamban, hogy megszelíditem.»

«Hogy mer ide jönni?» — a leány kérdi egész magasságában felemelkedve, — «miért jött?» És kezével az ajtó felé mutat.

«Nem az akaratom hozott, de valami, a mi erősebb a fejemnél. Nem kellett volna jönnöm s itt vagyok. Igaza van, ha ajtót mutat, s még se megyek. Mindez igen visszás dolog, de a legelső célom az, hogy ne haragudjék.»

«Csengetek a szolgának.» — Máli így szakít félbe.

«Uram», — babogja apó és felemelkedve úgy ring, mint a levél a szélben. Ő az egyetlen *férfi* akkor a szobában.

És te Bükki Pál zavart szókat mondasz s az ajtó bezárul utánad.

Ha akkor gyökeret ver s oda fogan a Máli lába; ha a te őrzőangyalod eltakarja szárnyaival a szemét és kábultságot borít az agyára — másképtörténik minden. Nem volt őrangyalod.

Mikor az udvarra értél, a leány a tornáczon állott és azt kérdezte tőled: «Mit akar?»

Akkor te egy ugrással előtte voltál. Ez a lépésed a lépcső első foka volt, melyen a kárhozatba visz az út.

Visszajött.

Nem gyöngéd édes anyja, nem szemérmes leánytestvér mellett nőtt fel, különben megérezte volna, hogy milyen nőietlen, kaczer és utálatos az a hívó szó.

«Mit akar?» és rámosolyogtam.

«Ne vessen rajtam, de ne üzzön el. Mit akarok? Azt se tudom, hogy jöttem ide, mintha minden csepp vérem valami tobzódáson megrészegeedett volna és kábult tánczot járna a fejemtől a szívemig. Megzavarta az agyamat. Ez hozott ide. Ugy sejtem, azért jöttem, mert meg akarom szelídíteni. Hogyan? Minden intett, hogy ne lépjek e küszöbre, az okosság, az illendőség, a kötelesség. Mégis itt vagyok. A hiúság tett-e vakmerővé, vagy az oktalanság miatt nem féltem a veszedel-

met? Oda van, ime, a bátorságom és már esdeklek: ne haragudjék. Ne űzzön el. Ismét visszajövök. A pokol tüzén keresztül is, és ha miatta könyek patakjából tenger válnék — visszajönnék.»

Ah! hiszen ez örült.

Igazán kicsinyelve néztem rá. Ilyen könnyű diadal! És ne utáljam a férfit? Az anyám szégyenét e léha had okozta? Szemeit miattuk sírta el?

Ez deli, előkelő; gyűrűse van, kinek szelmet esküdt s egy életre tartó hívséget; ki eleped, elsorvad, kiaszik, mint a forrását vesztett patak, ha elhagyja — és elhagyja. A vére megrészegedett. S ez a fiatal, bűnre vágyó vér erősebb az egész életre szóló becsületnél. Jó vér, derék vér — játszunk vele. Feltette magában, hogy megszelídít. Királyi szándék. Én is feltettem valamit.

A tornáczon álltunk. A szél apró fényes havat vert az arcunkhoz.

«Itt mindjárt meg akar szelídíteni?» kérdeztem és fél tekintettel néztem rá. «Menjen, nem akarom látni.»

A kezemet kinyújtottam és megragadta. Akkor visszakaptam hirtelen.

«Gyűrűt visel az ujján s az sérti az én ujjamat.»

Ennyi volt az egész. Beléptem az ajtón és betettem magam után.

No Szász Lotti, penészvirág szőke hajadat felbontsd; kék szemeidet veresre sírd; az elmúló perczek mindegyike kér egy rózsaszirmot arczodról: add oda. Ajakad felejtse el a mosolygást, szíved tanulja meg a kint. Menyasszonyköntösöd tépd szilánkká, myrtusodat taposd meg s fátyolodat add oltártakárónak.

Az *anyád miatt* így hagyta ott *apád* az én anyámat, mint a te mátkád most érettem téged. Így ver az isten. Nem siet, nem késik.

Minden megelevenedik előttem. Ah! a föld él, az idő él. A születő percz elejébe lép az elmúlónak és eltakarja. De nem öli meg. Im feltámadtak azok a napok, átmarták magukat az esztendőkön s ide jöttek előmbé. Hallok.

A nagyapó szól: «Hol jártál?» Szekerek dörömbölnek az utcán és a levegő tompa morgással van tele. Szél dúdol. Sivíts! Fel a havat az égboltig, hogy takarja el a csillago-

kat. Csókák gyűljetek, keringjetek s fedjétek el a világosságot.

Hadd legyen sötét, mert Bükki Pál hadnagy, a Szász Lotti mátkája, tolvajléptekkel járja az utcát az én ablakom alatt. De ha nesztelebbül suhanna, mint a hogy egy csillag leesik az égről, mégis meghallanám.

Azon este nem suttogott neked s nem suttogtál neki.

S azután se.

*

«Te csak hallgass, apó. Te ne félts engem, mert tudom én, mit csinálok. Az anyámhoz jártam iskolába. Tegnap — igen na — a kertben sétáltunk ketten, de nekem hideg van ott. Neki nincs. Ma itt leszünk; a te székedet pedig beviszszük a másik szobába. Magunkra akarunk lenni.

«De én nem akarom» — motyogta az apó.

«Akarom én. Te szólanál bele? Az szép lenne.»

Magamra nőttem fel. Megtanultam uralkodni.

«Mit gondolsz te! Hogy a Szász Lotti vőlegénye miatt majd kaczaghat valaki fe-

lettem, mint az anyámon kaczagtak az apja miatt? Bolondság! Semmi sem ismétlődik. Valami egyéb fog történni, apó. Csak te várj.»

A divánra dőlve talált Bükki Pál. Hallottam a lépteit, de nem mozdultam. Éppen abban a szegletben sírt sokat az anyám.

«Vártam», szóltam hozzá hanyagul, «későn jött. Ki tartóztatta? Hozzon egy széket, ide közel hozzám.»

Kezem után nyúlt. Sértődve néztem rá.

«Ne beszéljen. Ez a mámoros hang nem áll jól a férfinak. Mi szédítette meg? A *húgomtól* jön? Azt tán nem is tudja, hogy idestova rokonok leszünk. Ki a húgom? Szász Lotti. Csak neki vezetékneve is van. Nekem nincs. Mit keres ilyen egynevű leánynál? A húgom szép és lágy, mint a viasz. En érdes vagyok, vad vagyok. Hiszen maga meg akar szelídíteni. *Kinek* ugyan?»

«Várt rám?» — súgta.

«Ne suttogjon. Egy vőlegény — idegen leánynak. Megengedem, hogy itt üljön. Tetszik nekem, hogy várják. Egyéb se tetszik. De legyen okos, ne vétkezzék a húgom ellen.

Mutassa a gyűrűjét. Ne mutassa. Elejteném. Igen nehéz nekem.

Felkelt s megtörülte a homlokát.

«Igaza van» — mondta. — Mindaz hitványság, a mit teszek. Kínózzon érte. Mit keresek itt? Bolond, a ki látva látja a tüzet és belérohan.»

«Hol az a tűz?» — kérdeztem és rámosyogtam.

«A szemében. Hiszen mondtam tán. Mindegy. Érzem, hogy játszik velem. El kellene futnom és itt maradok. Engedje, hogy érintsem az ujja hegyét.»

Ismét leült. A tekintetében volt valami panaszos. Nem birtam nézni.

«Mikor lesz az esküvőjük?»

Sötéten nézett meg.

«Ah, ott leszek a templomban. Összehúzódom, mint egy kis göcs. Semmi zajt nem csinálok. Csak azt szeretném hallani, a mint mondja: «Szeretem.» Mert az nem igaz. Sok pompás nép lesz; a menyasszony fátyolt török leány hímezte skófummal s persa szőnyegek kiterítve. Mindez azért, hogy egy férfit halljanak hazudni.»

«Szeretem» súgta s szemembe nézett.

«De én *nem*. Nem is fogom. Megtiltom, hogy erről beszéljen. Adja azt a zsámolyt a lábam alá. Megengedem, hogy egy kis helyet maga is elfoglaljon rajta.»

Akkor azokat a nyaknál kivágott, csupa fodorból álló ruhákat viseltük. Csipkéimmel babráltam a mellemen és kérdeztem: «Szép vagyok-e?»

Felnézett a zsámolyról. Haja a térdemet érintette.

«Csodálatos. Ha minden összefogóznék a teremtésben, se alkothatná meg a párját. A tavasz csak az arcza színét utánozhatná, de szeme tüzét már az égető nyár. A szíve mint a fagyos tél.»

Fejemet hátra vettem s czipőm orra megütötte az ujja hegyét.

«Szeretem hallani.»

«Mit tesz velem. Mért nem üzött el? Mért tűr meg? Rám mosolyog és kétségbe ejt; hív és eltaszít. Engedi, hogy beszéljek és nem hallgat.»

«Játszom. Igen gyűlölöm a menyasszonyát, a húgomat. Irigylem tőle, irigylem az örömét.»

«Hátha összetörik a játékszere?»

«Megsiratom.»

Elhallgatott s lesütötte a fejét.

«Hát ne játszszerék», — mondta indulatosan. — «Nem, ha ízekre tép is a kín, nem hagyom.»

Vette a kalapját és a küszöbig ment. Lehunytam a szemeimet s a diván karjára dőltem. Egy pillanatig csend volt. Éreztem, hogy rám néz.

Aztán megragadta a kezeimet és lehullott viszont a zsámolyra.

«Mire való e komédia? Nem fog elhagyni, nem tud elhagyni. Tudja-e a mesét az égből hullott mogyoróhéjakról, — kettő belőlük egy pár, kik keresik egymást a földön, hogy egyek legyenek? Néha a kicsi forr össze a nagygyal, néha a csorba a símával. Hézag marad köztük s kinnal görögnek, bukdácsolnak az életen át. Mi ketten *egy pár* mogyoróhéj. Találunk. Megkaptuk egymást, de én nem engedem, hogy hozzám kapcsolódjék. Nem is fogom engedni soha. Ez az egész. Miért törekszik, hogy elhagyjon. A végzet erősebb magánál. Nem kellett volna, hogy feltaláljon.»

«Nem kellett volna, hogy feltaláljam és mindig kerestem volna, Máli. Abban telt volna el az életem. Mégis minden percz most felér egy egész élettél s nem adnék oda ebből egyet cserébe az örökkévalóságért. Mi következik? Tudom is én! Nem gondolkozom. Ez a *gyűrű éget* s utamban áll. Szabaduljunk.»

És a jegygyűrűd, Szász Lotti, dongva repült a nagy, nyitott kályha belébe. A parázs sziporkákat vetett körülötte s egy kis lángnyelv csapott ki.

«Megengedem, hogy megcsókolja a gyűrűs ujjam hegyét.»

És oda nyujtottam a kezemet.

*

Igy volt.

Másnap újból kezdtük s harmadnap ismét. Egy mámoros férfi s egy bolond leány. Gonosz történet ez.

Néha félni kezdtem. Éreztem, hogy lázong a vérem. Oh! karjába hullani csak egy pillanatra; hallgatni mellemmel, mint dobog a szíve; karomat feje köré fonni s aztán meg-

semmisülni egy csókban. Nem szerettem, nem. Én senkit se szerettem. Arra rendelt ki a sors, hogy boszút álljak az anyámért. Egy nevet adott csak, hogy soha el se felejt-hessem.

Máli... Micsoda Máli? Csak ennyi és nem több.

Az apám megcsalta az anyámat. Minden férfi megszenved érte, a kit elérek. Készülök rá; erre nővök, mosolyogni ezért tanulok.

De akkor néha attól remegtem, hogy nem tanultam eleget. Meg-megcsókoltam az anyám kis képét s az órát, mely az ő halálának perczében állott meg. Azt óhajtottam, hogy ne jöjjön el Pál, s verejték ült a homlokomra, ha egy perczet késett. Bár hagyna el, de utána mentem volna a feneketlen, halálos lázzal tele posványba is.

Csakhoggy kínozzam. Csupán, hoggy kínozzam. Édes gyötrődés, boldog kín...

Minden nap ott ült a lábamnál... Ha hallgatott: nézett és s' emem lezárult a tekintete alatt. Ha beszélt, nem birtam gondolkozni.

«Elmegyünk messze» -- mondta. — «Ott a gyergyói havasok között, hol a szőke Maros fakad, beszédes vén fenyőfák között egy kis völgyben fogunk lakni.»

Az apja hagyta rá azt a fészket és úgy el lehet ott bújni. Csak ketten. A földet moha fedi, az puha, mint a toll. Rigók a faágon és sok barátka a nyírbokrokon.

Ajkamon át hőséget leheltem és a fülem zúgott. Ah! az a ház nem is lenne mindig olyan csendes. Egy kis inges gyerek sívítogna a tornácán. A bogarak mind ismerősei lennének, a barátka s leánykamadár vállára szállnának; s a napsugár kis kövér arczán pihenne. Gömbölyű karját (bizony a könyök csak egy csepp pont) felém nyújtaná és duzzadt ajakát is felém. Az első szó, a mit megtanul, ez: apám. Aztán topogna utánam — alig birja a lába — mint egy csirke s én pipegnék neki . . . Édes üdvösségem.

S az édes anyám órájára néztem és kis elefántcsontra festett képére.

Segítség!

Te por! küldj segítséget onnan a földből.

Ez a buja vér, ez a gonosz sötét nedv háborog. Ereimben száll, forr, kavarog . . .

Ajkam remegett s azt kérdeztem: «Mikor kellene esküdnie?» A nénék itt várják és a menyasszonya hervad. Miért ül itt a lábamnál? Távozzék. Az egész város magáról beszél. Én nem szeretem, nem is fogom soha. Én arra tartom, hogy bosszút álljak magával az édes anyámért. Hát férfi-e? Hiszen gyávaság az, hogy játékot enged üzni magából.»

Egy hét telt el. Éreztem, hogy el fogok veszni. Éjszakánként nem aludtam s csak a láz tartott fenn. Kicsapongó jó kedvem lett. Tánczoltam énekeltem. Aztán egyszerre átmenet nélkül zokogásba törtem. A torkomat görcs szorította össze s a szemeimre homály ült . . . Szépnek találtam mindent. A hó ragyogóbb volt a gyémántnál s a verebek beszéde: mintha pacsirta énekelne. Egy pillanattal rá utálatos és kiállhatatlan lett minden. Tűrhetetlen az élet, fekete a föld . . .

Hallottam a szelet, a mint átsívította a kémenyen: «Szeress, szeress». Akkor végig suhant az eresz alatt a fergeteg s a mint a kiálló gerendákba ütődött, szemrehányólag

mondta: «Máli, Máli . . .» Mintha az anyám hangja lett volna.

Ki ment meg engem?

Szürkületben egyszer ott ült a lábamnál. Kezem az övében. Mit suttogott? tudom is én. Örültség volt mondani, örültség volt hallgatni.

Akkor az ablak alatt elsuhant egy árny s az ajtó feltárult.

Annamária jött hozzám.

Felkeltem. Rám se nézett.

«Az öcsémet keresem. Azt beszéltek, hogy itt ül — látni akartam. Nem szeretem a fél-munkát — jöjjünk tisztába. Az igen mulatságos hely, a hol ültél — ne zavartasd magad. Megengedi a kisasszony, — *kisasszony* ugy-e? — hogy helyet foglaljak?»

Ah, ime a *mentség*. Az anyám küldte bizonyosan.

Fejemből elpárolgott a mámor. Kiegyenesedtem.

«Ki ez a hölgy?»

«Ne felelj, öcsém. Én ozorai Bükki Annamária vagyok. Az apám királybíró volt, a családfámnak jó árnyéka van. Eljöttem messze földről az öcsém lakodalmára. Ő az örökösöm,

tetszik tudni. Jelenleg látogatást teszek egy hölgynél — kivel az öcsémnek mulatni tetszik . . . egy hölgynél, kinek neve? Hogy is van csak?»

«Ön vezeti e nőt ide Bükki Pál? Kivánja, hogy feleljek?»

«Jöjjünk tisztába, sivitotta Annamária. Én becsülöm az ügyességet. Ez jól volt csinálva. Mikor minden rendben van, akkor esni rá a fiatal emberre. Szép perszóna. Nem csodálom, hogy bir vele. Majd olyan magas, mint én . . .» és végig mért tetőtől talpig. Éreztem, hogy minden erőm visszatér e tekintetre.

«Ez jól volt csinálva. Így *értékesebb* az eset. Meg kell szabni az árát jól. Én váltom vissza. A mátká kétségbeesik, a család zavarban. Én nem félek. Beszéljünk tisztán. Így *kettecskén* nem tárgyalhatják a pénzbeli ügyeket. Azért jöttem . . .»

A mellékszobácska ajtajában apó jelent meg. Beléfogódzott a kilincsbe. Reszketett.

«Nincsenek kettecskén» — rebegte. — E ház ura én vagyok. Az ott az unokám. Nyiss ajtót Máli. Ezen asszonyság bizonyosan eltévedt.

Az apó csak a szemével mutatott az ajtóra.

Egyik kezével fogódzott, a másik a gutaütött. Aszott arcza, kis szemei sűgároztak. Átöleltem s a dívánhoz vezettem. Olyan csend volt, hogy egy haldokló utolsó lehellete is zajt okozott volna.

«Követelem,» — mondta szenvedélytelen, csendes, száraz hangon apó — követelem, hogy azon hölgy e szobát elhagyja.»

«Hallotta Bükki Pál úr,» — mondtam, — «e nő önért jött. Elfelejtik, a mit tett s megbocsátják. Ő gazdagsággal kínálja s szép arával. Fényt és boldogságot ígér. Mindezt minek ellenében? Egy senki ellen. Valami egynevű leány ellen, a kitől büntetlenül meglehet kérdezni, hogy mi az ára. Az anyja miatt, tudja, a ki szeretett és csalódott. E leánynak csak, ime, egy vén ember a védelme. E leány nem is szeretőnek való, feleségnek pedig éppen nem. Soha tőle nem hallott ön egy nyájas szót, nem látott egy biztató tekintetet. Nem is fog. Könnyű választani . . .»

Pali az ajtóhoz ment és kinyitotta.

«Én itt maradok» — mondta csengő, erős hangon. — «Te, néném, egy sértő szót, egy bántó tekintetet sem teszel. Megtiltom. És el-

felejtsem az isten engem, ha ismerlek többé.
Távozz.»

*

Az anyám küldte őt.

Elveszttem volna nélküle. Botorul olyan valakinek kezdtem képzelni magamat, a ki azért van, hogy szeressen. (Az ember hajlandó a gyengeségekre. Ő felébresztett.

A tisztelt társadalom megtiltja, hogy én szeressek, minthogy szerelemből lettem. Ah! a tisztelendő úr nem egyezett bele. Mit akarunk? Ő a bérlője az indulatoknak s a vérnek. Álmokkal fizet érte. A ki megcsalja őt, azt üzd a kétségbeesésig, a halálig. Bélyeget rá, mint a bélpoklosra. Bélyeget ivadékairól-ivadékaira.

Zokogva vettem magam az ágyra. «Köszönöm édes anyám . . . Nem feledlek.» Megerősödve keltem fel.

Mit is akartam? Tán semmit. Azon éjszaka czélom született.

Kirakosgattam a ruháimat. Szép akarok lenni. A szemem égett. Fehér mellemet csipkével borítottam be, karomat fedetlenül hagytam s hajamba virágot tűztem. Egy régi dalt próbáltam dudorászni, de a gégém összeszorult.

Mosolyogva fogadtam Pált. A nap besütött az ablakon. A sugarak vonalába álltam, hogy világítsák meg derakamat, széles vállaimat, arczom élet.

Karomat az övébe fontam. Éreztem, hogy remeg. Igen komoly volt. Oda simultam az oldalához s szemébe néztem.

«Üljön le oda, Pali, hogy lássam. Ma tetszik nekem. Nem tudom miért? Holnap tán nem fog tetszeni.»

Karomat a vállára tettem. Éreztem a lehelletét. Arczunk majd összeért.

Aztán a diván karfájára kapaszkodtam szemben vele s himbáltam a lábaimat.

«El akarják tőlem venni. Nem adom. A menyasszony sír, a nénék átkozódnak, mindenki fel van háborodva s maga ott ül és én nézem. Egyedül vagyunk. Az apó sincs a mellékszobában s a cselédeket elküldtem. Nem akarom, hogy zavarjanak. Ma egyedül élvezem. Látja, a kedvéért szépítettem fel magamat. Szeretne megölelni?»

Fejemet hátra vettem. Alig libegtem ott a karfán.

«Szeretné átfogni a derckamat, feltartani, hogy

le ne essem. Szemhéjamat csókkal tapasztani le s az ajakomat. Nézze a karom kitarva, a vérem cikáz. Illatot érzek. Szeretek, szeretek!»

Pali felugrott és én is. Szemben álltunk.

«A gyűlöletemet szeretem. Szeretem látni, mint sorvad el az epedésben. Szerelmes vagyok a dühbe, amit költöttem, a könyekbe, a mik omlanak. Szeretem a korbácsot, a mivel csapom őket. Maga ez a korbács. Elég erről.»

«Nem igaz,» — lihegte, — «nem igaz. Az enyém vagy. Mindenemet oda adtam érted. Meg nem menekülsz.»

A szeme kigyúlt s megragadta a karomat, hogy fájt.

«És ki fizeti a költségeket» — kérdeztem csöndesen. «A nénéd? Anna-Mária ugy-e? Mi az ára ennek a leánynak? Megveszszük.»

A keze lehanyatlott.

«Máli,» — mondta, — «ne játszék. Már senkim sincs magán kívül. Barátom, rokonom, testvérem, menyasszonyom — egy személyben. Megtagadtam, a kikkel éltem, a kik szerettek. Eldobtam a vagyont, rátapostam az illendőségre. Semmim sincs rajtad kívül. Kezdjünk új életet. Add a kezed.»

Elfordúltam.

Nem leszek-e gyenge?

Nem hallottam azelőtt úgy beszélni. Azt mondhatnám, hogy bizonyos konoksággal, elszánt megátalkodottsággal szólott. Mintha követelt és fenyegetődött volna. Mintha ösz-szemérte volna, hogy mit adott és vett és számon kérte volna tőlem.

«Adja a kezét,» — mondtam, — legyen engedelmes. Ma az enyém lesz egész nap. Asztalt teríték, mintha felesége lennék és szolgálni fogom. Jó falatokat keresek, poharába bort öntök s megsímogatom a homlokát . . . így. Eloszlatom róla a redőt. Nyakába kapaszkodom s kényszerítem, hogy mosolyogjon. «Hol jártál édes uram? Bántott valaki? Elfáradtál a munkában? értem úgy-e? Fogja meg az asztalt, Pali. Ide tesszük a díván elé. Maga ül az én helyemre s én az oldala mellett állok.»

Aztán segítenie kellett az abrosz kibontásában, az asztal elrendezésében. Alig szólott. Követte a szemével minden mozdulatomat.

Ingereltem.

«Úgy, leülsz oda. A fenyők suhognak; ott kinn a Maros forrása csereg. A rigó fütyöl s

te az asztalhoz ülsz. Valaki kapar az ajtónál. Nem egy kis gyerek-e? Fekete szemű, morgoló dudus, olyan kerek s makula nélkül való, mint a miatyánk. Egy falatot neki — egyet neked. Őt közbül ültetjük melléd — s ide mellém. Nos? nem ad nekem is egy parányi helyet?»

Felugrott az asztaltól.

«Ne kínozz. Mi beszél belőled?»

Lehunytam a szememet és mosolyogtam.

«Mindez ott a gyergyai havasok közt: tudja. Abban a kis házban, mit az apja hagyott, a hol úgy el lehet bújni. Aztán a puha moha. Hogy ring az ember rajta, mintha tollan járna. A tisztás szélére érünk. Megriadt őz szalad a patak kavicsos martján. Halló! puskát rá. Van puskája? Igaz, — és szememet kinyitottam s szemébe kapcsoltam, — tud löni? Ah! egy golyó. Kigúnyolása a teremő istennek. Maga a végzet. Egy darab ön, a miből az akarat halált csinál. Bekopog a bőrön, a húson át a szívig. Símán, komolyan. És megkérdi az életet: «Jössz-e velem?»

Az oldalszobában a falon az apó puskái, pisztolyai s kardjai függtek nagy szarvas-ag-

gancson. Leakasztottam egy gyöngyház as agyú török pisztolyt s játszva dobáltam a kezemben.

«Fél tőle?» — kérdeztem s felé hajítottam. «Fogja ki. Töltve van. Az apó katona volt. Egy öreg pajtása néha hozzá jön s rendbe szedi ezeket a jó barátokat. Csak parádéból, tudja.»

Aztán hirtelen elejébe ugortam. Mellemen széttéptem a csipketakarót s mondtam:

«Lőjön ide. Tapintsa, hol a szívem! keresse!»

«Szeretlek», kiáltotta.

«Gyáva vagy.»

«Birni akarlak, ölelni, csodálni. Élni akarok érted s csókodban legyen halálom».

«*Megadom.* A tied leszek addig, míg az ön a csöből a szívedbe ér s kicsalja belőled az életet. Az ajakomat ajkadra tapasztom s magamba szívom a lelkedet. Vagy add nekem s légy te az enyém ennyi ideig. Kikeressük a szívemet s én neki irányzom. Átölelsz, megcsókolsz s én nem fogom érezni a halált.»

«Az alkud tetszik, Máli. Én elfogadom. Kijátszom a halált. A szívembe lövök s te az enyém leszel addig, míg kikergetem magamból az életet.»

«Nem — nem te, én lövök. Nekem senkim sincs itt. Az anyám oda *túl* van. Nem bírok szeretni, s tele a szívem szenvedéssel.»

«Nem, én akarok. Az enyém leszel addig.»

«Te még szeretni fogsz s boldog leszel.»

«Téged eljegyezlek s el nem felejtysz.»

«Téged megsiratnak — engem senki.»

«Szeretlek. A te halottad leszek. Máli... Máli...»

És a szívéhez szorított s ajaka az enyémhez forrott. Átölelt mind a két karjával. Éreztem a teste melegét. Minden csepp vérem lobbot vetett.

Az eszemel hagyott s szememre homály borúlt. Rám szakadt a menny.

Aztán csak homályosan emlékezem.

Mikor eszmélni kezdtem, már szürkült és sokan sürgölődtek a szobában.

Valaki azt mondta: «Ilyen ifjan».

«Történt valami?» akartam kérdezni.

A szoba keringett velem. Teljesen erőtelennek éreztem magam. Mintha nem is egy egész test lennék, hanem csak úgy darabokban pihennék ott a virágos díványon. Lomha, zsibbadt, gyenge voltam. A szemem kinyitot-

tam s ismét lehunytam. Óhajtottam: bár a tél minden hidegét a torkomra vetné, különben meggyúlok.

«Ilyen ifjan.»

Hallottam azt a hangot az utolsót, mielőtt eszméletemet elvesztettem: «Máli, Máli».

Szemrehányással, szerelemmel; váddal, csalogatással, hízalgéssel, könyörgéssel tele hang az.

Kinyitottam a szememet. Az emberek a szoba közepén valamit körülálltak.

Felszöktem.

Egy olyan sárga arcot láttam, mint az agyag, és egy maroknyi vért a földön. Az arc az övé. Rávetettem magam. Valami melegség locsant az arcomra.

A vére.

Aztán nem tudok semmit. Már tavasz volt, mikor ráismertem az apóra. Ott gunyasztott az ágyam mellett.

Meghalt-e igazán? Arra az agyagsárga főre s a vérre iszonyúan jól emlékezem. De miért halt meg?

Mért nem csalt meg? Nem kellett volna megfogadnia egy örült leány beszédét. Mitől félt? Tőlem?

Mikor elhagyott az eszem, várnia kellett volna, hogy karjai között ébredjek meg. De így megszökni az élet elől, az öröm elől! Vagy mentünk volna együtt.

Oh! ha megcsal és eldobja a pisztolyt. «Élni akarok veled, birni akarlak . . .» Lábához borultam volna, hogy csókolgassam a kezét.

Itt hagyni engem egyedül! Hogy soha egyebet ne tegyek, mint sírjak utána s hívjam, kiáltsam éjjel, nappal. Hát élet-e ez? Ha büntetés: szörnyű.

A fejem igen fáj s összezavarodnak benne a gondolatok. Csak azt szeretném még tudni, miért hagyott el? S ha elhagyott, jó! de miért nem jelent meg azóta? Azt az arczát, mely olyan színű volt, mint az agyag, nem akarom látni.

S most harmad ízben szólít: «Máli . . . Máli . . .»

Ugyanazon hang ez. Az utolsó.

Mit jelent ez? Éjjel, csendes éjjel bekialtja az ablakomon. Jól hallom. Nem vagyok én bolond.

Mit tegyek?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ROSSZ VÁSÁR

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ROSSZ VÁSÁR.

HALLOM a nagy kapu nyikorgását. A vén Minya bá nyitja. A Márton bácsi szekere érkezik. A pej kanczak lomhán lépegetnek be vele. A kuvasz megmozdul a tornáczon, de rest arra, hogy örvendezzen a gazdájának. Másik oldalára fekszik s farkával verdesi a gerenda padlót.

Kati néni a zajra kitipeg a törpe tölgyfa ajtón, s a szekér megáll a lépcsők előtt.

«Miféle gyermek az ott maga mellett, Márton lelkem?» — kérdi.

«Ez leány szívem» — feleli az öreg.

«Hiszen látom lelkem, de miféle leány?»

«A mienk, — mondja, — vettem a piacon.»

Minya bá odaáll a felhérczhez, s oda a kocsics, s a néni is. Szörnyű munka következik. Márton bácsi le akar szállani. Igen nyög; mindenfelől támogatják. A néni rebegi időnként: «ügyeljen lelkem», s a karjaival a levegőben követi a bácsi mozdulatait.

A vén kanczak lehorgasztott fővel állanak; a kuvasz részvétlenül néz arra, a kakas néhány tyúkkal abba hagyja a kaparást.

«No — nyögi a bácsi, — ez is megvan hála Istennek; hát te izé nem másznál le?»

«Izé» a leányka, szűk homlokú, fekete szemű, husos ajakú, zömök, vállas gyermek.

Félénken, görbén, idegenül néz körül. A néni hozzámegy, megsimogatja a fejét, s viszont a bácsihoz fordul.

«Kié az a ... az a izé?»

«No vén számár, — morog a bácsi Minya bára, — ked is azt a gyermeket lesi? Kednek vettem éppen. A kosarat nézze ked, ott a hus, a zöltség, a holmi. Vigye bé ked. Na!... Hát ez lelkem — fordul a felesége felé — ez izé, — hé, hogy is hívnak?»

«Rózsának, — rebegi a leányka.

«Ez a Rózsa a mienk, — liczitaltak a városnal.

Menj csak bé, Rózsa, ne félj. No, vigye be ked, vén számár. Nehogy megijedne a gyermek a ked csúf pofájától...

«De az isten szerelmére, Márton lelkem, miket is beszél, — mondja a néni, — már hogy liczitalnának gyermeket a piacon, s mire való volna nekünk a gyermek.

A bácsi elhelyezkedik a nagy székben az ajtó megett, előveszi a pipáját, kiveri, s a tenyerét a lábszárához törölgetve beszéli:

«Az úgy volt szívem, tudja, hogy ez a gyermek egy rossz fehérnépé... Az anyja tudja — óh az isten akárhová tegye — egy kancsi, bitang lélek. A leánykát a szentföldön *felejtette* szopós korában. A falu ott felnevelte, de addig-addig firtatott, a míg kiszagolta, hogy hova lett az anyja. Hát tudja szívem, az anyja koldustarisznya, s a város fizetett egy rakás pénzt a falunak. De az anyja lármáz, hogy adják neki vissza a leányát, de a policzaj kapitány azt mondja — dehogy adjuk neked te rossz máju, hogy elrontsád. Hát azt mondja, kinek is adjuk oda? Én csak ott állok a székerrel. A porkoláb alkuszik, hogy ő eltartja ennyiért s ennyiért. Tudjak mit, — mondom

— adják ide nekem. Nekem nem adott az isten úgy se. Egyszeribe oda hozták. De, gondolom hát, maga, szívem, mit mond? De mit mondjon, no — mi?»

«Oh lelkem, — rebegi a néni — tán nem is igaz a mit az anyjáról mondanak, — gonosz-ság is, higgye el, effélet beszélni róla. Hogy hagyhatná oda az anya az édes gyermekét?»

«De tudjak fiam, — erősítette a bácsi, — az egész világ tudja.»

«Bizonyosan rosszul tudja lelkem. Istenem, hogy is lehetne olyan gonosz valaki.» S miután a vádolt anyát így, mindenekelőtt oltalmába fogadta a világgal szemben, csak akkor vetette fel tünődve a kérdést: «De mire nekünk a gyermek, Márton?»

«Mire? Hiszen kicsi helyt elfér egy akkora gyermek. Aztán segít magának foldozni, s a konyhába, tudja. Reggel elmennek a templomba, s én se félek, hogy magát leveri vagy egy szekér. Ideadja a pipámat, s ha kell egy s más. Megköti az asztalkendőmet, s esténként olvas nekünk hangosan.»

«De hát nem tudják, hogy ki az apja?» szólott közbe a néni.

A bácsi sok ravaszsággal, s nyilvánosan azzal a szándékkal, hogy jól megbosszantsa a feleségét, mondta: «Hm... ki tudná ezt?... Az én lelkem tiszta.»

A néni boszusan hátára ütött a gonoszkodásért. «Ugyan menjen Márton, — de meglátja maga, hogy egyszer csak eljön az apja, s azt mondja: adjátok ide rögtön.»

«Ugy hát! ha nem kereste 13 esztendeig, mert annyi idős a leányka, ne féljen, nem koptatja a talpát utána.»...

«Nem jó dolog ez, nem igazságos, mert hát az anyja», zsörtölődött a néni.

Akkor Rózsa gyermek félénken kilépett az ajtón, s a Minya bá utasítása szerint a nénihez ment, s kezét csókolt.

«Ejnye te bogár, — mondta a néni, s apró szép szemei, jóságosan fénylettek, — ejnye hát az én leányom akarnal lenni, mi? Hát tetszem én neked, mi? No, nézzék csak! Márton a piacra megy vásárolni, s mit vesz?»... S megsimogatta a homlokát, megnézegette szemét, száját, kezét, haját.

Ah! az a régi ház.

A szegfű s levendula illata érint, a mint rá gondolok. A nagy cseresnyefa sifonérok, a kasztenek, (tetejükön virágos porcelánnal), a rengeteg cserefa asztal, az ágyak a szegletben, a bibliai eseteket ábrázoló kemencze, a pipatartó, a képekkel beragasztott olaszfal...

Márton bácsi a nagy székben szunnyad.

A néni tapog szaporán sarok nélküli pampójában, kék, babos köntösében, s a derekára fűzött kulcscsomót fogja, hogy ne zörögjön. «Lassan Rózi — sugja a leánynak — az öregem, tudod, szeret lustalkodni.»

Óvatosan tűnnék el a kamrába. Ott szörnyű sok az üveg, a zacskó, a szuszék. A fal tele lenfonallal, a mit a szolgálók fontak téli estén benn a kemencze mellett; aszalt nemű kis zsakokban, melyekben hámozott szilva dióval, s körte, meggy. A stelázs apró fiókjaiból a fahéj, a bors, a gyömbér, a kámfor s mindenféle fűszerek illatoznak ki. A rostélyos ablak mellett, a padlásra vivő lépcső. A néni mindennap feljár oda s leszáll a pinczébe. Tulajdonképen mi dolga sincs ott. Megnézi a dézsákat, a vasakat, a száradó ruhát s az uborkás hordókat.

«Ha maga tudná szívem — panaszolja a bácsinak, hogy fáj az én csontom a sok járástól; de maga sohase hitt nekem»...

«Járjon kevesebbet Czicza, s annyi».

«Menjen háládatlan, hogy nem is verte meg magát az isten, valami dologtalan, préda fehérnéppel.»

«Keressen egyet nekem Czicza, s váljunk el.»

«Oh! verje be a száját», s egyre mosolyognak.

A konyha ablakán behajlik az eperfa ága. Milyen fényes ott minden. A rézedények ragyognak le a falról, s a pléh figuráktól, óntá-laktól, tányéroktól el van lepve a fogas. Ha az ember csak a nénit hallaná, s nem látná, azt hihetné, hogy az a konyha maga Babylon a legutolsó napokban, mert a szolgálókkal örökké van perelni valója érte.

«Mi lesz belőled — micsoda házad lesz neked, te, te restség. Beléhalsz a szemétbe s a koldusságba, te vesztegető. Hol jár az eszed... Kérd az istent, hogy ne büntessen»...

...Az az udvar szörnyű nagy volt. Az én emlékezetemben úgy élt, mint valami roppant mező, melynek szélén gabonások, szinek, istállók.

kamarák, s az épületek egész rengetege feké-
téllik. Ott úgy el lehetett bujni, hogy akár meg
se találjanak soha... S a kis ember, ha nagy
búbánat sujtolja, csak egy-két pogácsát szerez,
s azzal neki indul vándorolni a világ végére...
Ott a kert s a liceum bokor a fülemilével...
Addig elvonszolja elkészerített szívének terhét,
de ott már megpihen s megeszi a pogácsát...
Ott a világ vége. Aztán visszatér a nagy
útról.

Én istenem! ha én nem nőttem volna így
meg, az a kert, az az udvar most olyan na-
gyok lennének. Búbánatomra írt adna most is
a liceum bokor piros gyümölcse, gyenge árnya...

Az ereszek deszkaoldalai tele vannak má-
zolja gólyakkal. Nem lehet azon eleget almél-
kodni, hogy a vén Minya bá milyen gyönyö-
rűségesen festi. Van annak feje, szárnya s két
lába is... «Gyere csak te kis Rózsi, hogy
fessek még egyet.» S ránczos, ősz fejét kecsesen
meggömbítve s kissé féloldaloslag pislantva a
képre, mázolja erős akarattal egyet, örvendő
rajta a gyermekkel.

«Látod-e Rózsa — babogja csuf eléálló
bajusza alól, a melyiktől alig tudja mozgatni

lány ajakát — látod azt a pókot ott — hát az pontban ezer mázsa... tudod te, mi az? Ha mind beakasztanánk az ökröket, csak anyyira se tudnák megmozgatni, mint a körmöm. Látod — mondja, s bólingat szüntelenül, ha az leesne onnan, keresztül lyukasztaná a földet, aztán mehetnénk... Mí? Nem hiszed, mi? Hát azt a sárga zacskót látod — mi? Ott tartja a bestia a tojásait, s az mind nehezebb, mint az ágyúgolyó — hogyne!»

A leány összehuzza a szemeit, orrczimpáit hamisan billegeti, s kissé eléálló apró fogai kivillanak, a mint mosolyog.

«Vén szamar, — zsörtölődik Márton bácsi a tornáczról — mit motyog ke? Mért tartom én kedet? Tán biz azért, hogy játszszék ked a gyermekkel?»

«Hagyja szívem, hogy töltsék az időt, — hát ő mit csináljon, szegény Minya?...»

«Irigyli a leánykát tőlem» — morogja Minya bá.

«No hallja Czigza, hallja, hogy az isten pusztítsa el a vén szamarát — én irigylem tőle. Hát a kedé tán?»

«Mer engem szeret, hát az.»

«Add ide a botom... Hé Kati, hé Juczi a botom, hogy tanítsam meg ezt a vén szamarat...»

«De Márton szívem, ki látta így kiabálni? hát ne szeresse Minyát is, mi? hát baj az? De ne fujja úgy fel magát szívem, mert bizony megbetegszik...»

A Rózsa ágya szépen fehér gyolcs függönyvel van eltakargatva. Előtte a térdelő, tetején a csiki nagy betűs imádságos könyvvvel, az ezüst feszülettel, s a szentelt viaszgyertyákkal... A néni ott imádkozik este, reggel, s a Mária böjtjén. A szent Antal imádsága az első lapon van. Az arra jó, hogy ha élete fogytaig mindennap elmondja az ember, s esztendőnként kilencz szombatot böjtöl, hát áldott jó szent Antal eljön kilencz nappal azelőtt, hogy az örök útra kell indulnunk, s megjelenti azt a perczet...

«Oh Uram Jé-zus Krisz-tu-som, a ki én é-rettem szegény bü-nös-ért a ke-reszt-fán szen-ved-tél...» olvassa hangosan Rózsi s a néni csendesesen mondja utánna...

«Látod-e itt a másik lapon?... Ez a hal-dokló; ágya alatt az ördög, fejénél az angyal...

Azé lesz a lelke, a ki jó volt. Én uram Jézusom adj boldog kimulást az igazaknak.»

Aztán Rózszi kezét csókol szépen a néninek és a bácsinak.

Reggel van, s Márton bácsi az ő szobájába szeretné csalni a gyermeket.

Ott igazán szólva minden rendetlen. Rovások s papirosok a falon, füstös kis képek, bagó a földön, pálinkás üvegek, törökbuza-csővek s valami kedves kissé dohadt avasos szag... Azt nem tűri a bácsi, hogy ott rendezéseket csináljon valaki. Ott ő mindent jól tud, hogy hol áll. Az az övé, ő úgy szereti, s makacsul ragaszkodik a saját szemetéhez...

«Hogy is ne vinné a leánykát szivem. Maga csak dologtalanságra szoktatná. A leányka megy az iskolába.»

«Ne menj Rózsa; ott játszanal nálam, tüzet adnál, s punktum. Látod, ő bizony papot csinálna belőled. Mire tudóskodják egy leány. A tyukot meg tudod úgy-e különböztetni a csikótól — mi? Látod, ő örökké kínoz s kerget. Gyere csak velem»...

«Oh Márton, milyen tökéletlen beszédek. A leányka nevelése nem a férfiak dolga.»

«Mért nem szerzett magának, — azt én kaptam.»

«Miket beszél a gyermek előtt? Vedd a táskád szépen Rózsa.»

Aztán egész délelőtt szídjá a bácsi Minyát s a néni a szolgálókat. Járnak le s fel, tesznek, vesznek, topognak.

«Nincs még 11 az óra?» kérdi a bácsi.

«Mindjárt jön na.»

Aztán kiállnak a tornácra mind a ketten s várják.

A délebed is csupa csetepaté.

«Te még bizonyosan ennél egy czubákat Rózsi.»

«Épen eleget kapott.»

«Mit akar vele Czicza fiam, csak nem pusztítja el éhséggel ezt a gyermeket...»

«De beteggé teszi szívem.»

«Azt állítná, hogy én rosszát akarom a leánykának?»

Milyen csendes az az udvar.

A néni esküdt ellensége a fűnek, s azért kitépeti. («Átok az egy életen, ha olyan elhagyatott, hogy fű növi be.») Különben egy

ösvényt alig vernének. A bácsi végig járja ugyan az udvart reggelenként, (ha valami csúf idő van, a szolgáló is kíséri, nehogy baja essék) benéz a szekérszinbe, az istállóba, a messzes gödörhöz, de azzal aztán letelepszik a tornáczon a nagy székbe, s pipára gyújt s tőle ugyan megfutamodhatik akár a menyi ereszt.

Vendég ritkán járja. Szívesen látják, a ki jön. A néni kifogyhatatlan a szeretetreméltóságban. Mosolyog, kedves dolgokat kérdez, sarkatlan pampóival ott topog szüntelenül s apró szép fényes szemeivel lesi az alkalmat, hogy valamilyen szolgálhasson. Márton bácsi is csupa elevenesség lesz s akár sohase fogyna ki a történetekből. Kinálják, marasztják, hívják...

De hát a régi jó barátok, a kikkel együtt küzdtek, mulattak — hol vannak immár! Azokkal egy fél szóból is megértette az ember egymást. Emlékszel erre, emlékszel arra... Gömbölyű volt a dereka, rózsás az orcája... Hát a bálók, hát a theatrum...

A mostani világ! óh istenem! más ez. A régi szomszéd unokája egyszer azt mondta Márton bácsinak: «Ön tisztelt uram dunszttal se bír e kérdésben.»

Ez az «ön», ez a «dunst»... Hátha százszor is professzor az a gyerek, változtat-e az a dolgon?

Csak az öreg Tamási bácsi él még. Nagyon latinos ember. «Quomodo valet Domine Márton?» kiáltja a szekereből, a mint ott elhajt a nagy ház előtt.

«Bene amice. Hát hova?» Akkorra már a délczeg lovak jól elhaladnak, de ők csak integetnek s értik jól egymást.

«Látja Czicza, olyan paripákat veszek én is — évődik a bácsi — a kanczák helyett. Azokat bezzeg nem kell ruddal taszigálni.»

«Bizony meg is tenné. Egyszer elkapnák s összerontanák.»

«S ha össze?»

«Oh mennyit keserít maga Márton, tán nem is tudja, mit beszél. Bizonyosan beveszi ezt a bolondságot is a fejébe.»

S a bácsi ilyenkor elfordul, felhuzza az orrát, szétterpeszkedik a karszékben s ravaszul mosolyog. Átalában igen czivódó természetű. Egy darab ruhát se vehet úgy a néni Rózsának, hogy azért patáliát ne csapjon.

«Ez nem jó, mondja, ez vénasszonyos, ez

bő, ez kúdos dolog, — várj, veszek én neked Rózsa. Te már mindjárt nagy leány vagy. Én a magam idejében legyeskedtem már akkora leányok körül mint te, — de azok csinosak voltak. Azt a köntöst ne lássam rajtad»...

«De Márton szívem azt én jobban tudom. Egy becsületes, szegény leánynak a szíve legyen szép. Csak nem akar módebubát csinálni belőle.

«Ha akarnék is, az én leányom... én vettem. Vagy kié mi?»

Igaz, hogy mikor a bácsi hoz valamit Rózsának, az se találta teljesen jónak, teljesen erősnek, teljesen gyermekesnek.

Én nem is tudom, gyermek volt-e Rózsika, vagy nagy leány.

Nyulánk mint egy szegfűszál, de erőteljes. Széles a válla s gömbölyű a melle, de egészen gyermekes a tartása. Karjait, ha karcsú dereka mellett egy kis ívben leeresztette, az antik korszok jutottak eszembe. Ah! ki emelte a vállára!

A homloka szűk és előálló, az ajaka duzzadt s apró fogai kissé kidaszítják, hanem az álla gyönyörű. Kis, gömbölyded áll, a melyen gödör támad, ha az eleven szemek vidámságtól

villannak meg. Azok a tűzben égő, bennfekvő mély, sötét szemek a pillák árnyékában. Érzem igézetüket. Fejem felett elmúlt évek óh! vesetek szemet ez igézet felé, hogy ne fogjon rajtam...

Kicsi a keze s a lába. Látom, a mint sötét, erős haja felett, gyenge fehér keszkenővel takart fejét tenyerébe támasztja s az asztalra hajlik tünődve. Lábaít keresztbe teszi; formás bokái kilátszanak a rövid ruha alól. Azt a csepp czipőt nézi, s széles ajakán méla mosoly fut végig.

«Búsulsz valamin Rózsika? Bántott valaki?» kérdi a bácsi.

«Nem vagy beteg Rózsa? Nem fáj valamid, ne főzzünk orvosságot?» aggódik a néni.

Megrázza a fejét. «Semmi bajom, mi is lenne?»

Mi is lenne? Minden van abban a nagy házban. Csendesség, béke, sok-sok szeretet. A napoknak ott nincs története.

«Quomodo valet domine?» szólott be egy nap a vén Tamási.

«Ago gratias. Adjatok egy pipát. Hol a gyermek? Az iskolában úgy-e? Én nem is tudom, mért kínozzák s mért nincs itthon, mikor az ember szeretné.»

Márton bácsi a karszékben ült a tornáczon. A kuvasz megnyalta a Tamási kezét s aztán lomhán lefeküdt s aludt tovább...

«Hát Márton bátyám, (a bácsi csak két esztendővel volt vénebb, de Tamási nem engedte azt a két esztendőt) a nem jó»...

«Mi te bolond?»

«A leányka; tudja. Már én ilyen vagyok, megmondom, a mi tetszik s a mi nem tetszik.» Tamási szokása szerint kurtán, de kiabálva beszélt s facsargatta huszárosan szürke bajuszát.

«Nézd csak — mondta méltatlankodva a bácsi, mi bajod a gyermekkel? Te kolontos.»

«Hát vagy legyen a magáé vagy mi. Hol a hugomasszony, (Kati nénit értette) hogy ő is hallja. Már én nem árulok zsákban macskát; nekem nem tetszik. Én megmondtam a maga idejében is, kutyából nem lesz szalona. Rosszféle fajta.»

A néni ijedten nézett rá.

«A tegnapelőtt jövök haza, hát látom a

leánykát az anyjával, azzal a kancsi kutya-val... Mondom, nem szólok. Hát a tegnap jövök haza s — közbe járkálnak — az anyjával... Hát ez mi? Ezt már csak nem hallgatom el, mondom.»

A bácsi kiejtette a pipát a kezéből s eleresztett ajakkal, kerekre nyitott szemekkel hallgatta.

«No csak ez, — mondta a néni megkönnyebbülve — hát istenem az anyja. Egészen megijesztett. Hát az anyjával találkozik, hogy ne találkoznék fiam!»

A bácsi is föllélegzett erre a biztatásra... «Persze, persze»...

«Ne is higgyen minden rosszat fiam, kérte a néni Tamásit — nem lehet az mind igaz, a mit arról a szegény asszonyról mondanak. Elvádolták a világ előtt. Hát már ő a leányát se szerethesse? Istenem, hát mért is lenne olyan rossz valaki? Mi is hibáztunk, mert szabad-e elidegeníteni a gyermeket az anyjától? Mért nem is mondtuk neki, hogy hozza az anyját ide, mikor látni akarja?

Tamási köhécselt s fészkelődött helyén.

«No tudja hugomasszony, kár azt a kancsit mentegetni...»

«Ne mondja fiam... Bizonyosan rosszul tudja, a mit róla beszélnek; nem is szeretem hallani. Hát a jó Isten nem téríthette igaz útra, ha félre is lépett valamikor?»

...Mert kegyelmes ő. Irgalmasságában felolvad minden emberi bog; semmi bosszúság se érdemes a szóra, nincs *nagy* dolog. A mindenek felett való kipróbál mindnyájunkat, de kegyelme kifogyhatatlan...

«Nincs öröme a gyermeknek, — tűnődtek, mikor magukra maradtak — hát annak mulatság kell szívem. Hiába, vágyik rá. Mi is vágyunk. Emlékszik szívem... Egy olyan leány megunhat minket...»

«Azért is olyan szótalan, — s aztán magatán igen is szigorú hozzá. Nem szólott neki valakit.»

A néni szóba hozta a dolgot este. «Nem akarnád Rózsa, hogy az édes anyád idejöjjön? tán szeretnéd?»

A leányka felhuzta a vállát, s kémkedve nézett rá. «Nem — felelte egykedvűen, hát miért?»

«De szeretnéd tán látni?» — kérdezte a bácsi.

«Én? A hogy ő el tudott lenni nálam nélkül, én is el vagyok»...

«Hazudik, — sugta a bácsi Kati néninek, mikor a gyermek elaludt, — ez rossz. Meg akar minket csalni.»

«Hátha nem, szívem, — töprengett a néni — hátha Tamási rosszul is látta... Hát mért hazudnék istenem»...

Mind forgolódtak azon éjjel. Márton bácsi több ízben kérdezte: «te se alszol még Czicza? Én a nagy meleg miatt nem alhatom.»

«Az szívem bizonyosan s tán sokat is evett.»

«Maglehet fiam.»

Később azt mondta:

«Kivesszük tán az iskolából.»

«Ugy akarja szívem?»

«Mert már nem oda való. Igen nagyocska... Aztán ezek a mostani fiatalok... Elrontják.»

Hajnal felé rebegte a néni:

«Valjon hazudott volna?»

«Ne búsuljon érte Czicza.»

Másnap elhívták a kancsit. Csup, lompos fehérnép volt. Nagy alázkodások között lépett a szobába. A bácsi úgy kapkodott, mikor a

kezét akarta megcsókolni, mintha egy csuf pókot verne le magáról. Sápitozott, jajgatott.

«Oh lelkem nagyasszony, egész nagysás kisasszony lett a szívem leányomból. Az isten fizesse meg, a mit vele tesznek, mert én nem ismerek reá. Csak mind sírok, sírok, hogy soha ki nem apad a szemem, mind kérem a Boldogságos szűzet, hogy bár megláthatnám a szívem gyermekemet. De hogy mertem volna én egy ilyen úri házba tenni a lábamat. Máshol pedig nem látom lelkem. Áldassék a Jézus, hogy megengedik nekem, hogy megöleljem a szívem Rózsikámat. Bár most venne el mindjárt a szentséges isten, bár nyílnék meg a föld» ...

Rózsán látszott, hogy kellemetlenül érzi magát. A néni, a tiszta, egyszerű jó néni az ő kis babos köntösében, oldalán a kulcsokkal, valóságosan megzavarodva huzódott hátrább, a mint ez az utálatos asszony közeledett felé.

«Elvette tőlem a törvény — hadarta a kancsi, — de látom isten akarata, s ő szent felsége szereti a szívem leányomat, hogy ide tette ebbe a boldogságba. Légy is jó, légy szófogadó szívem leányom, hogy úgy lássad hasznát s úgy nyered el az örök boldogság koronáját.»

Milyen visszataszító volt. A vén bugyuta Minya bá úgy izzadt az ajtó megett, hogy alig győzte törölgetni a tenyerét a nadrágja szárához, s mind hümmöggetett, köhögött... A néember megtapogatta a szíve leánya ágyát, megnézegette ruháit, apró csecsebecségeit, álmélkodva csapogatta össze a kezét s emlegette a jóltevő nagy Istent, szegények, ügyefogyottak gyámolítóját.

E közben éppen a bácsi bérlője — egy vén, katonás, nagy bajuszú, hosszú fürtös, fehér hajú székelylepett be, s magyarázgatni kezdett valamit az időjárásról, a kocsákról s a bornyokról. A kancsi csak óbégatott tovább, hogy hallják.

«Ne nézz te engem szívem leányom. Elélek én koldusságban, mezitláb, csakhogy téged boldogságban tudjalak.»

«Jöjjön az én szobámba Mihály — mondta a bácsi csendesesen a bérlőnek, — ked is vén szamar — fordult Minya bához — menjen dolgára»...

A rendetlen kis szobában a néni az asztal előtt ült. Nem is hallotta, mikor Márton bácsi belépett.

«Ej Czicza, Czicza, — dohogott a bácsi, — ki látta sírni. Hiszen nem vagyunk már gyermekek»...

S rahajolt gyöngéden a vén nénire s átölelte.

Ott túl a nagy szobában, a kancsi sugdosott a szíve leányának.

Aztán, no hiszen úgy volt!

Rózsika el-eltűnt hazulról, s egy este elmaradt végképen.

Az alatt a két év alatt, a míg ott élt, nagyon hozzá nőtt a szívük. Soha se volt gyermekük. Neki adtak az egész szeretetüket.

«Már nekünk sincs sok, — monda a bácsi s bólingatott csendesen. — Előttünk is voltak, utánunk is lesznek. Meg nem apad a világ. Elsírattuk őket, minket is elsíratnak, s megy minden a maga útján... Már mire csinálnánk nagy dolgot abból, ha valaki megbotlik»...

«Ez az ő villája, ez az ő kése, — mondta a néni, — ő ezt szerette, ott ült, itt térdelt, mikor imádkozott. Hogy tehette, istenem, hogy tehette. A kendője még ott van, s varrása az ágyon. Hát bántotta valaki?»

Reggel a vén Minya bá bandukolt egy csöbör

vízzel az udvaron. Álmos volt-e, búsult-e, ki tudná azt egy olyan gyámoltalan totyóról, a mint ott lesütött fővel ballag? A gólyákat mosta le a szín faláról. Mire az már oda? Egyik délczeg állat a másik után pusztult el...

A néni a tornácز végéről nézte, s megtelt a szeme könnyvel. Megfordult, hogy bemenjen. Akkor megbotlott s végig esett a gerendán. A szolgálok kifutottak s felemelték.

«Semmi szívem semmi, — mondta a bácsinak, — ügyetlen voltam, semmi baj... Roszszul is aludtam szívem, de már minden elmúlt.» Lefektették, hogy pihenjen; a bácsi a tiszta ágyacska elé ült, s nagy táskás kezét a Kati néni homlokára tette.

Dél felé jött Tamási. A bácsi intett neki: «Alszik Czicza, csendesen legyünk.»

Kati néni felnyitotta a szemeit, s derült, nyugodt hangon mondta: «Nem alszom, szívem. Szent Antal megjelent nekem. Áldott legyen az Úr neve. Ő magához vesz engem.»

«Gyermekek beszédekét mond Czicza, — na hallod domine, hogy akar keseríteni...»

«Nem Márton... én tudom. Kilenczed napra elküld ő érettem. Ne kételkedjék benne. Egész

életemben a szent imádságát imádkoztam, s megtartottam a bűjtjeit. Sugaras képét megmutatta nekem, méltatlan szolgálójának. Elvezet az örökkévaló örömbe.

A szemei fénylettek, s kis orczája megelevenedett... Kezeit felemelte, s boldogan sóhajtott fel...

«Az örökké való örömbe... ott élünk tovább Márton. Kézen fogva járulunk az Ő színe elé. Érzem a kegyelmét s olyan könnyű vagyok, mint a tollu. Adja a kezét, hogy kössem magam még egy kicsit ide ehhez a házhoz... Kilencz napig...

A bácsi valami érthetetlen szókat dadogott. Széles orczáján ijedtség látszott, s szemgolyója megnedvesedett.

«Látod, miket beszél,» — tört ki a tornáczon Tamási előtt.

«Márton bátyám megmondtam én azt, — suttogta Tamási, — hogy az a kancsi kutya... Elcsalta, eladta, eladta pénzen... a gyermeket, hogy a husából éljen. Holnap, meglátja, már slájerbe jár. Ilyen most a világ... Szentül tudtam, látja most? Rosszféle a vére...»

«Miért beszélnek úgy szivem! — mondta

a néni Márton bácsinak később, — nem akarom, hogy efféléket halljon... Mért vádolja Tamási a leánykát... *Tudom*, hogy őt vádolja. De látja szívem, én már eleget éltem, s úgy parancsolja a Jézus, hogy színe elé térjek. Nem a gyermek, higgye el. Nem is faj sehol, de meg kell lenni. Ha ő elhagyott, hát nem tehet róla. Az az asszony, a *gonosz lélek*. Átlátok rajta... Ő a mi büntetésünk, de a leányka ne tudja meg. Ne sirasson ő engem, ne terheljem én a lelkét... Mért nehezítsük az életét? Én gyenge vagyok már, de ő most kezd örvendeni a világnak. Örvendjen; nem akarom, hogy vádolják»...

A bácsi ajaka ellágyult, s fejét a párnára hajtotta.

«Csak magát sajnálom, Márton. Már mi együtt szoktuk meg, de gondoskodik magáról is a Jézus. Csak ne hagyja el magát szívem. Itt jól van minden. A kulcsokat maga ügyelje. Ott az alsó kasztenfiókban állnak a maga holmiai rendben. A nagy leány mindent tud. A mi a felső kasztenben van, az a gyermeké... Az asztalkendőit megszötték, de az abrosz a takácsnál van. Azt hozzak el...

«Verje meg az Isten» — nyögött fel a bácsi.

«Ne beszéljen így szívem. Hibás-e ő szegény? a gonosz az oka. Ne bántsa őt, — értem ne bántsa... A mi az övé, azt adja neki. Tudja, mennyi örömünk volt benne...

Aztán apránként rendezkedett. Elhívatta a szomszédságot. Elbucsuzott mindenkitől; olvasóit, szent képeit s ruháit elajándékozgatta. «Jók legyetek, mondta, imádkozzatok a lelkemért s gondoljatok reám.» A gabonásokban elmondta hol mi áll, s a kamarában minden fiókban, minden zacskóban. A nagy útra készülve, semmit sem felejtett el abból, a mit gyűjtött egy egész életen át s a mit itt gondozott s a mit itt hagy...

Fenhangan mondta el a szent Antal imádságát, s a szegény megtört vén ember motyogta utána: «Oh Uram Jézus Krisztusom, a ki én érettem szegény bűnösért a keresztfán szenvedtél, könyörülj az én lelkemen, mikor az én testemtől elválík.»

Az utolsóelőtti napon varróleányt hívatott, egy sápadt, beteges gyermeket. A virágos selyem köntösét, azt a régi aczélkékes, rózsás

drága jószágot elővétette. Az jól be volt takar-
gatva vászonba, hogy ne pusztuljon.

«A rojtos kék selyemkeszkenőt adja szívem
az oltárra; *ebből* ruhát varrnak nekem.

S ott mérte, szabta a sápadt leány a szeme
előtt a halottas köntöst.

«Jól varrja meg leányom... csak becsületesen
kell megcsinálni mindent, nem nézve, hogy
mire használják. Első a becsület, mert a hamis-
ságokat látja, itéli az isten.»

És mosolyogva, bátran, bizva, a nélkül, hogy
szenvedett volna; áldott jó kezeit összekul-
csolva; az urát, édes jó társát megölelve, a
kilenczedik nap hajnalán, mikor elsoványodott
orczájára a nap-e? az őrző angyal szemének
sugara-e? fényt vetett — még egyszer meg-
hagyva, hogy ne terheljék a gyermek lelkét,
— az Úr irgalmába ajánlta magát s elaludt.

